T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

NURETTİN OK'UN HAYATI VE SİYASİ FAALİYETLERİ

Hazırlayan

Ümit YILDIZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Yüksel ÖZGEN

Çankırı - 2021

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

NURETTİN OK'UN HAYATI VE SİYASİ FAALİYETLERİ

Hazırlayan
Ümit YILDIZ

ORCID NUMARASI
0000-0002-0406-5990

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Yüksel ÖZGEN

Çankırı - 2021

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ iii
ONAY iv
ÖNSÖZ v
ABSTRACT vii
KISALTMALAR viii

1. GİRİŞ 1

2. BÖLÜM: BELEDİYE BAŞKANLIĞI DÖNEMİ (1955-1960) 11
2.1. Çankırı Belediye Başkanı Seçilmesi 11
2.2. Belediye Başkanlığı Dönemindeki Faaliyetleri 12
2.2.1. Elektrik Sorunu 12
2.1.2. İçme Suyu Sorunu 16
2.1.3. İmar Faaliyetleri 18
2.1.4. Sel Felaketine Yönelik Çalışmalar 24

3. BÖLÜM: MİLLETVEKİLLİĞİ DÖNEMİ (1961 – 1980) 31
3.1. Milletvekilliğine Giden Yol 31
3.2. Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi Dönemi (1961-1965) 32
3.3. Adalet Partisi Dönemi (1965-1980) 38
3.4. Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanlığı (1979 - 1980) 55
3.5. 12 Eylül 1980 İhtilali ve Nurettin Ok'un Görevinin Sona Ermesi 57
3.6. Nurettin Ok'un Viyana'dan Türkiye'ye Dönüşü Sonrası Siyasal Faaliyetleri 59
3.7. Kabataş Lisesi Eğitim Vakfı Başkanlığı (1999 – 2001) 63

4. BÖLÜM: BAKANLIĞI DÖNEMİ (1973-1977) 68
4.1. Bayındırlık Bakanlığı Dönemi (1973-1974) 68
4.1.1. Bakanlığa Giden Süreç 68
4.1.2. Bayındırlık Bakanlığı Dönemindeki Faaliyetleri 72
4.2. Çankırı'da Sanayi 77
4.3. Çankırı'da Ağır Sanayi Teçhizat Fabrikası Kurulması Mücadelesi 79
4.4. İmar ve İskân Bakanlığı Dönemi (1975-1977) 95
4.4.1. İmar ve İskân Bakanlığı Dönemi Faaliyetleri 95
4.5. Kırsal Gelişme Projesi 101

4.6. Nurettin Ok'un Çankırı'daki Diğer İmar Faaliyetleri 104

5. SONUÇ..... 110

KAYNAKÇA 111
EKLER..... 120
ÖZGEÇMİŞ..... 133

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım [*NURETTİN OK'UN HAYATI VE SİYASİ FAALİYETLERİ*] adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaymak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

31/ 10 / 2021

İmza

Ümit YILDIZ

TEZ KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

[*Ümit YILDIZ*] tarafından hazırlanan [Nurettin *Ok'un Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri*] başlıklı bu çalışma, [Savunma Sınavı Tarihi] tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda [*oybirliği*] başarılı bulunarak jürimiz tarafından [*Tarih*] Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman **:** Doç. Dr. Yüksel ÖZGEN İmza:

Üye **:** Doç. Dr. Orhan AVCI İmza:

Üye **:** Dr. Öğr. Üyesi Recep BÜYÜKTOLU İmza:

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim kurulunun … / ... / 202.. tarih ve …….. sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Coşkun POLAT

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırladığımız bu çalışmamızın konusunu oluşturan Nurettin Ok, Cumhuriyet Döneminde Çankırı'nın yetiştirmiş olduğu önemli siyaset adamlarından birisidir. Bu çalışmaya başladığımızda elde ettiğimiz belgeler, resimler, hatıratlar, aynı zamanda Çankırı'nın yerel simaları ile yaptığımız görüşmelerde elde ettiğimiz izlenimler bize Nurettin Ok'un yerel düzeyde Çankırı için ulusal düzeyde ise Türkiye için ne kadar önemli bir şahsiyet olduğunu göstermiştir. Bu süreçte Çankırı Belediyesi ile sık diyaloglarımız oldu. Belediyeden Nurettin Ok'un Belediye Başkanlığı dönemi için önemli belgeler elde ettik. Dönemin yerel ve ulusal gazetelerinden araştırmalar yaptık. Ayrıca Nurettin Ok'un ailesiyle irtibata geçtik. Fakat ailesi yardımcı olamadı. Ancak Nurettin Ok'un hatıratları buradaki açıklarımızı kapatmamızda çok yardımcı oldu.

Bu çalışmamız sürecinde bizden yardımlarını esirgemeyen Çankırı Doğruyol Gazetesi sahibi *İrfan HOŞAFCIOĞLU*'na, *Avukat Mehmet ÇİVİTÇİOĞLU*'na, Çankırı Belediyesine, Dr. Rıfkı Kamil Urga Çankırı Araştırmaları Merkezine içtenlikle teşekkür ederim. Aynı zamanda bu süreçte beraber çalıştığım yakın arkadaşım *Anıl ARSLAN*'a da bu süreçte manevi yardımlarından dolayı içtenlikle teşekkür ederim. Ayrıca bu süreçte ilmi açıdaki eksikliklerimi fark edip bunları gidermenin yollarını ve metotlarını gösteren *Dr. Öğr. Üyesi Recep BÜYÜKTOLU*'ya en içten duygularımla teşekkür ederim. Son olarak bu çalışmadaki bilgi eksikliklerimi fark etmemi sağlayan hem de alandaki eser eksikliğimi fark ederek bu konudaki çalışmama önayak olan, takıldığım her noktada yardımlarını esirgemeyen, sayın hocam *Doç. Dr. Yüksel ÖZGEN*'e en içten ve samimi duygularımla teşekkür ederim.

15/10/2021

Ümit YILDIZ

ÖZET

Tezin Başlığı: Nurettin Ok'un Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri
Tezin Yazarı: Ümit YILDIZ
Danışman: Yüksel ÖZGEN
Anabilim Dalı: Tarih
Tezin Türü: Yüksek Lisans
Kabul Tarihi: 14.10.2021

Nurettin Ok 1928 yılında Çankırı'da dünyaya gelmiştir. Nurettin Ok, Türkiye Cumhuriyetinin yetiştirmiş olduğu önemli siyasi şahsiyetlerinden biridir. Siyasi kariyerine ilk olarak memleketi Çankırı'da belediye başkanlığı ile başlamıştır. Daha sonra Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinden (CKMP) Çankırı Milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisine (TBMM) girmiştir. 1962 yılında TBMM Başkanvekilliğine seçilmiştir. 1965 yılında ise CKMP'den Adalet Partisine (AP) Çankırı Milletvekili olarak geçiş yapmıştır. 15 Nisan 1973 yılında kurulan Talû Hükümetinde Bayındırlık Bakanlığına getirilmiştir. Bu görevini 26 Ocak 1973 tarihine kadar sürdürmüştür. 31 Mart 1975 tarihinde ise 4. Demirel Hükümetinde İmar ve İskân Bakanlığına getirilmiştir. Bu görevini de 1 yıldan fazla sürdüren Nurettin Ok, 1979 senesinde Bütçe Karma Komisyonu Başkanlığına getirilmiştir. 12 Eylül 1980 Askeri Müdahalesiyle Nurettin Ok'un siyasi görevleri sona ermiştir. Bu tarihten sonra eşi Fügen Hanım'ın diplomatlık görevinden dolayı Viyana'ya gitmiştir. 1984 yılında Türkiye'ye dönen Nurettin Ok, Doğruyol Partisinden (DYP) milletvekili adayı olmuştur. Ancak seçilememiştir. 1992'de ailesiyle birlikte tekrar Viyana'ya gitmiştir. 1998'de ise ailesiyle birlikte Türkiye'ye dönmüştür. 1999 - 2001 yılları arasında Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfının Başkanlığını ayrıca 2004 yılında Ankara Kabataşlılar Derneğinin Onursal Başkanlığını yapmıştır. 17 Temmuz 2013 tarihinde vefat etmiştir. Vasiyeti gereği memleketi Çankırı'ya defnedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çankırı**,** Nurettin Ok, Türkiye Büyük Millet Meclisi

ABSTRACT

Title of the Thesis: Nurettin Ok'un Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri
Author: Ümit YILDIZ
Supervisor: Yüksel ÖZGEN
Department: History
Thesis Type : Master's Thesis
Date: 14.10.2021

Nurettin Ok was born in 1928 in Çankırı. Nurettin Ok is one of the important political figures of the Republic of Turkey. He started his political career as mayor in his hometown Çankırı. Later, he entered the Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) as a Çankırı Deputy from the Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP). In 1962, he was elected as the Deputy Speaker of the TBMM. In 1965, he transferred from the CKMP to the Adalet Partisi (AP) as a Çankırı Deputy. He was appointed as the Ministry of Public Works in the Talû Government established on April 15, 1973. He held this post until January 26, 1973. On March 31, 1975, he was appointed to the Ministry of Construction and Settlement in the 4th Demirel Government. Nurettin Ok, who continued this duty for more than a year, was appointed as the Chairman of the Mixed Budget Committee in 1979. With the military intervention of 12 September 1980, Nurettin Ok's political duties came to an end. After this date, he went to Vienna due to his wife Fügen Hanım's diplomatic mission. Returning to Turkey in 1984, Nurettin Ok became a parliamentary candidate from the Doğruyol Party (DYP). However, it was not selected. In 1992, he went to Vienna again with his family. In 1998, he returned to Turkey with his family. Between 1999 and 2001, he was the President of Kabataş Education Foundation and in 2004 he was the Honorary President of Ankara Kabataş People's Association. He passed away on July 17, 2013. According to his will, he was buried in his hometown Çankırı.

Keywords: Çankırı**,** Nurettin Ok, Grand National Assembly of Turkey

KISALTMALAR

a.g.e	adı geçen eser
a.g.m.	adı geçen makale
a.g.mül.	adı Geçen Mülakat
a.g.r.	adı geçen rapor
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AP	Adalet Partisi
BCA	Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
BTP	Büyük Türkiye Partisi
CGP	Cumhuriyetçi Güven Partisi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
CKMP	Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
DP	Demokrat Parti
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DSİ	Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
DYP	Doğruyol Partisi
GİK	Genel İdare Kurulu
GP	Güven Partisi
HP	Horoz Partisi
HP	Halkçı Parti
İÇP	İşçi ve Çiftçi Partisi
İTÜ	İstanbul Teknik Üniversitesi
KP	Komünist Partisi
MBK	Milli Birlik Komitesi
MC	Milliyetçi Cephe
MDP	Milliyetçi Demokrasi Partisi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MGK	Milli Güvenlik Kurulu
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
MKE	Makine Kimya Endüstrisi
MKEK	Makine Kimya Endüstrisi Kurumu
MP	Millet Partisi

MSP	Milli Selamet Partisi
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
OTDÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
PTT	Posta İşletmesi Genel Müdürlüğü
SODEP	Sosyal Demokrasi Partisi
SP	Sosyalist Parti
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCDD	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TED	Türk Eğitim Derneği
THKO	Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu
TİP	Türkiye İşçi Partisi
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TRT	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TSK	Türk Silahlı Kuvvetleri
YPK	Yüksek Planlama Kurulu
YTP	Yeni Türkiye Partisi

1. GİRİŞ

1071 Malazgirt zaferine müteakip Selçukluların maiyetinde Anadolu'ya gelen Türk boylarının Karadeniz, Akdeniz ve Çanakkale Boğazı arasındaki bölgeye yerleştikleri bilinmektedir. Emir Danişmend'in kumandanlarından biri olan Emir Karatekin, 1082-1083 yılları arasında Çankırı'yı fethederek yörede Türk hâkimiyetini başlatmıştır[1]. Emir Karatekin, Sinop, Kastamonu ve Çankırı havalisinde kısa bir süre hüküm sürmüştür. Sonraki yıllarda Çankırı, Haçlılarca ele geçirilse de Danişmendliler bölgede yeniden egemenlik kurmuşlardır. Emir Karatekin, ölümüne kadar Danişment emiri olarak Çankırı'yı yönetmiştir. Kent, 1132 tarihinde Bizanslıların eline geçmiş ancak kısa süre sonra Selçuklu Sultanı 1. Mesut, Çankırı'yı Bizanslılardan geri almıştır[2]. Selçuklu Devleti'nde önemli bir şehir olan Çankırı, Moğol ve İlhanlıların istilasına uğramıştır. Daha sonra bölgeye Candaroğulları hâkim olmuşlardır[3]. Çankırı, Yıldırım Beyazıt döneminde Osmanlı yönetimi altına girmiştir[4]. 1402 yılında yapılan Ankara Savaşı'ndan sonra Candaroğulları şehri yeniden ele geçirdiyse de, 1439'da Sultan Çelebi Mehmet, Çankırı'yı yeniden Osmanlı Devleti'ne dahil etmiştir. 1464 yılından itibaren Anadolu eyaletine bağlı bir sancak merkezi olan Çankırı, doğuya yapılan seferlerde menzil yeri olarak kullanılmıştır[5]. 2. Beyazıt'ın oğullarından Âlemşah'ın oğlu Osman Çelebi de bir müddet Çankırı'da sancak beyliği yapmıştır[6].

Çankırı, Osmanlı Dönemi'nde: Kastamonu, Kütahya, Yozgat ve Ankara eyaletlerine bağlı sancak merkezi olarak yönetilmiştir. Tanzimatdan sonra Kastamonu vilâyetinin 4 sancağından biri olmuştur[7]. 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Ateşkes Anlaşması imzalandığı esnada, Çankırı Kastamonu vilayetine bağlı bir sancak konumundadır. Hem Birinci Dünya Savaşı esnasında hem de Milli Mücadele esnasında cephe hattında yer almadığından ötürü, Çankırı'nın mühim bir yıkıma uğramamıştır[8]. Fakat Milli Mücadele yıllarında coğrafi konumundan dolayı şehir ayrı bir öneme sahip

[1] Ahmet Kankal, *XVI. Yüzyılda Çankırı*, Kayıkçı Mat. Yay. San. Ltd. Şti., Çankırı, 2009, s. 6.
[2] Bahattin Ayhan, *Çankırı Tarih-Kültür-Turizm Yazı Dizisi-1*, Çanfed Yayınları, İstanbul, 2008, s. 17.
[3] Bahattin Ayhan, *Çankırı Tarih-Coğrafya-Ekonomi*, Nevin Matbaası, Ankara, 1984, s. 397.
[4] Bahattin Ayhan, *Çankırı Tarih-Kültür-Turizm*, Uzman Matbaacılık, Ankara, 2007, s. 12.
[5] Bahattin Ayhan, *Çankırı Gezi Rehberi*, Mega Basım, İstanbul, 2009, s. 12.
[6] Ahmet Elibol, *XIX. Yüzyıl Başlarında Çankırı*, Kayıkçı Mat. Yay. San. Ltd. Şti., Çankırı, 2008, s. 13.
[7] Elibol, *a.g.e.*, s. 12, 397.
[8] Recep Büyüktolu, *Demokrasinin Gelişim Sürecinde Çankırı Milletvekilleri (1950-1954)*, Çankırı Belediye Yayınları, Çankırı, 2014, s. 20.

olmuştur. Karadeniz üzerinden gelen vatanseverlerin ve lojistik malzemelerin cephaneye ulaştırılmasında İnebolu'dan Ankara'ya uzanan İstiklâl Yolu olarak adlandırılan güzergâh üzerinde önemli bir noktadadır[9]. Milli Mücadele esnasında Çankırı aydınları mücadelelerini ve Milli Mücadeleye olan desteklerini açık bir şekilde ortaya koymuşlardır[10].

Dolayısıyla Cephe gerisinden cepheye silah ve mühimmat sağlanmasına yönelik lojistik destek sağlanması bakımından düşman işgaline uğramamış bir bölge konumunda olan Çankırı'nın büyük katkıları olmuştur[11]. Ayrıca Milli Mücadele sırasında Çankırı erkek ve kadınlarının, cephanenin Ilgaz Dağını aşmada Kale ve Kıyısın köylerinin hizmetleri çok büyük olmuştur[12].

Milli Mücadele başladığında Balcızâde Müftü Ata Efendi Reis olmak üzere Encümen-i Liva azasından Şeyhzâde Hilmi Efendi, Meclis - İdare azasından Pilavcızâde Hacı Şükrü Efendi, Dumluzâde İsmail Efendi, Fevzizâde Abdullah Efendi, Belediye Reisi Dolmacızâde Cemal Efendi, Kâtip ve Veznedar Muhasebeyi Umumiye Müdürü Saraçzâde Hasan Efendinin içinde bulunduğu Kastamonu Müdafaa-i Hukuk Cemiyetine bağlı olarak Çankırı Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuştur[13]. İstiklal Harbi'nde milli bilincin uyandırılması, birlik ve beraberliğin sağlanması açısından önemli örgütlenmelerden olan Gençlik Mahfilleri, Çankırı'da 5 Temmuz 1920 tarihinde, Çankırı'nın Çerkeş ilçesinde ise 12 Temmuz 1920 tarihinde kurulmuştur. Bu birlik Hilafet Ordusuna karşı mücadelede bulunmuştur. Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerine destek olmak ve gücünü kuvvetlendirmek için bu mücadeleye girmiştir[14]. 2 Şubat 1921 tarihinde Çankırı Merkez Menzil Komutanlığı kurulmuştur. Bu komutanlık milli kuvvetler için gönderilen mühimmat, araç ve gerecin İnebolu'dan Çankırı yoluyla savaş alanına emniyet içinde naklini sağlamakla görevli olup lojistik amaçlı etkin görevler yerine getirmiştir[15]. Milli Savunma Bakanlığı,

---

[9] Yüksel Özgen, *Arşiv Belgelerine Göre Atatürk'ün Çankırı Gezisi*, Çankırı Belediyesi Kültür Yayınları, Çankırı, 2011, s. 1.
[10] Bahattin Ayhan, *Çankırı Tarih-Kültür-Turizm Yazı Dizisi-1*, Çanfed Yayınları, İstanbul, 2008, s. 109.
[11] Özgen, *a.g.e.*, s. 1.
[12] Uğur Demirbağ, *Çankırı'nın Tarihi ve Kültürel Mirası XI-XX. Yüzyıl*, Levent Baskı Merkezi San.Tic. Ltd. Şti., İstanbul, 2018, s. 36-37.
[13] Ayhan, *a.g.e.*, s. 124.
[14] Demirbağ,, *a.g.e.*, s. 36.
[15] Bahattin Ayhan, *Çankırı Tarih-Kültür-Turizm Yazı Dizisi-1*, Çanfed Yayınları, İstanbul, 2008, s. 109.

savaşın yaklaşması üzerine, cephe gerisindeki bazı illerde büyük hastaneler kurulmasını istemiştir. Bu illerden birisi de Çankırı'dır. 25 Ağustos 1921 tarihinde Çankırı'da kurulan hastanede cepheden gelen çok sayıda yaralı tedavi edilmiştir. Çankırı'da 5 Mart 1922 tarihinde kışla ve menzil yapımı ile menzil tamiratını sağlamak amacıyla Çankırı'lı yaşlılardan ve çocuklardan oluşan Amele Taburu kurulmuştur[16].

Ayrıca 15 Haziran 1919 tarihinde Kastamonu'dan yayınlanmaya başlayan ve Kastamonu, Çankırı, Karabük ve çevresinde milli direnişin sesi olan Açıksöz gazetesinin sahibi de Çankırı'nın Çerkeş ilçesi nüfusuna kayıtlı öğretmen Ahmet Hamdi Çelen'dir[17]. Bu açıdan Çankırı - Kastamonu havalisi Milli Mücadele sürecinde çok mühim yere sahiptir[18].

Çankırı ve Çankırılıların milli direnişin her safhasında yer aldığını söylemek mümkündür. Bu safhalardan biri de aldığı Misak-ı Milli kararlarıyla direnişe destek veren Son Osmanlı Mebusan Meclisidir. Çankırı'yı 12 Ocak 1920 tarihinde toplanan Son Osmanlı Mebusan Meclisinde Behçet Kutlu ve Hacı Tevfik temsil etmiştir. 16 Mart 1920 tarihinde İstanbul'un İtilaf Devletlerince resmen işgalinin ardından Osmanlı Mebusan Meclisi dağıtılmış, akabinde Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde Ankara'da 23 Nisan 1920'de 1. TBMM açılmıştır. Mebusan Meclisi Çankırı Mebusları Behçet Kutlu ve Çankırı Müftüsü Hacı Tevfik, 23 Nisan 1920 tarihinde toplanan TBMM toplantısına katılmışlardır. Behçet Kutlu ilk hükümette Adalet Bakanı olmuştur. Kutlu aynı zamanda Çankırı'lı ilk bakandır[19]. Bu iki milletvekilinin yanı sıra Çankırı'yı 1. TBMM'de Mühendis ve İstihkâm Önyüzbaşı Müştak Bey (Tarba), Hüseyin Nazmi Efendi, Mehmet Fethioğlu, Abdullah Efendi, Âşık Musulluoğlu, Hacı Şeyhoğlu, Osman Efendioğlu, Hilmi Efendizadeoğlu, Tüccar Said Bey (Üçok), Tüccar Tahir Efendi, Kaymakam ve Kastamonu İstiklâl Mahkemesi üyesi Neşet Bey (Akkor), Eski Mebuslardan ve Bidayet Mahkemesi Üyesi Ziya Bey (Yusuf Ziya İsfendiyaroğlu) temsil etmiştir[20]. 1. TBMM Çankırı Milletvekilleri, seçim yapıldığı tarihte ülke işgal altında olduğundan ve seçimlere

[16] Ayhan, *a.g.e.*, s. 109.
[17] Recep Büyüktolu, "Çerkeşli Bir Gazeteci, Öğretmen ve Milletvekili: Ahmet Hamdi Çelen", *Çerkeş Araştırmaları I*, Gece Kitaplığı, Ankara, 2021, s. 286.
[18] Özgen, *a.g.e.*, s. 1.
[19] Demirbağ, *a.g.e.*, s. 35-36.
[20] Bahattin Ayhan, *Çankırı Tarihi*, Irmak Tan. Taahh. Mat. San. Tic. Ltd. Şti., Ankara, 1998, s. 225.

parti kimliğinden katılım olmadığından ötürü herhangi bir partinin temsilcisi olmamış, ülkenin bağımsızlığını kazanması amacına yönelik çalışmalarda bulunmuşlardır[21].

Osmanlı Dönemi'nde vilayete bağlı bir sancak olan Çankırı, Yeni Türk Devleti'nin kuruluşuyla birlikte il statüsünde kabul edilmiş ve her dönem TBMM'de temsil edilmiştir. 1 Nisan 1923'de Mecliste seçimlerin yenilenmesine karar verilmesiyle 1. TBMM'nin görevi sona ermiştir[22]. Cumhuriyetin ilan edildiği 2. TBMM'de Çankırı'yı; Mustafa Abdülhalik Renda, Mehmet Rıfat Ünür, Ahmet Talât Onay, Yusuf Ziya İsfendiyaroğlu temsil etmiştir. Çankırı'yı 2. Dönem TBMM'de temsil eden Milletvekillerinin faaliyetleri 22 Kasım 1927 tarihine kadar devam etmiştir[23]. Çankırı 1. TBMM'de yedi Milletvekili ile temsil edilirken 2. TBMM'de bu sayı 4'e düşmüştür. Bunun birinci sebebi 1923'te kabul edilen yeni seçim kanunu nedeniyle Milletvekili seçimine ilişkin yapılan düzenlemedir. İkinci nedeni ise 1920'de İstanbul'dan kaçabilen Mebusan Meclisi üyelerinin de 1. TBMM'ye katılabilmesindendir. Zira 1. TBMM'de yer alan Behçet Bey ve Tevfik Efendi Mebusan Meclisi üyesidir. Seçimlerden sonra Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) kurulmuş ve Çankırı Milletvekilleri CHP'ye dâhil olmuşlardır[24].

9 Nisan 1925 tarihinde Çankırı Milletvekilleri; Ahmet Talat, Mehmet Rıfat ve Yusuf Ziya TBMM'ye verdikleri takrirle Kengırı isminin Çankırı olarak değiştirilmesini sağlamışlardır[25]. Ayrıca bu dönemde Mustafa Kemal Atatürk, Şapka inkılâbını başlatmak ve Milli Mücadele yıllarındaki hizmetlerinden ötürü Çankırı ve Kastamonu halkını onurlandırmak amacıyla 23 - 31 Ağustos 1925 tarihleri arasında bu vilayetlere bir gezi planlamıştır. Bu amaçla 23 Ağustos 1925 tarihinde Çankırı'yı ziyaret eden Mustafa Kemal Atatürk aynı gün Kastamonu'ya geçmiştir. Kastamonu dönüşünde bir gece Çankırı'da kalan Atatürk, 1 Eylül 1925 tarihinde Ankara'ya dönmüştür[26]. Yukarıdaki bilgilerden de anlaşılacağı üzere Osmanlı'dan Türkiye

[21] Büyüktolu, *a.g.e.,* s. 22.
[22] Demirbağ, *a.g.e.*, s. 37.
[23] *TBMM Albümü (1920-2010)*, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, C. 2, Ankara, 2010, s. 103.
[24] Büyüktolu, *a.g.e.*, s. 23-24.
[25] Ayhan, *a.g.e.*, s. 226.
[26] Özgen, *a.g.e.*, s. 1-9.

Cumhuriyetine geçiş sürecinde ve Cumhuriyetin ilk yıllarında Çankırı stratejik konumu açısından önemli olduğu gibi ülke siyasetinde de ağırlığı olan bir kenttir.

Çankırı sonraki yıllarda da Meclis'te pek çok önemli şahsiyetler tarafından temsil edilmiş bir şehirdir. Bunlar içerisinde uzun yıllar Meclis Başkanlığı yapmış Abdülhalik Renda, ilk kadın milletvekillerinden Hatice Özgener v.b. birçok isim bulunmaktadır. Nurettin Ok da Cumhuriyet Dönemi'nde Çankırı'nın yetiştirdiği önemli isimlerden biridir.

Nurettin Ok, Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş dönemi olan 1920'li[27] yılların sonuna doğru Çankırı'da dünyaya gelmiştir[28]. Babası Süleyman Efendi, annesi ise Afife Hanım'dır[29]. Nurettin Ok'un anne ve babası Çankırı'ya bağlı Kurşunlu ilçesinde dünyaya gelmişlerdir. Annesi Çerçi Hafız lakaplı Raşit Öğüt'ün kızıdır. Afife Hanım ile Süleyman Efendi 1919 yılında Çankırı'da evlenmişler ve burada açtıkları şekerci dükkânıyla hayatlarını sürdürmüşlerdir[30].

Nurettin Ok'un bir tane dayısı olduğu bilinmektedir. Adı Hasan Öğüt'tür[31]. Hasan Öğüt, rüştiye mezunudur. Çankırı Postanesinde memurluk yapmıştır. İlerleyen zamanlarda Nurettin Ok'un dayısı ile babası birlikte çalışmaya karar vermişler, Hasan Öğüt, dayısı memurluktan ayrılmış ve şekerci dükkanında çalışmaya başlamıştır[32].

Nurettin Ok, Afife Hanım ile Süleyman Efendi'nin 6 çocuğundan biri olarak dünyaya gelmiştir. 6 kardeşin en büyüğü olan Hatice Ok, 1920 yılında Çankırı'da dünyaya gelmiştir. Evlendikten sonra Sandıklılı soyadını almıştır. Mesleği öğretmenliktir. İzmir Kız Muallim Mektebinden mezun olduktan sonra Çankırı'ya gelmiş ve Güneş Okulunda öğretmenliğe başlamıştır. Nurettin Ok'un ağabeyi Yusuf, 1921 yılında Çankırı'da dünyaya gelmiştir. Yusuf Ok, Çankırı'da sağlık

[27] Bazı kaynaklarda Nurettin Ok'un doğum tarihi 1927 olarak geçmektedir. Ancak Nurettin Ok, "*Çankırı Viyana Arasında Geçen Bir Ömürde Anılar Belgeler ve Resimler*" adlı hatıratında 1928 yılında doğduğunu belirtmiştir.
[28] Dr. Rıfkı Kamil Urga Araştırmaları Merkezi, *Belediye Sicil Defteri*, Demirbaş No: 863, Defter No: 130, s. 2-3.
[29] "Nurettin Ok'un Tercüme-i Hal Kâğıdı", *TBMM Arşivi, 115 NSD.*
[30] Nurettin Derelli, "Çankırı Tarihine Tanık: Nurettin Ok", *w.w.w.cansaati.org*, Erişim tarihi: 10.01.2020.
[31] Nurettin Derelli, a.g.m.
[32] Ok, *a.g.e.*, s. 10.

hizmetlerinin yeterli olmadığı bir dönemde 15 yaşında hayatını kaybetmiştir. Nurettin Ok'un 1925 yılında bir ablası daha dünyaya gelmiştir. O da henüz 2 yaşında iken hayata gözlerini yummuştur. 1931 yılında ise şair ve avukat olan Fahrettin isminde bir kardeşi dünyaya gelmiştir. 1939 yılında ise Sonay isminde bir kız kardeşi dünyaya gelmiştir. Evlendikten sonra Kuşçu soyadını almıştır. Mesleği Avukatlıktır[33].

Nurettin Ok, 1934 yılında dayısı Hasan Öğüt tarafından Cumhuriyet İlkokuluna kayıt ettirilmiştir[34]. Cumhuriyet İlkokulunu bitirdikten sonra 1939 yılında ortaokula yazılmıştır[35]. Ortaokulu bitirdikten sonra, o dönemde Çankırı'da bir lise olmadığından pek çok Çankırılı öğrenci gibi Kastamonu Lisesine yatılı olarak gönderilmiştir[36]. Buradan İstanbul Kabataş Lisesine nakil olmuştur. O dönemde Kabataş Lisesinde Edebiyat Öğretmeni olarak görev yapan Çankırılı Şair ve Yazar Zeki Ömer Defne'de vardır. Zeki Ömer Defne, Nurettin Ok'un hemşerisi olduğu için okula velisi olarak kaydını yaptırmıştır. Kabotaj Lisesinde okuyan başka Çankırılı öğrenciler de vardır. Esat Gerçek, Sabri Akıncı, Sabri Özkanlı, Nihat Armutçu Nurettin Ok ile aynı okulda okuyan Çankırılı diğer öğrencilerdendir[37].

Nurettin Ok'un liseyi bitirdiği 1946 yılında ülkede çok partili demokrasi hayatı başlamıştır. Mezuniyetinden sonra Türkiye'de olgunluk sınavına girmiştir. Sınav olarak "*Demokrasiyi nasıl tanıyorsunuz ve niçin seviyorsunuz*?" şeklinde soru sorulmuştur. Kabataş Lisesi Edebiyat Öğretmeni Zeki Ömer Defne, Nurettin Ok'u odasına çağırmış ve en iyi kendisinin yazdığını söyleyip onu tebrik etmiş ve hukuk tahsili yapmasını önermiştir. Nurettin Ok'ta bu tavsiye üzerine İstanbul Hukuk Fakültesine kaydolmuştur[38]. Nurettin Ok, üniversite döneminde harçlığını çıkarabilmek için okuldan arta kalan zamanlarında gazetecilik ve dergicilik yapmıştır[39]. Hukuk Fakültesini başarı ile bitirdikten sonra İktisat Fakültesine bağlı

[33] Nurettin Derelli, a.g.m.
[34] Nurettin Ok, *Çankırı Viyana Arasında Geçen Bir Ömürde Anılar Belgeler ve Resimler*, Desen Ofset A.Ş., Ankara, 2001, s. 217.
[35] Ok, *a.g.e.*, s. 12.
[36]Menderes Çınar, *Türk Parlamento Tarihi Türkiye Büyük Millet Meclisi – 13. Dönem (1965 – 1969),* Türkiye Büyük Millet Meclisi Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No:147, C. 4, Ankara, 2012, s. 1752.
[37] Ok, *a.g.e.*, s. 13.
[38] Ok, *a.g.e.*, s. 13.
[39] Nurettin Derelli, a.g.m.

Gazetecilik Enstitüsüne kaydolmuş ve burayı da başarıyla bitirmiştir[40]. İstanbul'da bir süre gazetecilik yaptıktan sonra babasının rahatsızlanması ve işleri yürütememesi üzerine Çankırı'ya dönmüştür[41].

Nurettin Ok, 25 Ekim 1967 yılında Fügen Yücesoy'la evlenmiştir. Fügen Ok, Amerikan Koleji ve Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunudur[42]. Mesleği "*diplomatlıktır*". Viyana, Danimarka gibi önemli ülkelerde görev yapmıştır[43]. Nurettin Ok'la evlendiği esnada Dışişleri Meslek Memuru imtihanını kazanmıştır. Fügen Hanım, bir süre Dışişleri Bakanlığı merkez teşkilatında başarıyla görev yaptıktan sonra, 1980-1984 yıllarında Avusturya'nın başkenti Viyana Büyükelçiliğinde görevlendirilmiştir. 1980-1984 yılları arasında burada görev yapmış ve bu dönemde Nurettin Ok da eşiyle birlikte Viyana'da yaşamıştır.[44].

1984 yılında Fügen Hanım, Viyana'daki dört yıllık görev sonrasında iki oğlu ve eşiyle Türkiye'ye dönmüştür. İngilizce ve Fransızca bilgisinin yanı sıra dört yıl kaldığı Viyana'da Almanca da öğrenmiştir. Burada elçilik payesini de almıştır. Fügen Ok, 8 yıl merkezde kaldıktan sonra 1992-1998 yılları arasında Büyükelçi sıfatı ile Viyana'ya Birleşmiş Milletler Türkiye Daimi Temsilcisi olarak tayin edilmiştir[45].

Nurettin Ok'un Süleyman Tuluğ ve Cevat Tansuğ isminde iki çocuğu vardır. Büyük oğlu Süleyman Tuluğ, ilkokulu Ankara Kolejinde bitirmiş ve akabinde Viyana'da ortaokulu bitirmiştir. Lise öğrenimine Viyana'da başlamış ancak 2. sınıfta ailesiyle birlikte Türkiye'ye döndüğünden, Ankara Kolejine devam edip liseyi orada tamamlamıştır. Sonraki süreçte Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Elektrik - Elektronik Mühendisliği bölümünü okumuştur. Daha sonra Amerika'ya gidip işletme mastırı yapmış, ardından Türkiye'ye gelerek Koç ve Sabancı gibi holdinglerde çalışmıştır. Ayrıca Bilkent Üniversitesi İşletme Fakültesinde öğretim üyeliği yapmıştır. Küçük oğlu Cevat Tansuğ Ok ise ilkokul ve ortaokulu Ankara Kolejini bitirdikten sonra lise ve üniversite öğrenimini Viyana'da tamamlamış, ardından

[40] *TBMM Albümü (1920-2010)*, s. 679.
[41] Ok, *a.g.e.*, s. 13.
[42] Ok, *a.g.e.*, s. 75.
[43] Nurettin Derelli, a.g.m.
[44] Ok, *a.g.e.*, s. 75, 211
[45] Ok, *a.g.e.*, s. 200-203, 211 ve 215.

mastırını da burada yapmıştır[46]. Ayrıca Süleyman Tuluğ Ok ve Cevat Tansuğ Ok ailesiyle birlikte Viyana'ya ilk gittiklerinde "*Viyana İnternational School*" da İngilizceyi öğrenmişlerdir.

Nurettin Derelli[47] Nurettin Ok'la Ankara Anadolu kulübünde 2005 yılında mülakat yapmıştır. Bu mülakatta Nurettin Ok şairlik yönünün olduğuna dair bilgiler vermiştir. Hatta gençlik döneminde kaleme almış olduğu birçok şiirinin olduğundan da söz etmiştir. Ancak bunları kitap haline getirmediğini de belirtmiştir[48]. Ayrıca hatıratında şiir okumaya ve ezberlemeye çok meraklı bir insan olduğundan bahsetmiştir. Nurettin Ok, ortaokulda okuduğu dönemde bütün resmi bayramlarda okulu adına yapılacak yarışmalara katılıp bu yarışmalarda başarılı bir şekilde okulunu temsil ettiği hususuna da hatıratında değinmiştir[49]. Nurettin Ok söz konusu mülakatta futbol oynamaya meraklı bir insan olduğundan da söz etmiştir. Çankırı Gençlik Sporda Üniversite 3. Sınıfa kadar amatör düzeyde futbol oynadığına da değinmiştir. Ayrıca öğrencilik yıllarında futbol dışında masa tenisine ve hentbola karşı ilgisi olduğundan da bahsetmiştir. Okumaya ve yazmaya çok meraklı bir insan olduğunu ve en büyük hobisinin de okumak olduğunu belirtmiştir[50].

Nurettin Ok'un Çankırı'nın yetiştirdiği en önemli siyasetçilerden biridir. 1950'li yıllarda siyasete atılmış ve 13 Kasım 1955 tarihinde gerçekleşen yerel seçim sonucunda DP'den Çankırı Belediye Başkanı seçilmiştir[51]. Bu görevini 27 Mayıs 1960 ihtilaline kadar sürdürmüştür[52]. 1 Ekim 1961 tarihinde TBMM'ye Çankırı CKMP Milletvekili olarak girmiştir[53]. 1 Kasım 1962 tarihinde ise TBMM Başkanvekili olmuştur. Bu görevi 10 yıl boyunca sürdürmüştür[54]. Nurettin Ok, 14 Nisan 1973 tarihinde kurulan Talû Hükümetinde Bayındırlık Bakanı olarak yer

[46] Nurettin Derelli, a.g.m.
[47] Nurettin Derelli, Ticaret ve Turizm Müdürlüğünde Şube Müdürü olarak görev yapmıştır. Çankırı Araştırmaları (Cansaati.org) adlı internet sitesinde Çankırı siyasi tarihinde önemli yere sahip siyaset adamlarıyla yaptığı mülakatları yayınlamıştır.
[48] Nurettin Derelli, a.g.m.
[49] Ok, *a.g.e.*, s. 12.
[50] Nurettin Derelli, a.g.m.
[51] *TBMM Albümü (1920-2010),* s. 1043.
[52] *Avukat Mehmet Çivitçioğlu ile mülakat*. Buğday Pazarı Mahallesi, Çankırı, Görüşme tarihi: 22.03.2021.
[53] *TBMM Albümü (1920-2010),* s. 787.
[54] *Avukat Mehmet Çivitçioğlu ile mülakat*. Buğday Pazarı Mahallesi, Çankırı, Görüşme tarihi: 22.03.2021.

almıştır. Bu görevi 26 Ocak 1974 tarihinde sona ermiştir[55]. 31 Mart 1975 tarihinde ise Süleyman Demirel'in Başbakanlığındaki 1. Milliyetçi Cephe Hükümetinde İmar ve İskân Bakanı olarak görevlendirilmiştir. Bakanlık görevini 21 Haziran 1977 tarihine kadar sürdürmüştür. 1979 yılında Karma Komisyonu Başkanlığına getirilmiştir. Bu görevini 12 Eylül 1980 Darbesine kadar devam ettirmiştir. Nurettin Ok, bu tarihten sonra eşinin diplomatlık görevi nedeniyle ailesiyle beraber Viyana'ya gitmiştir. Viyana'da iken Almancayı öğrenmiştir[56].

1984 yılında ailesiyle birlikte Türkiye'ye dönmüştür. Türkiye'de 1987 yılında siyasi yasakların kalkması için referanduma gidilmiştir. Bu süreçte Nurettin Ok, siyasi yasakların kalkması için Çankırı'da propaganda faaliyetleri yapmıştır. İl ve ilçelerde ayrıca köylerde geceli gündüzlü yasağın kalkması için uğraşmıştır. Ancak ülke genelinin aksine referandumda sonuçları Çankırı'da farlı sonuçlanmıştır. Halkın %60'ı yasaklar kalkmasın, %40'ı kalksın diye oy vermiştir. Ülke çapında seçmenlerin ise %51'i kalksın, %49'u ise kalkmasın oyu vermiştir. Sonuçta seçim yasakları kalkmıştır[57].

1991 tarihinde Nurettin Ok, DYP'den milletvekili olmak için başvuru yapmıştır. Ancak DYP Genel Merkezince Nevzat Ayaz liste başı yapıldığı Çankırı'dan Meclise girmeyi başaramamıştır. Eşinin görevinden dolayı 1992 yılında Viyana'ya gitmiştir. 1998 senesinde ailesiyle beraber Türkiye'ye dönmüştür[58].

Çankırı'nın önde gelen seçkin simalarından ve deneyimli siyasetçilerinden olan aynı zamanda dönemin canlı tanıklarından biri olan Avukat Mehmet Çivitçioğlu, kendisi ile yaptığımız mülakatta Nurettin Ok'la alakalı önemli bilgiler vermiştir. Çivitçioğlu, Nurettin Ok hakkında değerlendirmelerini yaparken, onun dürüst ve milliyetçi bir insan olduğuna vurgu yapmıştır. Her türlü maddi imkâna sahip olup hiçbir zaman maddiyata tenezzül etmemiş bir insan olduğundan, maddiyata önem vermediği ve mal, mülk biriktirmek gibi bir kaygısı olmadığından, mal varlığı olarak geride çok bir şey bırakmadığından bahsetmiştir[59].

---

[55] Ok, *a.g.e.*, s. 84-89.
[56] Ok, *a.g.e.*, s. 143, 187-200
[57] Ok, *a.g.e.*, s. 205-208.
[58] Ok, *a.g.e.*, s. 217.
[59] *Avukat Mehmet Çivitçioğlu ile mülakat*. Buğday Pazarı Mahallesi, Çankırı, Görüşme tarihi: 22.03.2021.

Mehmet Çivitçioğlu Nurettin Ok'la alakalı değerlendirmelerini yaparken onun Türkiye'ye büyük hizmetlerde bulunduğu noktasına temas etmiştir. Ayrıca onun çok ilkeli bir insan olduğunu, arkadaşlığı ve dostluğunun çok iyi olduğu, hiçbir çıkar menfaat çatışmasında yer almadığından da söz etmiştir. Nurettin Ok'un çok vefakâr bir insan olduğundan, dostlarına, arkadaşlarına maddi ve manevi desteğinin çok büyük olduğundan bahsetmiştir. Hatta 29 Ekim 1973 tarihinde İstanbul Boğaziçi Köprüsünün açılışı sırasında, dönemin baskıcı siyasi atmosferine rağmen, rağmen Demirel hakkında, Demokrat Parti (DP) hakkında çok açık ve net övgüler de bulunacak kadar cesur ve açık sözlü bir insan olduğu değerlendirmesinde bulunmuştur. Mehmet Çivitçioğlu, mülakatta, Nurettin Ok'un aile dostu, yakın arkadaşı olduğu bilgisini paylaşmıştır. Hatta yıllarca beraber çalıştıklarına da değinmiştir. Ayrıca mülakatta, 1960 ihtilalinde yakından tanık olduğu bir olaydan da şu cümlelerle söz etmiştir:

> "*1960 ihtilalinde DP teşkilatında görev yapanlar hakkında bütün askeri idare, emniyet müdürlüğünde toplanma ve oradan çıkılmama hakkında karar vermişlerdir. O tarihte Çankırı sıkıyönetim komutanı Sırrı Gemelmas Paşa'dır. Çankırı'da hiçbirimiz o şekilde muamelelere maruz kalmadık. Ama hesaplarımız tetkik edildi. O zamanlar güya DP paraları Çankırı'ya gönderiyor diye iftirada bulunuyorlardı. Partinin bütün hesapları tetkik edildi. Tetkikler sonucunda partinin bütün üyelerinin partiden alacaklı oldukları ortaya çıktı. O zamanlar bazı ihtilâller sonucunda sıkıntılar çektik. Ama her zaman aklandık."*

Aklananlar arasında dönemin Çankırı Belediye Başkanı Nurettin Ok da bulunmaktadır. Ayrıca mülakatta Avukat Mehmet Çivitçioğlu, Çankırı'da iyi ve kötü her ne yapıldıysa hepsi onun bakanlığı zamanında onunla iş birliği yapılarak yahut Süleyman Demirel'in Çankırı'yı çok sevmesi, ayrıca Çankırı'ya her türlü hizmetleri yapmak istemesi sayesinde olduğundan söz etmiştir[60]. Nurettin Ok, 17 Temmuz 2013 tarihinde, 86 yaşında Ankara'da vefat etmiş ve kendi isteği üzerine Çankırı'da defnedilmiştir[61]

[60] *Avukat Mehmet Çivitçioğlu ile mülakat*. Buğday Pazarı Mahallesi, Çankırı, Görüşme tarihi: 22.03.2021.
[61] "Ok, Toprağa Verildi", *Doğruyol,* 18.07.2013, s. 1-4.

2. BÖLÜM: BELEDİYE BAŞKANLIĞI DÖNEMİ (1955-1960)

2.1. Çankırı Belediye Başkanı Seçilmesi

Türkiye'de kalıcı çok partili hayat 18 Temmuz 1945 tarihinde İstanbul'da Milli Kalkınma Partisinin (MKP) kurulmasıyla başlamıştır. Ardından 18 Eylül 1945'te Sosyal Adalet Partisi gibi başka partiler de kurulmuştur. Ancak ne MKP ne de diğer partiler halkta ciddi bir heyecan uyandırmamıştır. Bu heyecan 7 Ocak 1946'da DP'nin kurulmasıyla doğmuştur[62]. DP, kısa sürede ülke içerisinde örgütlenerek faaliyetlerini yoğunlaştırmıştır[63]. 1950 yılında yapılan seçimlerde başarı sağlayarak uzun süredir iktidarda bulunan CHP yönetimi devralmıştır[64]. 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçim sonuçlarının açıklanmasıyla birlikte 27 senedir devam eden CHP iktidarı sona ermiş ve l0 yıl sürecek olan DP iktidarı başlamıştır[65]. 13 Kasım 1955 tarihinde yapılan seçimlerde başarısını devam ettiren DP %63,75'lik bir oy oranı elde etmiştir[66]. Bu seçimde Nurettin Ok DP'nin Çankırı Belediye Başkan adayı olarak gösterilmiş ve seçimi kazanmıştır[67].

Çankırı'nın yerel gazetelerinden biri olan Yeni Çankırı Gazetesinde, 13 Kasım 1955 tarihinde gerçekleşen belediye seçimlerine yer verilmiştir. Belediye seçimlerini Çankırı'da DP adayları tam liste halinde kazanmıştır. DP grup toplantısı neticesinde Belediye Başkanlığına Nurettin Ok, Başkanvekilliğine Ali İnandık, Daimi Encümen Üyeliğine ise Gürhan Titrek, Şükrü Solakoğlu ve Mehmet Evci seçilmiştir[68].

---

[62] Recep Büyüktolu, *Milletvekili Genel Seçimlerinde DP'nin Seçim Propagandaları (1946-1957)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2021, s. 5-11; Murat Burgaç, "1946 Genel Seçimlerinde Propaganda", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.13, S. 26, 2013, s. 164.
[63] Günal, *a.g.e.*, s. 110.
[64] Kemal Haşim Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi Sosyal, Kültürel, Ekonomik Temeller*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010, s. 495-496.
[65] Recep Büyüktolu, "Çankırı Milletvekili Kemal Atakurt'un Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri (1950-1954), *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 8, S. 2, 2017, s. 118.
[66] "1955 Türkiye Yerel Seçimleri", *https://tr.wikipedia.org*, Erişim tarihi: 22.09.2021.
[67] Ok, *a.g.e.*, s. 15.
[68] "Belediye Seçimleri Olgunluk İçinde Hadisesiz Geçti", *Yeni Çankırı*, 14 Kasım 1955, s. 1; "Belediye Başkanlığına Bugün Nurettin Ok Seçildi", *Devrim*, 16 Kasım 1955, s. 1; "Belediye Başkanlığına Bugün Nurettin Ok Seçildi", *Devrim*, 16 Kasım 1955, s. 1.

Çankırı Belediye Başkanlığına seçilen Nurettin Ok'un Başkanlığı, 1580 sayılı belediye kanununun 89. Maddesine istinaden Dâhiliye Vekâleti tarafından 10 Şubat 1958 tarihinde onaylanmıştır[69].

Belediye sicil defterinde, Nurettin Ok'un Belediye Başkanlığına 16.11.1955 tarihinde, 600 lira aylık ücretle tayin edildiği bilgisine yer verilmiştir. Ayrıca Dâhiliye Vekâletinin 26.1.1956 gün ve 621.303151.1721 sayılı yazısı ile 10.1.1956 tarih ve 28420 sayılı kararın yüksek tasdikten iktiran ettiği, 1.3.1956 tarihinde Meclis kararıyla aylık ücretinin 600 liradan 1000 liraya çıkarıldığı bilgisine yer verilmiştir[70].

Nurettin Ok 13 Kasım 1955 tarihinde gerçekleştirilen seçimlerin ardından geldiği Çankırı Belediye Başkanlığı görevini 27 Mayıs 1960 tarihine kadar sürdürmüş ve bu tarihinde gerçekleşen Askeri Müdahaleden dolayı görevinden ayrılmıştır. Görev yaptığı dönemde Çankırı'nın ulaşım, elektrik, altyapı ve su sorunları başta olmak üzere her türlü sorunlarıyla uğraşmış ve çözmeye çalışmıştır.

2.2. Belediye Başkanlığı Dönemindeki Faaliyetleri

2.2.1. Elektrik Sorunu

Nurettin Ok, Belediye Başkanı seçildiğinde Çankırı'nın iki mühim problemiyle karşı karşıya gelmiştir. Bunlar elektrik ve su sıkıntısıdır. Çankırı Belediyesi Encümeni toplantısında belediye başkanı ve encümen azalarının içme suyu işlerini takip etmek ve elektrik sorununu çözmek amacıyla gerekli incelemeleri yapmak ve belediye için bazı bankalardan kredi sağlamak amacıyla 24 Ocak 1956 tarihinde Ankara'ya gitmeleri karara bağlanmıştır[71]. İlerleyen zamanlarda yine aynı amaçla Çankırı Belediyesi Encümeni tarafından Çankırı Belediye Başkanı Nurettin Ok'un Ankara'ya gitmesi için görevlendirme kararı alınmıştır[72].

---

[69] *BCA*, 030 11 1.268.58.
[70] Dr. Rıfkı Kamil Urga Araştırmaları Merkezi, *Belediye Sicil Defteri*, Demirbaş No: 863, Defter No: 130, s. 2-3.
[71] Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Belediye Başkan ve Azaların Ankara'ya Gitmeleri Hakkında Karar*, Evrak No: 63, Tarih: 23 Ocak 1956, s. 1.
[72] Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Belediye Reisi Nurettin Ok'un Elektrik İşlerini Takip Etmek Üzere Ankara'ya Gitmesi Hakkında Karar*, Evrak No: 289, Tarih: 9 Nisan 1956, s. 1.

Çankırı Belediye Başkanı Nurettin Ok, 21 - 26 Mayıs 1956 tarihleri arasında Doğruyol Gazetesinde, "*Halkla Karşı Karşıya Dertlerimiz ve Belediyemiz*" başlıklı yazı yazmıştır. Yazmış olduğu yazının içeriğinde, elektrik ve su problemlerinin çözümü için yapılan çalışmalardan ve girişilen imar faaliyetlerinden bahsetmiştir[73].

Avukat Mehmet Çivitçioğlu kendisi ile yaptığımız mülakatta Nurettin Ok'un elektrik sorununu çözüme kavuşturmak için verdiği mücadelelerden söz etmiştir. Zonguldak Çatalağzı santralinin açılışına katılmak amacıyla büyükelçiler ve devlet erkânı gece özel bir trenle Zonguldak Çatalağzı'na gitmişlerdir. Nurettin Ok bu trene kaçak bir şekilde binmiş ve açılışa katılmıştır. Nurettin Ok, Zonguldak Çatalağzı santralinin açılış konuşmasını yapan Başbakan Adnan Menderes'e Çankırı'nın da elektriği olmadığını, Çatalağzı elektrik santralinden Çankırı'ya elektrik verilmesi ricasında bulunmuştur. Çankırı'nın elektrik sorununa ilk defa bu şekilde el atılmıştır[74].

Zonguldak Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Turhan Tinay, 6 Temmuz 1956 tarihli Doğruyol Gazetesindeki yazısında Çankırı'nın bazı önemli ihtiyaçlarına değinmiş, bu ihtiyaçlardan biri olan elektrik ihtiyacının giderilmesi ile alakalı düşüncelerini açıklamıştır. Turhan Tinay, yazısında, Zonguldak'ın Çaycuma, Devrek gibi kasabalarına elektrik verilmesinin devlet tarafından düşünülüp bu işi Eti Bankın yapmasına karar verildiğinden söz etmiştir. Ayrıca yazısında, elektrik nakil hatlarının Çankırı'dan geçtiğine vurgu yapmıştır. Tinay, Çankırı'nın elektrik sorununun halledilmesi için Belediye Başkanı Nurettin Ok ile temaslarda bulunmuştur. Bu temasları neticesinde bu işin maliyetinin bir milyon civarında olacağı kanaatine varmıştır[75].

Çatalağzı Termoelektrik santralindan istifade için Çankırı Belediyesinin ısrarlı takipleri ile indirme istasyonunun Çankırı'da kurularak Tosya ve Kastamonu'ya elektriğin Çankırı–Sarıkaya istikametinden verilmesi Çankırı Belediyesince kararlaştırılmıştır[76].

---

[73] Nurettin Ok, "Halkla Karşı Karşıya Dertlerimiz ve Belediyemiz", *Doğruyol*, 21–26 Mayıs 1956, s. 1-2.
[74] *Avukat Mehmet Çivitçioğlu ile mülakat*. Buğday Pazarı Mahallesi, Çankırı, Görüşme tarihi: 22.03.2021.
[75] Turhan Tinay, "Çankırı'nın Bazı Dertleri*", Doğruyol,* 6 Temmuz 1956, s. 1.
[76] Çankırı'da Elektrik İndirme Transformatörü Kurulacak, *Doğruyol*, 2 Ağustos 1956, s. 1.

Çankırı Belediye Başkanı Nurettin Ok'un elektrik ve su işlerinin takibi amacıyla Ankara'ya gitmesinin işlerin hızlanması açısından daha yararlı olacağı düşünülmüştür. Bu nedenle Çankırı Belediyesi Encümenince, Çankırı Belediye Başkanı Nurettin Ok'un Ankara'ya gitmesi kararı alınmıştır[77].

İller Bankası aracılığıyla 174.000 lira bedelle Çekoslovakya'ya sipariş edilmiş bulunan 390 beygir gücünde Skoda marka elektrojen grubu İstanbul gümrük limanına getirilmiştir. Bu işin biran önce halledilmesi amacıyla Ankara'ya gitmiş bulunan Çankırı Belediye Başkanı Nurettin Ok beraberinde motorun Çankırı'ya kadar nakil ve montajını üzerine almış olan yüklenici ve İller Bankasının elektrik mühendisleri olduğu halde Çankırı'ya dönmüştür[78].

Çatalağzı'ndan Tosya'ya, Kastamonu'ya ve Taşköprü'ye verilecek olan enerji hattı indirme istasyonunun yeri konusunda Çankırı'nın yaptığı müracaattan doğan anlaşmazlıklar, İşletmeler Vekâleti ve Etibank tarafından incelenerek karara varılmıştır. Karar neticesinde Çatalağzı elektrik enerjisinin indirme istasyonunun Çankırı'da kurulmasına karar verilmiştir. Bu karara ilişkin protokol İşletmeler Vekâleti ile Etibank arasında imzalanmıştır[79].

Çankırı'nın temel sorunlarından biri olan elektrik sorunun halledilmesi amacıyla Çankırı Belediyesi tarafından Çekoslovakya'ya sipariş edilmiş ve orada imal edilmiş olan 390 beygirlik Skoda marka dizel elektrojen grubu 18 Temmuz 1957 tarihinde Çankırı'ya gelmiştir[80].

Elektrik motorunun 1957 Eylül ayı sonunda faaliyete geçmesi için yapılan hazırlıklara önem verilmiştir. Yeni motorun monte edileceği bina inşa edilmiş ve beton zeminin dökülmesine başlanmıştır. Motorun faaliyete geçmesiyle elektrik sıkıntısının kısmen giderilmesi planlanmıştır. Ayrıca Çatalağzı elektrik santralinden

[77] Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Belediye Reisi Nurettin Ok'un Ankara'ya Gitmesi Hakkında Karar,* Evrak No: 231, Tarih: 1 Nisan 1957, s. 1.
[78] "Yeni Elektrik Motorumuz Yakında Şehrimize Geliyor", *Yeni Çankırı,* 18 Mayıs 1957, s. 1; "Yeni Elektrik Motorumuz Yakında Şehrimize Geliyor", *Doğruyol,* 18 Mayıs 1957, s. 1.
[79] "Çatalağzı Elektrik Enerjisinin İndirme İstasyonunun Şehrimizde Kurulmasına Ait Olan Protokol İmza Edildi", *Yeni Çankırı*, 13 Temmuz 1957, s. 1.
[80] "Yeni Elektrik Motorumuz Geldi", *Yeni Çankırı,* 19 Temmuz 1957, s. 1.

elektrik alınması ve indirme istasyonunun Çankırı'ya kurulması kesinleşmiş ve bu hususta ki protokol imzalanmıştır[81].

26 Ağustos 1957 tarihinde olağanüstü toplanan Belediye Meclisi gündeminde bulunan şehir elektrik tesisatının yeni baştan yaptırılması ve bunun içinde İller Bankasına yetki verilmesi ile şehirdeki dükkânsızlığa ve bu sebeple de doğumevinin arkasında bulunan dükkânların onarım ve ihyasını talep eden önergenin içeriği görüşülmüş ve elektrik tesisatının yapılmasına ve bankaya yetkinin verilmesine karar verilmiştir[82].

Çatalağzı elektrik santralinden Çankırı'ya elektrik verilmesi için yapılan ilk projelere göre Çankırı'ya elektrik verecek olan hat, Kurşunlunun Sumucak istasyonu ile Çankırı'nın Germece istasyonları arasından geçmesi kararlaştırılmıştır. Böylece Çankırı'ya gelecek olan elektrik Germece'den yani 22 kilometre uzaktaki bir noktadan gelecekti. Ancak bu durum Çankırı'da çok olumlu karşılanmamıştır. 22 kilometre'den elektrik alıp şehri aydınlatmanın zor olacağı, zamanla birçok imkânsızlıklar ve problemler olacağı göz önünde bulundurulmuş ve DP Çankırı teşkilatının çalışmalarıyla bu proje değiştirilmiştir. Yeni projeyle Çankırı'ya elektrik verecek hat şehrin içinden geçirilmiştir[83].

Kastamonu ve civarının elektrik enerjisi ihtiyacının da Çankırı'ya gelen hat üzerinden karşılanması ön görülmüştür. Kastamonu için Çankırı ayırma noktasından 154 Kv'lık Tosya – Merzifon - Samsun enerji nakil hattı üzerinden Tosya'da yapılacak alçaltıcı trafo merkezinden 66 Kv'lık ayrı bir hatla sağlanması kararlaştırılmıştır[84].

Nurettin Ok, hatıratında, Çankırı ve yöresinin o dönem için en mühim problemlerinden biri olan elektrik probleminin çözüme kavuşturulmasında izlenen yol haritasına kısaca yer vermiştir. Buna göre öncelikle Çankırı'nın elektrik sorununu hal yoluna koymuş, daha sonra Eskipazar, Çerkeş, Atkaracalar ve Kurşunlu ilçelerini

[81] "Yeni Elektrik Motorumuz Eylül Sonunda Faaliyete Geçiyor"*, Doğruyol*, 12 Ağustos 1957, s. 1.
[82] "Dün Toplanan Belediye Meclisi Şehrin Elektrik Tesisatının Yeniden Yaptırılması İçin İ.B.'ye Yetki Verdi", *Yeni Çankırı,* 27 Ağustos 1957, s. 1.
[83] "Devlet Vekili Emin Kalafat Çankırı, Bol ve Ucuz Işığa Muhakkak Kavuşacaktır Dediler", *Doğruyol,* 8 Mart 1958, s. 1.
[84] "Komşumuz Olan Kastamonu Vilâyetine Temin Edilecek Cereyan", *Doğruyol,* 26 Şubat 1960, s. 1.

elektriğe kavuşturmuştur. Sonraki adımda Eldivan, Korgun ve Şabanözü ilçelerine de elektriği ulaştırılmıştır[85].

2.1.2. İçme Suyu Sorunu

Avukat Mehmet Çivitçioğlu kendisiyle yaptığımız mülakatta Çankırı'nın önemli problemlerinden biri olan içme suyu problemiyle alakalı olarak önemli bilgiler vermiştir. Mehmet Çivitçioğlu mülakatta, Çankırı'nın Aşağıçavuş ve Yukarıçavuş köylerinden içme suyu teminini sağlamak amacıyla gelen devlet yadımlarıyla yer altı tesislerinin yapılmaya başlanıldığından söz etmiştir[86].

Şehir ve kasabaların bol ve temiz su ve elektriğe kavuşması yolundaki çalışmalara ara vermeksizin devam eden İller Bankasınca 1956 yılının Kasım ve Aralık ayları içinde 12 kasabanın içme suyu, 4 kasabanın termik ve hidroelektrik tesislerinin geçici kabulleri yapılarak halkın hizmetine açılmıştır. Ayrıca 8 kasabanın su ve elektrik, 6 kasabanın kanalizasyon projesi, 4 kasabanın haritası, 3 kasabanın içme suyu tesisleri kabule hazır bir hale getirilmiştir[87]. Çankırı Belediye Başkanı Nurettin Ok'un Çankırı'nın elektrik ve içme suyu işlerinin takibini yapmak amacıyla Ankara'ya gitmesi hakkında Çankırı Belediyesi Encümeninde karar alınmıştır[88].

Nurettin Ok, 22 Şubat 1957 tarihinde bir basın toplantısı düzenlemiştir. Toplantıda Çankırı Belediye Başkanı Nurettin Ok, içme suyu probleminin çözümünün hükümetin yakın alakaları sayesinde en kısa sürede tamamlanacağı bilgisine yer vermiştir[89].

Belediye Meclisi, 12 Nisan 1957 tarihinde olağanüstü toplanma kararı almıştır. Bu toplantı Çankırı Belediye Başkanı Nurettin Ok'un Başkanlığında, 12 Nisan 1957 tarihinde gerçekleşmiştir. Bu toplantıda, şehrin ana davalarının başında bulunan içme suyu probleminin son safhası görüşülerek karara bağlanmıştır. Ayrıca şehir içme

[85]Ok, *a.g.e.*, s. 151-153.
[86] *Avukat Mehmet Çivitçioğlu ile mülakat*. Buğday Pazarı Mahallesi, Çankırı, Görüşme tarihi: 22.03.2021.
[87] "Dün Akşamki Basın Toplantısı", *Yeni Çankırı*, 7 Ocak 1957, s. 1.
[88]Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Belediye Reisi Nurettin Ok'un Ankara'ya Gitmesi Hakkında Karar,* Evrak No: 147, Tarih: 7 Ocak 1957, s. 1.
[89] "Geceki Basın Toplantısında Su, Elektrik ve İmar İşlerimiz Açıklandı", *Yeni Çankırı*, 23 Şubat 1957, s. 1; "Dün Akşamki Basın Toplantısı", *Doğruyol*, 23 Şubat 1957, s. 1.

suyu tevsii ve ıslah projesi ile içme suyu isalesinde kullanılacak olan boruların şehre getirilmesi karara bağlanmıştır[90].

Ordu vilâyetinden ısrarlı talepler sonucunda temin edilen ve İnebolu iskelesine çıkan içme suyu boruları peyderpey kamyonlarla Çankırı'ya getirilmeye başlanmıştır. Ayrıca Zonguldak'tan ve Karabük'ten içme suyu borularını temin etmek üzere Çankırı Belediye Başkanı Nurettin Ok, Karabük ve Zonguldak'ta ilgililerle temas etmek ve içme suyu borularını Çankırı'ya getirmek üzere Zonguldak'a gitmiştir[91].

Şehrin ihtiyacı olan boruların %70'i Çankırı Belediyesi bütçesinden sağlanan para ile temin edilmiştir. Ayrıca Oktaş Şirketi ortaklarından Yüksek Mühendis Münir Bey, 17 Haziran 1957 tarihinde, Çankırı'ya gelerek belediyeye uğramış ve Belediye Başkanı Nurettin Ok ile görüşmüştür. Yüksek Mühendis Münir Bey 18 Haziran 1957 tarihinde ise içme suyu çalışmalarını yerinde kontrol etmek ve yakından gözlemlemek amacıyla çalışmaların sürdürüldüğü Handırı ve Kızıleşme köylerine gitmiştir[92].

Çankırı'ya Kızıleşme ve civarından gelecek olan içme suyu inşasına başladıktan sonra[93], İller Bankası Su İşleri Dairesi Müdürü ve Yardımcılarından müteşekkil bir grup şehre gelerek şehir suyunun inşaat ve durumu ile ilgilenmişlerdir. 11 Ağustos 1957 tarihinde Handırı'ya ve sonrada Kızıleşme'ye giderek mahallinde tetkiklerde bulunmuşlardır[94].

Kirazlıdere'ye gelmiş bulunan yeni içme suyundan şehrin bir an evvel yararlanması için gerekli çalışmaları hızlandırmak ve merkezi yönetimden daha fazla destek sağlamak için temaslarda bulunmak üzere Belediye Başkanı Nurettin Ok, Ankara'ya gitmiştir[95]. Ankara'daki temaslarının ardından Çankırı'ya geri dönen Belediye Başkanı Nurettin Ok, içme suyu çalışmaları kapsamında Çankırı'da Damlanca

[90] "Belediye Meclisi Bu Gece Olağanüstü Toplandı", *Yeni Çankırı,* 15 Nisan 1957, s. 1.
[91] "İçme Suyu Boruları Peyderpey Kamyonlarla Çankırı'ya Getirilmeye Başlandı", *Doğruyol*, 4 Haziran 1957, s. 1.
[92] "İçme Suyunun Çalışmasına (Oktaş) Bugün Başladı", *Yeni Çankırı,* 18 Haziran 1957, s. 1.
[93] "Şehrimizin Su Derdi Hal Yolunda", *Doğruyol*, 12 Ağustos 1957, s. 1.
[94] "Şehir İçme Suyu Hal Yolunda", *Yeni Çankırı,* 12 Ağustos 1957, s. 1.
[95] "Belediye Reisi Nurettin Ok Ankara'ya Gitti", *Doğruyol*, 3 Aralık 1958, s. 1-2.

deresine yapılan bent ile içme suyunun açılış merasimi, kalabalık bir davetli topluluğu ve halkın huzurunda yapmıştır[96].

1959 yılında Berlin'de toplanması kararlaştırılan 14. Milletlerarası, Şehirler ve Mahallî İdareler Birliği Kongresine, Türkiye'den 10 belediye başkanı davet edilmiştir. Bu kongreye katılacak Belediye Başkanlarından biri olan Nurettin Ok, 14 Haziran 1959 tarihinde Almanya'ya gitmek üzere Çankırı'dan ayrılmıştır[97].

Nurettin Ok hatıratında, Çankırı'nın içme suyu problemini büyük uğraşlar sonucunda 1959 yılında çözüme kavuşturmuş olduğundan söz etmiştir. Ancak Nurettin Ok Çankırı Belediye Başkanı sıfatıyla Batı Berlin'de düzenlenen Mahalli İdareler Kongresine katıldığından dolayı Çankırı'nın içme suyu açılış merasiminde bulunamamıştır. Ancak Çankırılılar bu görevinden dönüşünde Çankırı'ya suyun getirilmesinde büyük katkıları olan Nurettin Ok'u Çankırı istasyonunda coşkuyla karşılamışlar, hatta belediyeye kadar omuzlarda taşımışlardır[98].
Metin Yılmaz, Nurettin Ok'la alakalı bir makale yayınlamıştır. Makalesinde, Nurettin Ok'un Çankırı Belediye Başkanı iken içme suyu problemlerini nasıl çözüme kavuşturduğunu teferruatlarıyla anlatmıştır[99].

2.1.3. İmar Faaliyetleri

Çankırı'da hükümetin bitişiğinde Çankırı Belediyesine ait olan arsaya İşçi Sigortaları Kurumu tarafından 50 yataklı modern bir otel, sinema, lokal, gazino ve dükkânlar yapılacak, bu suretle Çankırı'nın modern sosyal tesislere ve dükkanlara sahip olması planlanmıştır[100]. Hatıratında bu konudan bahseden Nurettin Ok, sorumluluk alarak hükümet binası yanında hazineye ait boşluğu, metruk mezarlık olarak kanuni gerekçesi düzenlenerek belediyeye mal ettiğinden, sonrada gereği yerine getirilerek 200.000 liraya Sosyal Sigorta Kurumuna devredildiğinden söz etmiştir[101].

[96] "Damlanca Deresine Yapılan Bent İle İçme Suyu Hizmete Açıldı", *Doğruyol*, 10 Ocak 1959, s. 1.
[97] "Belediye Reisi Nurettin Ok, Dün Trenle Şehirden Ayrıldı", *Doğruyol*, 15 Haziran 1959, s. 1.
[98] Ok, *a.g.e.*, s. 20-22.
[99] Metin Yılmaz, "Çankırı'da Evlerden Suyu İlk Akıtan Adam Nurettin Ok", *www.cankiripostasi.com*. Erişim tarihi: 8.3.2020.
[100] "İşçi Sigortaları Kurumu ve Kalkınan Çankırı", *Doğruyol,* 9 Temmuz 1956, s. 1.
[101] Ok, a.g.e., s. 18.

Şehrin imar mevzuu ele alınarak çalışmaların belediye tarafından 1957'de başlanmasına ve 1958 yılına kadar manifaturacılar çarşısı, hal binası, şehir kulübü yanında bir belediye gazinosu ve hamam yapılmasına karar verilmiştir[102]. 1957 yılının Nisan ve Mayıs aylarında hal inşaatı, tüccar arastasının tanzim işi, Karataş Hamamının restore edilmesi ve İşçi Sigortalarının inşa edeceği otel, lokanta, sinema ve dükkânları muhtevi sitesinin inşaatına başlanacaktır. Ayrıca dondurma bahçesi olarak kullanılan yere ufak bir belediye gazinosu yapılacak ve imaret meydanının tanzimine de başlanacaktır[103]. Karataş Hamamının onarım işi 30 Mayıs 1957 tarihinde Çankırı Belediyesince ihaleye çıkarılmıştır[104].

Tarihi Büyük Camiin önünde dağınık halde bulunan sebze halinin bu dağınıklığına bir son vermek amacıyla yaptırılması düşünülen yeni bir hal binası için yapılan Belediye Meclisindeki çalışmalar 12 Haziran 1957 gecesi karara bağlanmıştır. Erkek Sanat Enstitüsü garajı arkasındaki tarlalar istimlâk edilerek hal binasının buraya yapılması Çankırı Belediyesi Encümenince kararlaştırılmıştır[105]. Belediyeye ait Karataş Hamamının ahşap kısmının bir komisyon marifetiyle yıktırılması hakkında 24 Haziran 1957 tarihinde Çankırı Belediyesi Encümenince karar alınmıştır[106].

24 Haziran 1957 tarihinde Karataş Hamamının ihalesi yapılmıştır[107]. İhale ile ilgili bilgiler Doğruyol Gazetesine yayımlanmıştır. Yıllardan beri bakımsız ve metruk halde bulunan Karataş Hamamının imar ve ihyası düşünülmüş ve iş müteahhide ihale edilmiştir[108].

Hazineden bedelsiz olarak belediyeye devrettirilmiş, Çankırı Belediyesinden de İşçi Sigortaları Kurumuna bir tesis yapılmasını temin için 120.000 lira bedelle satılmış olan Cumhuriyet meydanındaki arsa üzerine yapılması düşünülen otel, lokanta,

---

[102] "Geceki Basın Toplantısında Su, Elektrik ve İmar İşlerimiz Açıklandı", *Yeni Çankırı*, 23 Şubat 1957, s. 1.
[103] "Dün Akşamki Basın Toplantısı", *Doğruyol*, 23 Şubat 1957, s. 1.
[104]Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Karataş Hamamının Onarım İşinin İhaleye Çıkarılması Hakkında Karar*, Evrak No: 382, Tarih: 30 Mayıs 1957, s. 1.
[105] "Şehir Meclisinin Bu Geceki Oturumunda Hal Binasının Garajın Bulunduğu Yere Yaptırılmasına Karar Verildi", *Yeni Çankırı,* 13 Haziran 1957, s. 1.
[106]Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Belediyeye ait Karataş Hamamının Ahşap Kısmının Bir Komisyon Marifetiyle Yıktırılması Hakkında Karar*, Evrak No: 467, Tarih: 24 Haziran 1957, s. 1.
[107] "Karataş Hamamı Dün İhale Edildi", *Yeni Çankırı*, 25 Haziran 1957, s. 1.
[108] "Karataş Hamamının Tamir İşi İhalesi Yapıldı", *Doğruyol*, 26 Haziran 1957, s. 1.

gazino, sinema ve modern dükkânlar iki milyon lira bedelle müteahhide ihale edilmiştir[109].

Çankırı Belediye Başkanı Nurettin Ok, 27 Ekim 1957 tarihinde yapılacak milletvekili genel seçiminde Çankırı Milletvekili seçilebilmek amacıyla 18 Eylül 1957 tarihinde Çankırı Belediye Başkanlığından istifa etmiştir[110]. Nurettin Ok'un yerine Belediye Başkanlığına 19 Ekim 1957 tarihinde Ali İnandık, 1000 liralık maaşla getirilmiştir[111]. Ancak 27 Ekim 1957 tarihinde yapılan milletvekili genel seçiminde Nurettin Ok milletvekili seçilememiştir.

Nurettin Ok'un belediye başkanlığından ayrıldığı dönemde Çankırı'da imar faaliyetleri onun belirlediği plan doğrultusunda devam etmiştir. İşçi Sigortaları Kurumu tarafından yapılması kararlaştırılan otel, gazino, sinema ve 16 modern dükkânı içine alan büyük bir sitenin temeli 13 Ekim 1957 tarihinde atılmıştır[112].

16 Ocak 1958 tarihinde Çankırı Belediye Meclisinin toplantı gündemi Nurettin Ok'un yeniden belediye başkanlığına seçimine dairdir. Toplantı sonucunda Nurettin Ok'un tekrar Çankırı Belediye Başkanlığına getirilmesine karar verilmiştir[113]. Nurettin Ok'un Belediye Başkanı seçilmesinden dolayı vazifeden Ali İnandık başkanlıktan ayrılmıştır. Nurettin Ok'un Belediye Başkanlığı Dâhiliye Vekâletinin 10.2.1958 tarih ve 30294 sayılı kararıyla tasdik edilmiştir[114].

Çankırı Belediyesi Encümeni tarafından Çankırı İstasyon Meydanının onarım işinin emanetten yaptırılması hakkında karar alınmıştır. Yeni Mahalle Atatürk Caddesi ile ve İstasyon Caddesi kavşağında bulunan ve imar planında yeşil saha olarak görünen

[109] "(İşçi Sigortaları Tarafından) Şehrimizde Kurulacak Büyük Tesisin İhalesi Dün Yapıldı", *Yeni Çankırı,* 17 Eylül 1957, s. 1.
[110] "Belediye Reisi Nurettin Ok C. Savcı Muavini S. S. Deliorman Dün Adaylık İçin İstifa Ettiler", *Yeni Çankırı, Çankırı*, 19 Eylül 1957, s. 1.
[111] Dr. Rıfkı Kamil Urga Araştırmaları Merkezi, *Belediye Sicil Defteri*, Demirbaş No: 863, Defter No: 130, s. 2-3.
[112] "İhalesi Yapılan İşçi Sigortaları Binasının Temeli Dün Merasimle Atıldı", *Doğruyol*, 14 Ekim 1957, s. 1.
[113] "Bugün Olağanüstü Toplanarak Reis Seçimi Yapan Belediye Meclisi Nurettin Ok'u İttifakla Tekrar Seçti", *Yeni Çankırı*, 16 Ocak 1958, s. 1.
[114] Dr. Rıfkı Kamil Urga Araştırmaları Merkezi, *Belediye Sicil Defteri*, Demirbaş No: 863, Defter No: 130, s. 2-3.

yer belediye tarafından kamulaştırılması ve mezkûr sahanın tanzimi kararlaştırılmıştır[115].

Yıllardan beri metruk ve bakımsız bir halde bırakılmış fakat büyük bir öneme sahip tarihi Karataş Hamamı Çankırı Belediyesi tarafından girişilen devamlı ve büyük bir faaliyet neticesinde yeni bir tarzda inşa ettirilmiş ve hizmete hazır bir duruma getirilmiştir. Ayrıca hamamın civarında bulunan köhne binaların istimlâkine de başlanmıştır. Bu şekilde inşaatı devam etmekte olan Alibey Camii ile hamamın etrafının açılmasıyla iki eser bütün haşmetiyle meydana çıkmış, ayrıca mahallin park ve yangın havuzu ihtiyacı da böylece temin edilmiştir[116].

Çankırı'nın önemli sorunlarından bir diğeri de sel suları ve selin getirdiği yığıntılardır. Fazla yağmur yağdığında şehrin ortasından geçip evleri istilâ edip büyük zararlar veren ve sel suyunun getirdiği kum ve taşları aşağı pazara bırakıp belediyeye büyük sorunlar açan Damlanca deresine, Devlet Su İşleri (DSİ) tarafından yaptırılacak 3 büyük setle şehrin büyük zararlardan kurtarılması amaçlanmıştır[117].

Çankırı'da yapılmakta olan otel – lokanta - gazino ve sinema binasının temeli 17 Eylül 1958 tarihinde atılmıştır. Maliyeti iki milyon lirayı bulacak olan ve belediye tarafından temin edilmiş olan arsa üzerine İşçi Sigortaları Kurumu tarafından inşa edilmekte olan binada 55 odalı bir otel, 1200 kişilik sinema salonu, 600 kişilik lokanta ve 200 kişilik pastane olacak, ayrıca 24 dükkân inşa edilecektir[118].

Karataş Hamamı, Çankırı Belediyesi tarafından, 6 Ekim 1958 cumartesi günü saat 16.30'da halkın hizmetine açılmıştır. Aynı gün merasimle açılan telefon santrali de halkın hizmetine sunulmuştur[119]. 24 Nisan 1959 tarihinde, Çankırı Belediyesi Encümenince, Damlanca deresindeki çeşme depolarının emanetten yaptırılması hakkında karar alınmıştır[120]. 15 Mayıs 1959 tarihinde, 19 Mayıs Gençlik ve Spor

[115] Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Çankırı İstasyon Meydanının Onarım İşinin Emanetten Yaptırılması Hakkında Karar*, Evrak No: 185, Tarih: 4 Mart 1958, s. 1.
[116] "Belediye Faaliyetleri: Şehrimizde Yeni Bir Eser", *Doğruyol*, 24 Temmuz 1958, s. 1.
[117] "Damlanca Deresi İslâh Ediliyor", *Doğruyol*, 2 Eylül 1958, s. 1.
[118] "Şehrimizde Yapılmakta Olan İş Hanının Temeli Atıldı", *Doğruyol*, 18 Eylül 1958, s. 1.
[119] "Otomatik Telefon Santrali ile Karataş Hamamı Merasimle Hizmete Girdi", *Doğruyol*, 6 Ekim 1958, s. 1.
[120] Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Damlanca Deresindeki Çeşme Depolarının Emanetten Yaptırılması Hakkında Karar*, Evrak No: 356, Tarih: 24 Nisan 1959, s. 1.

Bayramı için bir adet Zafer Takı yaptırılması da Çankırı Belediyesi Encümeni tarafından kararlaştırılan diğer bir konudur[121].

Çankırı'ya içme suyu ile sel felâketzedelerine yaptırılan 40 Evin açılış merasimi 2 Temmuz 1960 tarihinde gerçekleşmiştir. Açılış merasimine İmâr Vekili Medeni Berk'te katılmıştır[122].

Çankırı'nın içinden geçen Tatlıçay üzerinde bulunan Hacıbayram Köprüsü selden dolayı yıkılmış olması kent trafiğini olumsuz etkilemişti. Çankırı Belediyesi Encümeni, Kastamonu şosesi üzerine Hacıbayram Köprüsünün yaptırılması konusunu gündemine almıştır. Toplantıda köprünün belediye fen memurunun gözetimi ve denetimi altında yeniden yaptırılmasına karar verilmiştir[123].

9 Ekim 1959 tarihinde yapılan Çankırı Belediyesi Encümeni toplantısında Alacamescit çeşmesinin emanetten yaptırılması konusu görüşülmüştür. Alacamescit mahallesinde bulunan çeşmenin borularının çürümesinden dolayı çeşmenin suyu kesilmiş olup, bu sebepten dolayı bu boruların değiştirilmesi ve bu işin belediye fen memurunca yaptırılmasına karar verilmiştir[124].

DP Çankırı İl Kongresi, 13 Aralık 1959 tarihinde, halk sineması salonunda büyük bir kalabalığın huzurunda gerçekleşmiştir. Kongre'de, Çankırı Belediye Başkanı Nurettin Ok, DP İl Başkanlığına seçilmiştir[125].

Yapı ve Kredi Bankası tarafından Ağlarkaya Mevkiinde Çamlık Mahallesinde yapılan ve bedeli 31,500 liraya mal olan 40 Evin tevzileri 14 Aralık 1959 tarihinde belediye binasında yapılmıştır[126]. Çankırı Belediyesi Encümenince, Su deposuna bir gazino binasının yaptırılması hakkında karar alınmıştır[127].

---

[121] Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı İçin Bir Adet Tank Yaptırılması Hakkında Karar*, Evrak No: 453, Tarih: 15 Mayıs 1959, s. 1.
[122] "İmâr Vekili Sayın Medeni Berk Şehrimizi Şereflendirdiler", *Doğruyol*, 3 Temmuz 1959, s. 1.
[123] "Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Kastamonu Şosası Üzerine Hacıbayram Köprüsünün Yaptırılması Hakkında Karar*, Evrak No: 903, Tarih: 9 Ekim 1959, s. 1.
[124] Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Alacamescit Çeşmesinin Emanetten Yaptırılması Hakkında Karar*, Evrak No: 904, Tarih: 9 Ekim 1959, s. 1.
[125] "Demokrat Partisi Çankırı İl Kongresi Dün Olgun Bir Hava İçinde Sona Erdi", *Doğruyol,* 14 Aralık 1959, s. 1.
[126] "Yapı Kredi Bankası Tarafından Ağlarkaya Mevkiinde Çamlık Mahallesinde Yaptırılan 40 Evlerin Tevzii Dün Yapıldı", *Doğruyol*, 15 Aralık 1959, s. 1.
[127] Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Su Deposuna Bir Gazino Binasının Yaptırılması Hakkında Karar*, Evrak No: 388, Tarih: 20 Mayıs 1960, s. 1.

27 Mayıs 1960 tarihinde Türkiye'de askeri bir müdahale gerçekleşmiştir. Bu müdahale Türkiye Cumhuriyeti gerçekleşmiş ilk darbedir. Bu müdahale 27 Askeri ihtilâli ya da 27 Mayıs Müdahalesi olarak anılmaktadır. Darbe emir komuta zinciri içinde yapılmamıştır, 37 düşük rütbeli subayın planları ile Tümgeneral Cemal Madanoğlu'nun komutanlığında icra edilmiştir. Kritik mevziler bu subayların ellerindeki asker ve silahlarla önce ordudaki komuta kademesinin etkisiz hale getirilmesi ile ele geçirilmiştir. 235 general ve 3500 civarında subay (daha çok albay, yarbay, binbaşı) emekliye sevk edilmiş, üniversitede bulunan 147 öğretim görevlisi görevden alınmış ve bazı üniversiteler kapatılmıştır. Bununla beraber 520 hâkim ve yargıç görevden alınmıştır. 1950 yılında iktidara gelen DP'nin ülkeyi gitgide bir baskı rejimine ve kardeş kavgasına götürdüğü gerekçelerini ileri sürerek Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) içerisinde bir grup subay, 27 Mayıs 1960 sabahı ülke yönetimine bütünüyle el koymuştur. İhtilâl, Kurmay Albay Alparslan Türkeş'in radyodan okuduğu bildiriyle tüm Türkiye'ye duyurulmuştur. İhtilâli planlayan ve icra eden 37 düşük rütbeli subay ile Emekli Orgeneral Cemal Gürsel'in oluşturduğu Millî Birlik Komitesi (MBK) ülke yönetimini üstlenmiştir. 37 subaydan oluşan MBK bu harekât ile Anayasa ve TBMM'yi feshetmiş, siyasi faaliyetleri askıya almıştır. Cumhurbaşkanı Celâl Bayar, Başbakan Adnan Menderes başta olmak üzere birçok DP'li tutuklanmıştır. Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Rüştü Erdelhun, İstiklal Savaşı kahramanlarından Ali Fuat Paşa, Kore gazisi Tahsin Yazıcı ve emekli olduktan sonra DP'den milletvekili seçilen eski Genelkurmay Başkanı Mehmet Nuri Yamut da tutuklananlar arasındadır. Bu ihtilâlin daha sonraki yıllarda meydana gelen askerî ihtilâllerden farkı TSK emir komuta zinciri içinde yapılmamış olmasıdır. Nitekim dönemin Genelkurmay Başkanı da yönetime el koyan askerî güçler tarafından tutuklanmıştır[128]. Nurettin Ok bu ihtilâl sırasında hem Çankırı Belediye Başkanı hem de Çankırı DP İl Başkanıdır. Nurettin Ok, ihtilalle Çankırı Belediye Başkanlığı görevini bırakmak zorunda kalmıştır. Ayrıca ihtilalle DP İl Başkanlığı görevi de sona ermiştir[129]. Nurettin Ok bunların üzerine Ankara'ya gitmiştir. Avukatlık stajı Belediye Başkanlığına seçilmesinden dolayı yarım kaldığından Ankara'da ilk iş olarak stajına devam etmiştir. Nurettin Ok'un İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Yüksek Okulundan diploması vardır. Ankara'da Akşam

[128] "27 Mayıs Darbesi", *https://tr.wikipedia.org.*, Erişim tarihi: 26.02.2020.
[129] Ok, *a.g.e.*, s. 31-33.

gazetesi bürosuna giderek diplomasını göstermiş ve görev talebinde bulunmuştur. Ve büro müdürü Kuvvet Başarır tarafından göreve kabul edilmiştir[130].

2.1.4. Sel Felaketine Yönelik Çalışmalar

30 Ağustos 1957 tarihinde Çankırı'da büyük bir sel felaketi yaşanmış ve büyük oranda maddi zarar meydana gelmiştir. Sel sonucu 1 kişi ölmüş, 5 kişi ise yaralanmış, Çukur bostan ve Eşikli Aralıktaki evler sular içinde kalmış, çay boyundaki evler ise tahliye edilmiştir[131]. 30 Ağustos 1957 tarihinde saat 18.15'de başlayan yağmur çok kısa bir sürede kuzey ve güneyden esen şiddetli tayfun halinde, şehirdeki ağaçlar devirmiş, evlerin baca ve kiremitlerini uçurmuştur. Kale ve Hıdırlıktan gelen sel suları şehri harap etmiştir. Selin tahribatı daha çok İncili Çeşme, Cumhuriyet Mahallesi, Tabakhane ve Yeni Mahalle, Tatlı Çay etrafı ile Feslikanda olmuştur[132].

Emniyet Müdürü Hüseyin Özcan Başkanlığında çalışmaya başlayan komite şehir dâhilinde selden zarar gören yerleri ve yıkılma tehlikesi gösteren binaları fen heyetine muayene ettirerek boşalttırmıştır. Zemin katları su ile dolu olan binaların boşaltılması için itfaiyeye büyük iş düşmüştür. Elektrik trafosunu dolduran su ve çamurun temizlenmesi için geceli gündüzlü çalışmışlardır. Afetin ana kanalizasyonu tahrip etmesi belediyeye en az bir iki milyonluk masraf açmıştır[133].

Çankırı yaklaşık bir yıl sonra yeni bir sel felaketinin eşiğinden dönmüştür. 14 Mayıs 1958 tarihinde saat 16.45 sıralarında başlayan yağmur sonradan doluya dönüşmüştür. Bu dolu akasya ağaçlarının yeni filiz ve yapraklarını koparmış ve Damlanca deresinden gelen sel aşağı pazara taş ve kum bırakarak birkaç dükkân ile eve zarar vermiştir. Bahçelere düşen dolu büyük hasara neden olmuş ve köyler de büyük zararlara yol açmıştır[134]. Sağanak yağış şehir içinde gölcüklere neden olmuş, ufak sel akıntısı halini alarak hükümet meydanını, halk sineması önünü, istasyon ile spor

[130] Ok, *a.g.e.,* s. s. 33.
[131] "Dün 2 Saat Süren Devamlı Olarak Sağanak Halinde Yağan Yağmurun Yaptığı Hasar", *Doğruyol*, 31 Ağustos 1957, s. 1.
[132] "Bulut Patlaması Adı Verilen Tayfun ve Seylâp Felâketini Dün Gece Geçirdik, Seylâptan 200 Kadar Ev Su Altında Kaldı", *Yeni Çankırı,* 31 Ağustos 1957, s. 1.
[133] "Sel Hasarı ve Hususiaki Çalışmalar", *Yeni Çankırı,* 2 Eylül 1957, s. 1.
[134] "Kestane Büyüklüğünde Yağan Dolu Büyük Zarar Verdi", *Doğruyol*, 15 Mayıs 1958, s. 1.

sahası arasını bir anda kaplamıştır. Dolu en çok Karaköprü bahçelerine hasar yapmış, meyve ağaçlarını zedelemiştir[135].

15 Mayıs 1958 Perşembe günü saat 18 sıralarında yeniden başlayan yağmur Çankırı Tatlı Çayına akan derelerin fazla miktarda sel suyu getirmeleri ve Korgun – Alpsarı istikametlerinden gelen sellerinde birleşmesiyle şehrin ve civar bahçelerin ve bazı tesislerin bulunduğu yerleri büyük hasar ve zararlara uğramıştır. Ayan – Kenbağı – Karaköprü bağ ve bahçeleriyle, Feslikan, Ballıca, Yanlar bağlarında ve bahçelerindeki ürünleri adeta yok etmiştir. Ayrıca Dizdar değirmeni civarındaki kenar mahallede selden zarar görmüştür. Bu sel afeti Çankırı Devlet Demiryolları (DDY) tamir atölyesine de zarar vermiştir. Yaşanılan bu sel felaketinden dolayı Nafıa Vekili Tevfik İleri, felaketi yakından görmek ve bu felaketten dolayı Çankırı halkına yardımlarda bulunmak amacıyla Çankırı'ya gelmiştir[136]. Çankırı'da yaşanan sel afetinden dolayı Nafıa Vekili Tevfik İleri, Erzurum Mebusu Mustafa Zeren ve beraberinde bulunan teknik ekip Çankırı'ya gelmiş, oluşan tahribatı yerinde görerek halka gereken yardımların yapılması için belediyeye gerekli direktiflerde bulunmuştur[137].

15 Mayıs 1958 tarihinde meydana gelen sağanak yağmurlar nedeniyle belediye nezaretinde bulunan Kocamusa, Hamamcıoğlu, Karaviran, Somaki, Feslikan ve temiz arkların[138] tamamı kum ve balçıkla dolmuştur. Habeş'in dereden geçen Paşa arkı sandığı[139], Kocamusa, Hamamcıoğlu ile Kavakaltı deresi, Şehir Kulübü yanındaki bir sandıkçının 8 su arklarının selden tahrip olmuş ve arklardaki sandıkların keresteleri de sel tarafından götürülmüştür. Bu sandıkların biran önce yaptırılması ve arkların millerinin temizletilmesi ve bunun için bir komisyonun kurulması, kurulacak komisyonun bu işleri kendi nezareti altında gereken şekilde yaptırmasına Çankırı Belediyesi encümenince karar verilmiştir[140].

---

[135] "Dün Yağan Fındık Büyüklüğündeki Dolu Karaköprü Bahçelerinde Hafif Hasar Yaptı", *Yeni Çankırı*, 15 Mayıs 1958, s. 1.
[136] "Yine Sel Felaketi: Nafıa Vekili Sayın Tevfik İleri Felaketli Halimizi Görmeye Geldi", *Doğruyol*, 16 Mayıs 1958, s.1.
[137] "Dünkü Sel Felaketini Can Kaybı Vermeden Atlattık", *Yeni Çankırı*, 16 Mayıs 1958, s. 1.
[138] Bağ, bahçe, tarla sulamak amacıyla, içinden su akıtılmak için toprağı kazarak açılan suyolu.
[139] Yapılarda kum, çakıl vb. şeyleri ölçmek için kullanılan, üstü ve altı açık, dört köşeli tahtadan ölçü aleti.
[140] Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Ark Suları Sandıklarının Onarılması ve Su Arklarının Temizletilmesi Hakkında Karar*, Evrak No: 394, Tarih: 20 Mayıs 1958, s. 1.

24 Mayıs 1958 tarihinde Çankırı'da kuvvetli bir sel ve taşkın olayı meydana gelmiştir. Nurettin Ok hatıratında bu sel ve taşkın olaylarını bütün teferruatıyla anlatmıştır. Nurettin Ok Başbakanı, Bayındırlık Bakanı ve DSİ Müdürünü arayıp, onlardan yardım talebinde bulunmuştur. Ayrıca bu sel ve taşkın olaylarının Çankırı'da belediyeye ait olan pek çok tesise ve yapıya zarar verdiğinden de söz etmiştir. Nurettin Ok bu felaketin yaralarını bir taraftan gidermeye çalışırken, diğer taraftan da bir daha böyle bir felaketin yaşanmaması için civar tepelerin ağaçlanması ve gelecek suların yeni taşkınlara neden olmaması ve Çankırı'yı bu sel felaketi tehlikesinden kurtarmak için ne yapılması gerektiği konusunda çalışmalara başlamıştır. Bu sel ve taşkın olayının çözülmesi için köklü bir önlem alınması gerektiği kanaatine varmıştır. Bu amaçla Nurettin Ok, etrafı kaplayan tepeleri tamamen ağaçlandırma faaliyetine başlamıştır[141]. Bu süreçte bir yandan Ankara'da Orman Genel Müdürlüğü ile ağaçlandırma konusunu görüşürken diğer yandan da DSİ Genel Müdürlüğü ile bütün civar tepelerin dağların Korgun yamaçlarına varıncaya kadar yağışta biriken suların kademeli bir şekilde aşağıya inebilmesi ve teraslama suretiyle erozyonun önlenerek tepelerden derelere inen suların taş, toprak, mil gibi malzemeleri getirmemeleri için çalışma yapılması karara bağlanmıştır. Bu uzun vadeli ve temel önlemin hayata geçirilmesinin yanı sıra sel sularının tahrip ettiği ve oturulamaz hale getirdiği evlerin sahipleri için afet fonundan konutlar yaptırmak maksadıyla girişimde bulunmuştur.

İmar planının uzantısı olarak bugün Kırk Evler diye tabir edilen yeri, hazineden "*metruk mezarlık*" diye vasıflandırarak belediye ismine tescil ettirilmiş ve parselasyonunu yaparak metrekaresi 4 liradan 200.000 TL bedelle Emlak Bankasına satılmıştır. İlk planda ivedi olarak 40 evin inşaatını yüklenen Emlak Bankası 20 yılda ödenmesi şartı ile iki odalı evlerin 17.000 TL'den ve üç odalı evlerin 20.000 TL bedelle satacağı evlerin inşaatını bir yıl içinde bitirmiştir. 8 aile bu evleri kabul ederek oturmaya başlamışlardır. İlerleyen zamanda bu evler çok rağbet görmüştür[142].

[141] Ok, *a.g.e.*, s. 35-37.
[142] Ok, *a.g.e.*, s. 24.

Abalı hanının bulunduğu mahalde yeni iki katlı bir ev yaptırmış olan Lise Müdürü Mehmet Abalı'nın evinde yangın çıkmıştır. Olay yerine Arazöz[143] gelmiş ve deposunda bulunan suyu yanan eve boşaltmıştır. Ancak su bitmiştir. Arazöz Büyük Camii önündeki su deposundan doldurup tekrar getirilmiştir. Yaşanan bu olay Çankırı'ya ikinci bir arasöz ihtiyacını açıkça ortaya çıkarmıştır. O dönem için bir Arazöz'in fiyatı 96.000.TL'dir. Bu olayın ardından Çankırı'daki 5-6 esnaftan 6 ay sonra ödenmek üzere borç para alınmıştır. Şoförler Cemiyetinin kasasında bulunan 30.000 lira da eklenerek ve bütün bürokratik engeller de aşılarak yeni arazöz Çankırı'ya getirilmiştir[144].

Feslikan mıntıkasını sulamak için kullanılan arklar toprak olduğu için gelen suyun önemli bir kısmı zayi olmaktadır. Bu duruma engel olmak üzere DSİ Bölge Müdürü Bahaeddin Alpengin beyden, bu arkların beton ark haline dönüşmesinin belediyece sağlanması olanaksız olduğundan yardım istenmiştir. Bu istek olumlu karşılanmıştır. Suyu belirli bir süre kestirerek bütün arkları beton ark haline ve muntazam bir akıntı sağlayacak şekle dönüştürülmüştür[145].

24 Mayıs 1958 tarihinde meydana gelen sel afetinden dolayı Karaköprü'den Feslikana kadar bütün dere yatağı toprak, kil ve çakıltaşı ile yol hizasına kadar dolmuştur. DSİ dereyi temizleme görevini üstlenmiştir. DSİ bölge mühendisi Hamit Bey belediyeye gelmiş ve "*Reis bey biz bu işi böylesine icra ediyoruz ancak size bir önerim olacak, çıkarılan bu malzemeyi uygun bulursanız derenin kenarına boşaltalım ve siz bu şekilde karşı sahilde yeni bir yol kazanmış olursunuz*" demiştir. O dönemde Çankırı Belediyesinde bu hususta karar verecek yetkili bir fen elemanı yoktur. Nurettin Ok, bu konuya açıklık kazandırmak için Ankara'ya gitmiş, orada Çankırılı mühendisler ve ayrıca üniversitede tanıdığı mühendislerle görüşmüş, onları Çankırı'ya getirmiş, mahallinde incelemeler yapmışlar ve öneriyi çok iyi bulmuşlardır. Ancak imar planında böyle geniş bir yol yoktur ve işin beklemeye tahammüllü de yoktur. Hastane Köprüsü yanından doldurmaya başlamışlardır. Nurettin Ok, bahçe sahiplerinden sadece Eczacı Ethem Yalçınalp (o zaman CHP

[143]Arazöz (Fransızca arroseuse), kamyon, traktör türünde bir taşıta su tankı ve sulama sistemi yerleştirilerek imal edilen ve genellikle ön ya da arkasında sulama düzeneği bulunan motorlu bir araçtır.
[144] Ok, *a.g.e.*, s. 24-25.
[145] Ok, *a.g.e.*, s. 25-26 .

Çankırı Milletvekili) hariç hepsini doldurtma işine ikna etmiştir. Ethem Yalçınalp kamulaştırma işlemi yapılmadan bahçesini doldurtmayacağını belirtmiş ayrıca dozerin ve kamyonların önüne çıkarak bu işi engellemek istemiştir. Bu durum üzerine DSİ elemanları işi durdurmuşlardır. Milletvekilleri de ayrıca Ankara'ya gitmişler ve DSİ Genel Müdürüne şikâyette bulunmuşlardır. Ankara'dan gelen talimatla DSİ doldurma çalışmalarından vazgeçmiştir. Daha sonra Nurettin Ok, Bayındırlık Bakanı Tevfik İleri'yi ziyarete Ankara'ya gitmiştir. Durumu anlatmış ve bunun üzerine DSİ Genel Müdürü Süleyman Demirel'le görüşmüş ve onu bu çalışmanın gerekliliğine ikna etmiştir. Bu görüşmenin ardından Süleyman Demirel'in talimatı ile on metrelik bir kısım hariç yarım kalan doldurma işi devam etmeye başlamıştır. Daha sonraki süreçte Ethem Yalçınalp'de doldurma işini kabul etmiştir. Bu doldurma çalışmasıyla elde edilen yol, günümüzde Çankırı deresinin yanında bulunan ve Korgun – Ilgaz - Kastamonu çıkışını sağlayan işlevi ile Çankırı'nın hizmetindedir[146].

Nurettin Ok bu hizmetlerinden sonra Çankırı şehrini ağaçlandırma faaliyetlerine başlamıştır. Çınar ağaçlarının en diri ve canlısının Zonguldak Çaycuma bölgesinde olduğu bilgisi üzerine Nurettin Ok, encümen üyeleri ile beraber Çaycuma'ya gitmiş ve beş kamyon dolusu çınar ağacını Çankırı'ya getirttirmiştir. Günümüzde Çankırı'yı çevreleyen çınar ağaçları 1958 yılında Nurettin Ok'un gayretleriyle toprağı ile beraber dikilmiş ve özenle bakılmış çınar ağaçlarıdır[147].

28 Mayıs 1958 tarihinde Çankırı yeni bir sel tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Saat 16.00 sıralarında başlayan yağmur sağanak yağışa dönüşmüş, saat 17'den sonra yeni bir selin gelmekte olduğu haberi üzerine dere kenarında ve biraz ilerisinde çadırda kalanlar derhal yerlerini terk ederek yukarı çekilmişlerdir. Selde pek çok ev zarar görmüştür. 28 Mayıs 1958 tarihinden beri nakli yardıma geçmiş olan Kızılay 29 Mayıs 1958 tarihinde de yardımlarına devam etmiştir[148]. Gerçekleşen sel felaketinde evlerini kaybeden felâketzedelere yaptırılacak olan 300 evin kurulacağı arsanın

[146] Ok, *a.g.e.*, s. 28-29.
[147] Ok, *a.g.e.*, s. 30.
[148] "Dün Yağan Yağmur ve Geleceği Duyulan Sel Hepimizi Korkuttu", *Yeni Çankırı*, 29 Mayıs 1958, s. 1.

tapusu, resmi işlemlerin ardından 27 Ekim 1958 Cumartesi günü Emlâk Kredi Bankası tarafından belediyeden resmen alınmıştır[149].

Çankırı Belediye Başkanı Nurettin Ok Doğruyol Gazetesinde, "*Sel ve Sonrası*" başlıklı yazı yazmıştır. DSİ başından beri bu olayın içinde olup, dere yatağını baştanbaşa temizlemek suretiyle demiryolu ve karayolları dışında kalan sahanın su mercanlarını geçici suretle yaptırma kararı almıştır. Ayrıca temizlenen yatakların gelmesi muhtemel olan bir selin getireceği tahribatla tekrar dolmaması için bir kısmının etütleri bitmiş, bir kısmının ise devam etmekte olan Atış Okulu deresi, Ebuzülâl Taş Mescit dereleri, Aksu Mahallesi deresi, Tali dereler ve Damlanca deresinde bir takım tersip bentleri[150] kum ve çakılı tutucu birtakım havuzların suları kademeli bir şekilde tutması amacıyla DSİ ve DDY bu tersip havuzlarını geçici olarak inşa etmeye karar vermiştir[151]. Konuyla alakalı olarak Çankırı gazetesinde, Nurettin Ok'un kaleminden "*Sel ve Sonrası*" başlıklı bir yazı dizisine yer verilmiştir. Nurettin Ok yazı dizisinde zaman zaman Çankırı'da yaşanan sel felaketinin asıl nedenine dair şu bilgileri ve yapılması gerekenleri şu cümlelerle aktarmıştır:

> "*Ağaçsız bir memleket daima erozyon denilen bu gibi feci seylâpı*[152] *hadiselere mutlak suretle bir gün ve her zaman sahne olacaktır. Bu mazinin hatasıdır. Tekniğe fenne imar kanunlarına mutlak itaat şarttır. Sel yatağı sularındır onun harimine girenden su mutlak önüne alır. Bu atalarımız tarafından verilen mazinin dersidir*[153]."

Çankırı Belediye Başkanı Nurettin Ok, şehirde sel felaketinin yaşanmaması için gereken tedbirlerin alınması ve daha büyük zararları önlemek için, Ankara'dan gelen DSİ, Devlet Karayolları Yolları (DKY) ve DDY temsilcileri ile beraber bir etüt gerçekleştirmiştir. DDY hattına kadar olan dere sahasının İzmir'den gelecek ekskavatör ve kamyonlarla temizlenmesine karar verilmiştir. Ayrıca genişletilmesi gereken demiryolu menfezleri genişletilecek ve bazı kısımlarda etüt sonucunda duruma göre demiryolunun yükseltilmesi kararlaştırılmıştır. Yapılacak karayolu çalışmaları sonucunda Kastamonu Şosesi trafiği uygun hale gelecektir[154].

---

[149] "İlk 40 Evin İnşaatına Başlandı", *Doğruyol*, 27 Ekim 1958, s. 1.

[150] İşte yağış havzalarından kaynaklanan sedimenti mansaba intikal etmeden depolamak amacıyla akarsu yataklarında inşa edilen enine yapılara tersip bendi ya da biriktirme barajları denmektedir.

[151] Nurettin Ok, "Sel ve Sonrası", *Doğruyol*, 13 Haziran 1958, s. 1-2.

[152] Seylâp: Sel suyu, su baskını, taşma, taşkın,

[153] "Nurettin Ok, "Sel ve Sonrası", *Çankırı*, 13 Haziran 1958, s. 1.

[154] Nurettin Ok, "Sel ve Sonrası", *Çankırı*, 14 Haziran 1958, s. 1.

Selin Çankırı'ya verdiği büyük zararlardan dolayı DP, Çankırı'nın herhangi büyük bir selden zarar görmemesi için müspet kararlar almış ve ilgililer tarafından tetkik ve etütler yapılmıştır. DSİ, DDY ve Ziraat Orman Umum Müdürlükleri arasında görev dağılımı yapılmış ve her kurum kendi görev sahası içerisinde büyük inşaatlar yapmışlardır. Ofis yanındaki dere genişletilerek istinat duvarı yapılmıştır. Ebuzülâl deresinin istasyon hattı ile tatlıçaya olan mesafenin temizlenmesi için toprak hafriyatı devam ettirilmiş ve diğer kuru çaylar da temizlenmiştir. Zaman zaman sel sularının aşındırmış olduğu ve büyük selin tamamen tahrip ettiği Kirazlı dere mevkiindeki Kastamonu şosesinin emniyete alınması için büyük bir istinat duvarı yapılmıştır[155].

28 Mayıs 1958 tarihinde meydana gelen sel Buğdaypazarı Caddesi güzergâhında Tatlıçay üzerinde bulunan betonarme köprüyü yıktığı için o bölgede araç ve yay trafiğini aksattığından adı geçen yere geçici bir köprünün belediye fen memurunca yapılmasına karar verilmiştir[156]. Çankırı Belediyesi Encümeni belediye bütçesinin imkanları dahilinde selden hasar gören yolların tamiri ve ıslahı hakkında karar alınmıştır[157].

Sel dolayısıyla kaldırılması ve yeniden yapılması icap eden köprülerin durumu ve yeni imar planı hususunda Ankara'da toplanacak komisyona Çankırı Belediye Başkanı Nurettin Ok'un gitmesi hakkında Çankırı Belediyesi Encümenince karar alınmıştır[158]

[155] "Seli Zararsız Hale Getirecek İstinat Duvarları", *Doğruyol*, 29 Ekim 1958, s. 1.
[156] Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Dedeler Köprüsü Yanına Muvakkat Bir Köprü Yapılması Hakkında Karar*, Evrak No: 940, Tarih: 25 Kasım 1958, s. 1; Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Ebuzülâl Deresine Yapılacak İstinat Duvarının Emanetten Yaptırılması Hakkında Karar*, Evrak No: 939, Tarih: 25 Kasım 1958, s. 1.
[157] Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Selden Hasar Gören Yolların Tamiri Hakkında Karar,* Evrak No: 116, Tarih: 10 Şubat 1959, s. 1.
[158] Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Belediye Reisinin Ankara'ya Gitmesi Hakkında Karar*, Evrak No: 327, 16 Nisan 1959, s. 1.

3. BÖLÜM: MİLLETVEKİLLİĞİ DÖNEMİ (1961 – 1980)

3.1. Milletvekilliğine Giden Yol

27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi ile DP kapatılmış ve DP'den Çankırı Belediye Başkanlığına seçilmiş olan Nurettin Ok da görevden alınmıştır. Ayrıca Çankırı'da Nurettin Ok'un Belediye Başkanlığı döneminde başlanılan imar ve yatırım çalışmaları da durdurulmuştur. Hükümet yanında devam eden Sosyal Sigortalar Kurumunun otel imarı faaliyetleri durdurulmuş, bu otelin yerine resmi bina yapımına başlanmıştır. Devam eden sinema, konser salonu inşaatı da durdurulmuştur. Bu esnada Çankırı'ya gelmiş olan Nurettin Ok, belediye meclisi eski üyelerini ve DP il ve ilçe kurullarının eski üyelerinden oluşan 65 kişi ile bir toplantı yapmıştır. Toplantıda yeni bir partinin kurulması konusu dillendirilmişse de toplantıya katılanların çoğunluğu yeni bir parti kurmayı uygun bulmamışlardır. İlçelerdeki DP teşkilatları da aynı kanaat içindedir ve yeni bir partinin kurulmasına taraftar değillerdir. Bir süre sonra CKMP lideri Osman Bölükbaşı çok kalabalık bir heyetle Çankırı'ya gelmiştir. Bölükbaşı, Gürhan Titrek ve Nurettin Ok'u milli davada en ön safta görmek istediğini bu iki isme bildirmiştir. Bu davetin ardından Gürhan Titrek ve Nurettin Ok, Bölükbaşının lideri olduğu CKMP kayıtlarını yaptırmışlardır[159].

1961 yılı darbenin ardından milletvekili genel seçimlerinin yapıldığı yıldır. O dönemde Milletvekili adayları ön seçimle belirlenmektedir. CKMP'den Çankırı milletvekilliği için 15 kişi başvuru yapmıştır. Adaylar arasında Eski DP Çankırı Milletvekili Kazım Arar, Eski DP Çankırı Milletvekili Kenan Çığman, Asım Emrem gibi isimler de yer almaktadır. Ön seçim Yıldız Sinema bahçesinde yapılmıştır. Oylama neticesinde Nurettin Ok birinci, Şaban Keskin ikinci, Kazım Arar üçüncü, aynı oyu alan Asım Emrem birlikte Gürhan Titrek dördüncü olmuşlardır[160].

Çankırı'nın önde gelen siyasetçilerinden Arif Tosyalıoğlu, Nurettin Derelli'ye verdiği röportajda Nurettin Ok'un 1961 yılında CKMP'den milletvekili adayı olması konusuna değinmiştir. Arif Tosyalıoğlu, CKMP Çankırı teşkilatının Nurettin Ok'u, kendi partilerinden Çankırı Milletvekili adayı yapmak istediklerini, Nurettin Ok'un

[159] Ok, *a.g.e.*, s. 43-44.
[160] Ok, *a.g.e.*, s. 43-46.

da bu talebi geri çevirmeyerek aday olmayı kabul ettiğini söylemiştir. Ayrıca CKMP seçim listesinde Nurettin Ok, Kazım Arar, Şaban Keskin ve Rahmi İncelerin yer aldığını ve bu listedeki isimlerin hepsinin, 15 Ekim 1961 yılında gerçekleşen milletvekili seçimini kazandığını belirtmiştir[161].

15 Ekim 1961 tarihinde Milletvekili seçimleri yapılmıştır. Seçime katılım oranı %81'dir. Seçim sonucunda CHP oyların %36,7'sini almıştır. AP ise oyların %34,8'ini, CKMP %14'ünü, YTP %13,7'sini almıştır[162]. Cumhurbaşkanı hükümeti kurma görevini İsmet İnönü'ye vermiştir. 20 Kasım 1961 tarihinde, İsmet İnönü Başbakanlığında, CHP ve AP Koalisyon Hükümeti kurulmuştur[163]. Seçim sonucunda Nurettin Ok, CKMP Çankırı Milletvekili olarak TBMM'ye girmiştir. 19 Ekim 1961 tarihinde seçim mazbatasını almıştır[164]. TBMM'de yapılan yemin merasiminden sonra Meclis Başkanlık Divanı seçimi yapılmıştır. Nurettin Ok yapılan bu seçimde Başkanlık Divanı kâtip üyeliğine seçilmiştir[165].

3.2. Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi Dönemi (1961-1965)

CKMP, 15 Ekim 1961 tarihinde yapılan milletvekili genel seçimleri sonucunda Çankırı'nın 4 milletvekilliğini tam liste halinde kazanmıştır. Bu Milletvekillerinden birisi de Nurettin Ok'tur[166]. 15 Ekim 1961 Milletvekili seçimleri sonucunda Nurettin Ok, Rahmi İnceler, Şaban Keskin ve Kazım Arar ile birlikte Çankırı CKMP Milletvekili olarak TBMM'de yer almışlardır[167].

Millet Meclisi, 1 Kasım 1961 tarihinde, saat 18.15'te Fuat Sirmen Başkanlığında toplanmıştır. Bu toplantıda Başkanlık seçimi, Riyaset Divanı Başkanvekilliği seçimi, İdari Amirlik seçimleri yapılmıştır. Oylamaya Çankırı'dan CKMP mebusu Nurettin

---

[161] Nurettin Derelli, "Çankırı Tarihine Tanık: Arif Tosyalıoğlu", w.w.w.cansaati.org, Erişim tarihi: 11.06.2020.

[162] Işıl Tuna, "27 Mayıs'ın Gölgesinde Demokrasiye Dönüş: 15 Ekim 1961 Genel Seçimleri", Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, C. XX, S. 40, 2020-Bahar, s. 241. ss. 227-251.

[163] Mithat Atabay, *Partiler, Seçimler, İktidarlar ve Müdahalelerle Türk Demokrasi Tarihi*, Paradigma Akademi Yayınları, Edirne, 2015, s. 197-198.

[164] "Nurettin Ok'un Seçim Mazbatası", *TBMM Arşivi, 115 NSD*.

[165] Ok, *a.g.e.*, s. 46.

[166] "Vilâyetimizde Yapılan Seçimlerin Kat'i Neticesi: CKMP Kahir Bir Ekseriyetle 1 Senatör ve 4 Milletvekilliğini Tam Liste Kazandı", *Doğruyol*, 19 Ekim 1961, s. 1; Büyüktolu, *a.g.e.*, s. 58.

[167] Sabaha Karşı Tasnifi Biten İllere Göre Durum: AP: 71 Senato, 131 Milletvekili, CHP: 40 Senato, 152 Milletvekili, CKMP: 16 Senatör, 40 Milletvekili, YTP: 21 Senatör, 51 Mebus Çıkarmış Durumda, *Milliyet*, 17 Ekim 1961, s. 1.

Ok'da katılmıştır. Oylama sonucunda[168] CKMP Çankırı Milletvekili Nurettin Ok 346 oy alarak Başkanlık Divanı kâtipliğine seçilmiştir[169].

Çankırı'da bulunan Piyade Atış Okulu 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi sonrasında Çankırı'dan İstanbul Tuzla'ya kaydırılmıştır. Bu durum ekonomik yönden güçlü bir alt yapıya sahip olmayan ve sıkıntı yaşayan Çankırı esnaf ve halkını daha çok sıkıntıya uğratmıştır[170].

Askeri müdahalenin ardından vilayet ve belediyenin olumsuz tavrı nedeniyle Nurettin Ok'un Belediye Başkanlığı sırasında İşçi Sigortalarına kabul ettirilen otel – sinema - tiyatro ve restorant binası inşa etme düşüncesinden vazgeçilmiş ve otel olarak temeli atılan mimari projesi buna göre çizilmiş olan inşaat, işhanına dönüştürülmüştür[171].

Çankırı CKMP Milletvekili Nurettin Ok, TBMM'de Piyade Atış Okulunun Çankırı'dan Tuzla'ya nakledilmesiyle alakalı çeşitli sorular sormuş, Ok'un sormuş olduğu sorulara Başbakan ve Milli Savunma Bakanı adına Devlet Bakanı Avni Doğan cevap vermiştir. Avni Doğan, Çankırı Piyade Atış Okulunun Tuzla'ya naklinin en önemli nedeninin bu gibi mühim müesseselerin Milli Savunma kuvvetlerinin plan ve programı dâhilinde daha iyi ve daha müsait sahalara gitmesinin gerekliğinden dolayı olduğu cevabında bulunmuştur[172].

Konuyla alakalı olarak dönemin Çankırı milletvekillerinden Rahmi İnceler kendisiyle yapılan bir mülakatta Piyade Okulunun taşınması hususunda bazı bilgiler vermiştir. Kendisi ve diğer CKMP Çankırı milletvekillerinin bu okulun Çankırı'dan Tuzla'ya taşınmasına itiraz ettiklerinden ancak Devlet Bakanı Avni Doğanın sudan sebepler öne sürdüğünü söylemiştir. Nurettin Ok'la birlikte kendisinin ve diğer CKMP milletvekillerinin bu konuda çok ısrarcı olduklarından da bahsetmiştir. Fakat sonuç alamamışlardır. Ayrıca Nurettin Ok'un Belediye Başkanlığı sırasında başlanan Kültür Merkezi Binasının (sinema, kültür salonu, otel) yapımının Nurettin Ok'un Belediye Başkanlığından sonra durdurulduğu, binanın daha sonra işhanı olduğu

[168] "Millet Meclisinin 2. Oturumu", *Cumhuriyet,* 2 Kasım 1961, s. 5.
[169] *TBMM Tutanak Dergisi,* 1.11.1961, B. 4 – C.1, s. 48-49.
[170] Ok, *a.g.e.*, s. 47.
[171] Ok, *a.g.e.*, s. 47.
[172] *TBMM Tutanak Dergisi,* 15.12.1961, B. 22 – C.1, s. 300-302.

bilgisini vermiştir. Rahmi İnceler, CKMP'li Çankırı Milletvekilleri olarak bunu dönemin Çalışma Bakanı Bülent Ecevit'e sorduklarından, Ecevit'in de maddi sorunları öne sürdüğünden söz etmiştir.[173].

Millet Meclisinde, 10.5.1962 tarihinde, Çankırı Milletvekili Nurettin Ok, işçilerin 3 Mayıs 1962 günü Meclise kadar yürüyüş yapmaları üzerine tahammülü güç bir noktaya ulaşan ulaşan işsizlik problemi hakkında genel görüşme açılmasına dair önerge vermiştir[174].

Ok, önerge de hükümeti tenkit etmiş, ayrıca hükümetin işsizliğe çare bulamadığına değinmiştir. İnönü'yü de tenkit etmeye çalışmış ve hükümet sıralarına dönerek şöyle demiştir: "*İnönü Hükümeti maalesef atıl bir durumdadır. Bunun için de iş gücü aynı şekilde maalesef atıl vaziyettedir. İşsizliğe engel olacak tedbirleri hükümetten bekliyoruz*." Kürsüden ayrılırken bazı Milletvekilleri kendisine: "*Tedbir söylesene tedbir*" diye bağırmışlar, CKMP – Yeni Türkiye Partisi (YTP) Milletvekilleri ile Meclisin arka sıralarında oturan 7-8 AP'li Milletvekili kendisini alkışlamışlardır[175]. Ancak önergeden bir sonuç alınamamıştır.

25 Haziran 1962 tarihinde, TBMM'de Çankırı'nın ihtiyaçlarıyla alakalı bir dizi adımlar atılmasını öngören bir karar alınmıştır. Kararda, Çankırı Bölgesinin iktisaden gelişmesini temin edecek mevzular ele alınmıştır. Bunlar; Atış Okulundan boşalan binaya geniş kadrolu bir okulun getirilmesi, Ankara'dan bir fakültenin kısmen veya tamamen şehre getirilmesi, şehirde öğretmen okulunun açılması veya nakli, askeri okullardan birinin nakli, DPT'nin teknisyen yetiştirmesi gerekliliğinden dolayı bu konuya tahsisin nazara alınması, elektrik indirme istasyonunun geçici olarak şehir şebekesinin ıslahı ve bunun için İller Bankasındaki faaliyetin hızlandırılması veya Etibank tarafından üstlenilmesinin temini, şehrin su işlerinin eksik kısımlarının giderilmesi, İşçi Sigortaları Kurumunun yaptırdığı binanın tamamlanması ve değerlendirilmesi, projesi yapılmış olan Ankara–Çubuk–Şabanözü–Çankırı-Kastamonu asfalt yolunun inşası ve tamamlanması, şehrin imar planının tamamlanması ve imarının temini, tenezzüh trenlerinin tekrar çalıştırılması, Emlak

[173] Nurettin Derelli, "Çankırı Tarihine Tanık: Rahmi İnceler",w.w.w.cansaati.org, Erişim tarihi: 10.06.2020.
[174] *TBMM Tutanak Dergisi*, 9.5.1962, B. 86 – C.5, s. 220-222.
[175] "Millet Meclisinde de Dün İşsizlikle İlgili Umumi Bir Müzakere Açıldı", *Cumhuriyet,* 10 Mayıs 1962, s. 5; "Mecliste İşsizlik Konusu Tartışıldı", *Milliyet*, 10 Mayıs 1962, s. 1.

Kredi Bankası tarafından inşa edilmiş bulunan Kırk Evlerin bugünkü maliyetinin en az yarı nispette ve vatandaşın satın alma gücüne uygun bir dereceye düşürülmesinin temini gibi mevzulardır[176].

Millet Meclisinde, 1 Kasım 1962 tarih ve 1. Birleşimde Başkanlık Divanı seçimleri yapılmıştır. Seçim sonucunda CKMP Çankırı Milletvekili Nurettin Ok, TBMM Başkanvekilliğine seçilmiştir[177]. Bu görevini 10 yıl aralıksız olarak devam ettirmiştir[178].

Millet Meclisinde, 24 Nisan 1963 tarih ve 77. Birleşimde Oturum Başkanı Nurettin Ok, bundan sonra meclis oturumların başında olduğu gibi sonunda da yoklama yapılacağını bildirmiştir[179]. Başkan Nurettin Ok tarafından oturumun sonunda ilk oylama yapılmıştır[180].

Çankırı Valisi Fahri Cıvkın'ın iktisaden geri kalmış bölgelerden olan Çankırı'nın ekonomik kalkınmasının sebepleri konusunda tertiplediği açık oturuma katılmak üzere Meclis Başkanvekili Nurettin Ok, Devlet Bakanı Mehmet Altınsoy, Köy İşleri Bakanı Seyfi Öztürk ile birlikte Çankırı'ya gelmiştir[181]. Şehrin sorunlarını ve çözüm önerilerine dair görüşleri yakından takip etmeye çalışmıştır.

Alparslan Türkeş, 1964 yılında CKMP yöneticileri Mehmet Altınsoy, Ahmet Oğuz ve İrfan Baran gibi CKMP'nin önde gelen bazı isimlerinden partiye katılma ve genel başkan olma teklifi almıştır. 1964 yılının ilk aylarında, CKMP Çankırı Milletvekili ve Meclis Başkanvekillerinden Nurettin Ok'un evinde düzenlenen toplantıda Türkeş'in partiye girmesiyle ilgili görüşmeler gerçekleşmiştir. Bu toplantıya hakem olarak önde gelen Türk Milliyetçilerinden Necdet Sancar seçilmiştir. CKMP'liler bu toplantıda CKMP'nin bütün partiler içinde en milliyetçi parti olduğunu ifade ederken, Türkeş ve arkadaşlarının girmeleriyle partinin yeni bir ivme kazanacağını ve bu sayede Türk siyasi hayatında milliyetçilik ülküsünü hâkim kılabileceklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca Çankırı Milletvekili Nurettin Ok ve Eskişehir Milletvekili Seyfi Öztürk gibi CKMP'liler toplantıda Türkeş'in bir an evvel partinin başına

[176] *BCA* 30 01 118.750.5.
[177] *TBMM Tutanak Dergisi*, 1.11.1962, B. 1 – C. 9, s. 2-7.
[178] Ok, *a.g.e.*, s. 93.
[179] *TBMM Tutanak Dergisi*, 24.4.1963, B. 77, C. 16, s. 445-446.
[180] *TBMM Tutanak Dergisi*, 24.4.1963, B. 77, C. 16, s. 492.
[181] "CKMP'li Bakanlar Milliyetçiler Derneğini Ziyaret Ettiler", *Cumhuriyet*, 8 Mart 1965, s. 1.

geçmesinin zaruri olduğu inancında olduklarını belirtmişlerdir. Hatta Türkeş'in yakın arkadaşlarından Necdet Sancar'a; "*Siz Türkeş Beyin yakınısınız. Kendisine baskı yapıp, bu işi biran önce gerçekleştirirseniz, milliyetçiliğe ve millete büyük hizmeti olur.*" demişlerdir[182].

CKMP'lilerle Alparslan Türkeş ve arkadaşları arasında yapılan çeşitli görüşmeler ve değerlendirmeler neticesinde Türkeş, CKMP'nin 22-23 Şubat 1964 tarihinde yapılan kurultayında kendisine yakın 60 arkadaşının CKMP'ye girmesini sağlamıştır[183]. Türkeş bu kurultayda kendisinin Genel Başkanlığının yerine Ahmet Oğuz'un Genel Başkan olmasını önermiştir. Türkeş'in desteğiyle Ahmet Oğuz, CMKP Genel Başkan olmuştur. Türkeş bu kurultaydan yaklaşık bir yıl sonra 31 Mart 1965 tarihinde kendisiyle birlikte hareket eden ve 14'ler diye bilinen gruptan Muzaffer Özdağ, Rıfat Baykal, Ahmet Er ve Dündar Taşer ile beraber törenle CKMP'ye katılmıştır. Türkeş ve arkadaşları CKMP'ye girdikten sonra 14'lerden Orhan Kabibay, Orhan Erkanlı ve İrfan Solmazer gibi isimler CHP'ye, Muzaffer Karan ise Türkiye İşçi Partisine (TİP)'e üye olmuşlardır. Dolayısıyla 14'ler ikiye dağılmıştır. Grup içerisindeki ayrılığı daha çok liderlik mücadelesinden kaynaklanmıştır. Kabibay, Türkeş'le liderlik çekişmesine girmiş ve hep kendini lider olarak görmüştür[184].

CKMP'ye katılarak politikaya atılan giren Türkeş, 21 Nisan 1965 tarihinde Parti Genel Müfettişi olmuştur. Türkeş ve arkadaşlarının kısa bir zamanda partide etkili ve yetkili bir konuma gelmesi parti içerisinde Türkeş'ten rahatsızlık duyan bir grup CKMP'linin tepkisine sebep olmuştur. Parti Genel Sekreteri Mustafa Kepir, Genel İdare Kurulunda (GİK), CKMP Olağanüstü Büyük Kurultayının genel seçimlerden önce yapılabilmesi için kurultay tarihinin öne çekilmesini teklif etmiştir. Bu teklifi yapan Kepirin amacı yapılacak genel seçimlere Türkeş'in genel başkanlığında güçlü bir şekilde girmektir. Ancak GİK'te iki görüş ortaya çıkmıştır. Türkeş taraftarları bu teklifin kabul edilmesini isterken, Türkeş aleyhtarları ise kabul edilmesini istememişlerdir. Yapılan oylamada 11'e karşı altı oyla parti kurultayının milletvekili genel seçiminden önce yapılması kararlaştırılmıştır. Bu kararın ardından CKMP Genel Başkanı Ahmet Oğuz 17 Haziran 1965 tarihinde istifa etmiştir. CKMP

[182] "Milliyetçi Umumi Efkâra Bir Açıklama: Bir Parti Mücadelesine Ait Bazı Gerçekler", *Ötüken,* S. 22, İstanbul 1965, ss. 5-6.
[183] Hakkı Öznur, *Ülkücü Hareket,* Alternatif Yayınları, C. 1, Ankara, 1999, s. 82.
[184] Öznur, *a.g.e.*, s. 83-84.

liderliği için en kuvvetli adaylar Milli Savunma Bakanı Hasan Dinçer, Ahmet Tahtakılıç ve Alparslan Türkeş'tir. CKMP'nin 18 Temmuz 1965 tarihinde yapılan Ankara İl Kurultayı bir bakıma Hasan Dinçer ve Alparslan Türkeş arasında sessiz bir şekilde liderlik mücadelesi şeklinde geçmiştir[185].

CKMP'nin Olağanüstü Büyük Kongresi 30 Temmuz 1965 tarihinde başlamıştır. Tartışmalar ve yoğun eleştiriler yaşanmıştır. 1 Ağustos 1965 tarihinde CKMP Genel Başkanlığına Alparslan Türkeş seçilmiştir[186]. Ayrıca CMKP parti tüzüğünde yapılan değişiklik ile eskiden 20 kişiden oluşan GİK üyeliği 28'e çıkarılmıştır. Yeni Genel İdare Kurulu Üyeliklerine; Ahmet Tahtakılıç, Abdülhadi Toplu, Gökhan Evliyaoğlu, Sıtkı Çörtoğlu, Mehmet Altınsoy, Mustafa Kepir, Muzaffer Özdağ, Hasan Dinçer, Ahmet Er, Dündar Taşer, Kâmil Koç, İsmail Hakkı Yılanlıoğlu, Rıfat Baykal, Mustafa Kaplan, Kemal Cabioğlu, Numan Esin, Cevat Odyakmaz, Saadet Evren, Turgut Öztaşkın, İsmail Safa Akay, Fuat Uluç, Seyfi Öztürk, Hasan Gülsoy, Mustafa Kemal Erkovanlı, Hikmet Tanyuğ, Mehmet Kılıç, Ahmet Oğuz, Faruk Küreli seçilmişlerdir. CKMP'nin yeni GİK üyeliğine eski MBK üyesi 14'lerden altısı dâhil olmuştur. CKMP, GİK'e partinin eski Genel Başkan Yardımcısı Enver Kök ile eski Adalet Bakanı olan İrfan Baran, Çankırı Milletvekili Rahmi İnceler ve Millet Meclisi Başkanvekili Nurettin Ok, GİK yedek üyeliğinde kalmışlardır[187].

Alparslan Türkeş'in CKMP Genel Başkanlığına seçilmesi üzerine parti içindeki muhalifler Türkeş'i kamuoyunda sert bir şekilde suçlayan ifadelerde bulunarak partiden istifa etmişlerdir. Bu isimler Milli Savunma Bakanı Hasan Dinçer, Köy İşleri Bakanı Seyfi Öztürk, Eski Genel Başkan Ahmet Oğuz ile sekiz Milletvekili ve aynı zaman da Afyon senatörü Rasim Hancıoğlu'dur. Partiden istifa eden milletvekillerinden biriside Çankırı CKMP Milletvekili ve Meclis Başkanvekili Nurettin Ok'tur[188].

Nurettin Ok başlangıçta Alparslan Türkeş'i CKMP'nin Genel Başkanı olması taraftarı iken daha sonra parti içerisindeki bölünmelerde Türkeş aleyhtarlarının tarafında yer almıştır. Nurettin Ok'un da aralarında bulunduğu partiden istifa eden isimler, Türkeş ve arkadaşlarını "*Zararlı ideolojilerini hâkim kılmakla*" suçlamışlar

[185] Öznur, *a.g.e.*, s. 85-88.
[186] "Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi", *https://tr.wikipedia.org.*, Erişim tarihi: 1.10.2021.
[187] Öznur, *a.g.e.*, s. 103-104.
[188] "Tahtakılıç, Yönetim Kurulundan Çekildi", *Milliyet*, 3 Ağustos1965, s. 1

ve CKMP' nin son kurultayla "*Totaliter ve maceracı bir hüviyet aldığını*" ifade etmişlerdir. Ayrıca CKMP'den istifa ettikleri halde Hasan Dinçer'in ve Seyfi Öztürk'ün koalisyon hükümetinde CKMP kontenjanından bakanlık görevini sürdürmeleri de krize sebep olmuş ve Başbakan Suat Hayri Ürgüplü'yü ziyaret eden Türkeş'in uyarısıyla iki bakan görevinden istifa etmiştir[189]. Eski CKMP'li bazı milletvekillerinin AP'ye geçmesi yönünde adımlar atılmıştır. Bu Milletvekilleri arasında Çankırı Milletvekili Nurettin Ok da yer almaktadır[190]. Sonraki süreçte, istifa eden bu milletvekillerinden Afyon Milletvekili ve Eski Savunma Bakanı Hasan Dinçer, Eskişehir Milletvekili ve Eski Köy İşleri Bakanı Seyfi Öztürk, Çankırı Milletvekili ve Millet Meclisi Başkanvekili Nurettin Ok, Afyon Milletvekili Veli Başaran, CKMP Ankara İl İdare Kurulu Üyesi Esat Yılmaz, AP'ye katılmışlardır[191].

3.3. Adalet Partisi Dönemi (1965-1980)

Türkiye'de 10 Ekim 1965 tarihinde milletvekili genel seçimi yapılmıştır. Nurettin Ok bu kez seçime AP listesinden girmiştir. Yapılan ön seçim sonucunda liste başı olmuştur. Bu listede ikinci sırada Eski DP Milletvekili Tahir Akman, üçüncü sırada Çankırı'nın Ovacık ilçesinden Doktor Sadık İnan, dördüncü sırada ise Eski İl Başkanı Gürhan Titrek yer almıştır[192]. Seçime Türkiye genelinde katılım oranı %71,3'dür. AP oyların %52,9'unu alarak iktidar olmuştur. Meclis 22 Ekim'de çalışmalarına başlamıştır. Meclis Başkanlığına Ferruh Bozbeyli seçilmiştir. 23 Ekimde AP Genel Başkanı Süleyman Demirel Hükümeti kurmakla görevlendirilmiş ve 11 Kasım 1965 tarihinde Süleyman Demirel Hükümeti TBMM'de güvenoyu almıştır[193]. Çankırı'dan TBMM'ye AP'den Nurettin Ok ve Tahir Akman, CHP'den ise Mehmet Ali Arsan seçilmiştir[194]. Demirel Hükümeti, 11 Kasım 1965 tarihinde Millet Meclisinde yapılan güven oylamasına 436 Milletvekili katılmış, 172 kırmızı oya karşı 232 beyaz oyla hükümet güvenoyu almıştır. Ayrıca oylamada 10 yeşil

[189] Öznur, *a.g.e.*, s. 111.
[190] "Eski CKMP'liler AP ile temasa başladı", *Cumhuriyet*, 7 Ağustos 1965, s. 1.
[191] "Türkeş'in Ajan Dediği CKMP'li AP'ye Girdiler", *Cumhuriyet*, 11 Ağustos 1965, s. 1.
[192] Ok, *a.g.e.*, s. 65-66.
[193] Atabay, *a.g.e.*, s. 206-207.
[194] Ok, *a.g.e.*, s. 66.

(çekimser) oy, 2 de boş oy çıkmıştır. Güven oylamasının ardından Meclis Başkanlık Divanı seçimi yapılmıştır. Bu seçimde Nurettin Ok başkan vekilliğine seçilmiştir[195].

Nurettin Ok milletvekili olduğu bu dönemde, her aybaşında Çankırı ve ilçelerini dolaşarak mahalli ihtiyaçları ve istekleri tespit etmiş, daha sonra da Ankara'da bunları gerçekleştirmeye getirmeye çalışmıştır. O dönem için Çankırı'nın en önemli sorunu köylerin ilçelerle, ilçelerinde birbirleriyle ve Çankırı il merkeziyle bağlantısını sağlayan yolların durumudur. İçme suyu, okul ve cami talepleri her köyün ana sorununu teşkil etmiştir. Nurettin Ok, Çankırı ili ve ilçelerinde özellikle alt yapı yatırımları için bir dosya hazırlamıştır. Her gün bu dosyadan hangi problemin nasıl ve ne zaman halledileceğine ilişkin bir takip metodu sağlamıştır. Bu sebeple bütün yatırımlardan haberdar olmuştur[196].

Millet Meclisinde, 2 Kasım 1966 tarihli 2. Birleşimde yeni yasama dönemi için başkanlık divanı seçimleri yapılmıştır. AP grubunun adayı olan Nurettin Ok, 290 oyla tekrar başkan vekilliğine seçilmiştir[197].

Millet Meclisi'nin 16 Aralık 1966 tarihli oturumunda Meclis tutanaklarında tahrifat yapıldığı iddiasıyla ilgili olarak meclis araştırması açılmasını isteyen önerge üzerindeki görüşmeler sonunda AP'lilerle Millet Partisi (MP) arasında hadiseler çıkmış; MP'liler AP'lilerin üzerine yürümüştür. Başkan Nurettin Ok, Kırşehir Milletvekili Memduh Erdemir'e önce kınama cezası vermiş, Erdemir kürsüde yaptığı savunmada sözünü geri almadığı ve "*müstahak olduklarını*" ileri sürdüğü için cezası, "*Meclis'ten bir hafta geçici olarak çıkarma*" cezasına çevrilmiştir[198].

Çorum Milletvekili Hasan Lâtif Sarıyüce ve iki arkadaşının, Kıbrıs ile ilgili yapılan ikili anlaşmalar ve Türkiye'deki Amerikan üsleri meseleleri ile ilgili dış politika konusunda, Anayasanın 89. Maddesi gereğince, hükümet hakkında bir gensoru açılmasına dair önerge vermiştir. Bu önerge 5 Ocak 1967 tarihinde yapılan 29. Birleşimde görüşülmüş ve bir sonraki birleşim de görüşmelerin devam etmesine

[195] "Hükümet Dün Güvenoyu Aldı", *Cumhuriyet,* 12 Kasım 1965, s. 1; "Kabine Güvenoyu Aldı", *Milliyet,* 12 Kasım 1965, s. 1.
[196] Ok, *a.g.e.*, s. 66-67.
[197] *TBMM Tutanak Dergisi,* 2.11.1966, B. 2, C. 9, s. 29-35. "Nurettin Ok, Tekrar Başkanvekili Seçildi", *Çankırı,* 3 Kasım 1966, s. 1.
[198] "Meclis Tutanaklarında Tahrifatla Alakalı 'Araştırma Önergesi' Dün Kabul Edildi", *Cumhuriyet,* 17 Aralık 1966, s. 1; *TBMM Tutanak Dergisi,* 16.12.1966, B. 19, C. 9, s. 615-637.

karar verilmiştir. Millet Meclisinde 6 Ocak 1967 tarihinde yapılan 30. Birleşimde hükümet hakkında bir gensoru açılmasına dair önergeye devam edilmiştir. AP grubu adına Türkiye ile Amerika Birleşik Devletleri (ABD) arasındaki ikili antlaşmalarla alakalı konuşan AP İstanbul Milletvekili Aydın Yalçın'a, TİP Kars Milletvekili Adil Kurtel ve TİP Adana Milletvekili Ali Karcı "*Vatan Haini*" demişlerdir. Oturum Başkanı Nurettin Ok, Adil Kurtel ve Ali Karcı'ya sözlerini geri almalarını söylemiş ancak adı geçen milletvekilleri sözlerini geri almamışlardır. Bunun üzerine Oturum Başkanı Nurettin Ok, TİP Milletvekilleri Adil Kurtel ile Ali Karcı'ya Meclis'ten çıkarma cezası vermiştir. Ayrıca diğer bazı TİP'li ve MP'li Milletvekillerine de ihtar ve kınama cezası vermiştir. Bu arada MP Genel Başkanı Osman Bölükbaşı'da 3 ihtar cezası almıştır[199].

Millet Meclisi 9 Mart 1967 tarihinde Nurettin Ok'un Başkanlığında toplanmıştır. İsim okumak suretiyle yoklama yapılmıştır. Müzakereye başlamak için gerekli çoğunluk sağlanamadığından dolayı birleşim, 10 Mart Cuma günü saat 15,00'da toplanmak üzere ertelenmiştir[200].

10 Mart 1967 tarihinde, Nurettin Ok Başkanlığında toplanan Millet Meclisinde oturum açıldıktan sonra Başkan Nurettin Ok, gizli tutanakların açıklanması için Başbakanlık Divanının ortak görüşünü anlatmıştır. Buna göre Başkanlık Divanı, Osmanlı Mebusan Meclis-i de dâhil eski gizli oturum zabıtlarının açıklanabilmesi için hem Millet Meclisi, hem de Cumhuriyet Senatosunun ayrı ayrı karar alması görüşünü benimsemiştir. Ok'un bu açıklaması üzerine söz alan Bağımsız Milletvekili Reşat Özarda, gizli oturum tutanaklarının yayınlanması için kendisinin başvurduğunu belirtmiş ancak Meclis kararının yeteceğini, Senatonun karar vermesine lüzum olmadığını ileri sürmüştür. Milletvekillerinden Şadi Pehlivanoğlu ve Reşit Ülker ise Başkanlık Divanı kararı lehinde konuşmuşlardır. Yapılan oylamada Başkanlık Divanı kararı kabul edilmiştir. Ayrıca Serbest Mali Müşavirlik Kanun Tasarısı ve Veterinere

[199] *TBMM Tutanak Dergisi,* 6.1.1967, B. 30, C. 11, s. 95-132; "Meclis'te AP'lilerle TİP'liler Arasında Olaylar Çıktı", *Cumhuriyet,* 7 Ocak 1967, s. 1; "TİP Suçlanınca Meclis Karıştı", *Milliyet,* 7 Ocak 1967, s. 1.

[200] *TBMM Tutanak Dergisi,* 9.3.1967, B. 70, C. 15, s. 91; "Meclis Toplanamadı", *Cumhuriyet,* 10 Mart 1967, s. 7.

Tazminat Kanunu Tasarısı geçici komisyona sevkedilmiştir. Daha sonra Deniz - İş Kanun Tasarısı görüşülerek kabul edilmiştir[201].

Millet Meclisinde Nurettin Ok'un başkanlık yaptığı 12 Nisan 1967 tarih ve 84. Birleşimde, ikili anlaşmalarla ilgili meclis araştırması isteyen önerge reddedilmiştir. Bu birleşimde AP'liler önerge lehinde konuşma yapmışlardır. AP Antalya Milletvekili İhsan Ataöv konuşması esnasında TİP İstanbul Milletvekili Çetin Altan'a, "*Türkiye'yi ölü evine benzeten bu dansöz'e teessüf ederiz*" demiştir. Başkan Nurettin Ok Ataöv'e, "*Bir Milletvekiline dansöz diyemeyeceğini*" hatırlatmıştır[202].

Millet Meclisinde17 Nisan 1967 tarih ve 87. Birleşimde bazı hadiseler cereyan etmiştir. Özel sektörün ürettiği linyitlerin Türkiye Kömür İşletmeleri Kanunu aracılığıyla satılmasını öngören kanun tasarısı Millet Meclisini karıştırmıştır. AP Bursa Milletvekili Kasım Onadım'ın konuşma yapan CHP Zonguldak Milletvekili Kenan Esengin'e müdahalesi üzerine kargaşa çıkmış ve Meclis Başkanı oturuma 10 dakika ara vermek durumunda kalmıştır. Bu tartışmaların yaşandığı sırada söz alan AP Çankırı Milletvekili Nurettin Ok, Esengin'in ve ona müdahalede bulunan milletvekillerinin cezalandırılmasını istemiştir. Başkan Ahmet Bilgin, zabıtları çıkararak Esengin'e müdahalede bulunulurken, "*27 Mayıs soyguncuğundan*" bahsedildiğini belirtmiş, "*Bu ağır bir hakaret olduğu için Kenan Esengin'e ceza verilmesi tecviz edilemez*" demiştir[203].

TBMM Başkanvekili Nurettin Ok 26 Mayıs 1967 tarihinde, Millet Meclisinin 108. Birleşimini açmıştır. Öncelikle isim okuma suretiyle yoklama yapılmıştır. Yoklama sonucunda yeterli çoğunluk sağlanamadığından dolayı birleşim 29 Mayıs 1967 Perşembe günü toplanmak üzere Başkan Nurettin Ok tarafından kapatılmıştır[204].

Millet Meclisinde 16 Haziran 1967 tarihinde Askeri Personel Kanun Tasarısı görüşmeleri sürdüğü sırada usul hakkında söz alan CHP Samsun Milletvekili İlyas

---

[201] *TBMM Tutanak Dergisi,* 10.3.1967, B. 71, C. 15, s. 96-127; "Parlamento Karar Verirse Meclisin 1950 Yılına Kadar Gizli Oturum Zabıtları Açıklanacak", *Cumhuriyet,* 11 Mart 1967, s. 1.

[202] *TBMM Tutanak Dergisi,* 12.4.1967, B. 84, C. 16, s. 48-78; "İkili Anlaşmalarla İlgili Meclis Araştırması İsteyen Önerge Reddedildi", *Cumhuriyet,* 13 Nisan 1967, s. 1; "İkili Anlaşmalarla İlgili TİP Önergesi Reddedildi", *Milliyet,* 13 Nisan 1967, s. 1.

[203] *TBMM Tutanak Dergisi,* 17.4.1967, B. 87, C. 16, s. 214-235; "Meclis'te Dün Hâdise Çıktı", *Cumhuriyet,* 18 Nisan 1967, s. 1.

[204] *TBMM Tutanak Dergisi,* 26.5.1967, B. 108, C. 17, s. 405; "Meclis, Dün Toplanamadı", *Cumhuriyet,* 27 Mayıs 1967, s. 1.

Kılıç, Milli Savunma Bakanı Ahmet Topaloğlu'nun salondan çıkmasını eleştirmiş, "*Bakan sorulara cevap vermemek için kaçtı*" demiştir. Başkan Nurettin Ok ise Kılıç'ın sözünü kesmiş; Kılıç, konuşmakta direnince Başkan Nurettin Ok toplantıya 10 dakika ara vermiştir[205].

Millet Meclisinde, 24 Temmuz 1967 tarihli 146. Birleşim'de TİP İstanbul Milletvekili Çetin Altan'ın dokunulmazlığının kaldırılması dosyası görüşülmüştür. Görüşmeler esnasında Meclis Başkanvekili Nurettin Ok ile TİP Milletvekilleri arasında sert tartışmalar yaşanmıştır. Hatta TİP Adana Milletvekili Ali Karcı ile Başkan Nurettin Ok birbirlerini yalancılıkla itham etmişlerdir. Bu olaylar üzerine Başkan Ok, Karcı'ya bir ihtar cezası vermiştir[206].

Millet Meclisinin 27 Temmuz 1967 tarihli ve 149. Birleşiminde TİP İstanbul Milletvekili Çetin Altan'ın tabancası meselesi tartışmalara sebep olmuştur. Bu konu üzerine Edirne Milletvekili Ahmet Bilgin konuşma yaptığı sırada TİP Milletvekili Ali Karcı müdahalelerde bulunmuştur. Mecliste bu tartışmalar sürdüğü esnada Meclis Başkan Vekili Nurettin Ok, TİP'li Ali Karcı'ya Edirne Milletvekili Ahmet Bilgine müdahalede bulunduğu gerekçesiyle İçtüzük hükümlerini öne sürerek bir ihtar cezası vermiştir. TİP'liler Ahmet Bilgin'e "*20 dakikadır konuşuyor*" diye bağırmışlardır. Başkan Nurettin Ok, Ahmet Bilgin'e başkan gibi konuşmaması hususunda ihtarda bulunmuştur[207].

10 Kasım 1967 tarihli 4. Birleşim'de Başkanlık Divanı seçimi yapılmıştır. Bu seçim sonucunda Nurettin Ok: 259 oyla, İsmail Arar: 252 oyla, Atıf Şohoğlu: 240 oyla Başkanvekilliklerine seçilmiştir[208].

19 Şubat 1968 tarihinde İçişleri Bakanlığı bütçesi müzakere edilirken sabah saat 02.00 civarında AP milletvekilleri TİP milletvekilleri arasında fiziki müdahaleye varan olaylar yaşanmıştır. Karışıklık nedeniyle oturum tatil edilmiştir[209]. Olaylar

[205] *TBMM Tutanak Dergisi,* 16.6.1967, B. 120, C. 21, s. 657-676; "Askeri Personel Kanun Tasarısı", *Cumhuriyet,* 17 Haziran 1967, s. 1.
[206] *TBMM Tutanak Dergisi,* 24.7.1967, B. 146, C. 21, s. 543-581; "İkinci Dosya Meclis'te Görüşüldü", *Cumhuriyet,* 25 Temmuz 1967, s. 1.
[207] *TBMM Tutanak Dergisi,* 27.7.1967, B. 149, C. 21, s. 692-698; "Meclis'te Yine Tabanca Olayı Tartışıldı", *Cumhuriyet,* 28 Temmuz 1967, s. 1.
[208] *TBMM Tutanak Dergisi,* 10.11.1967, B. 4, C. 22, s. 83; "Millet Meclisi Başkanlık Divanı Üyeleri Seçildi", *Cumhuriyet,* 11 Kasım 1967, s. 1.
[209] *TBMM Tutanak Dergisi,* 19.2.1968, B. 45, C. 25, s. 380-381.

İçişleri Bakanı Konya Milletvekili Faruk Sükan'ın bakanlığı ve bütçe hakkında yapılan eleştirileri yanıtladığı esnada meydana gelmiştir. Bu olaylar yaşanırken Oturum Başkanı Nurettin Ok, TİP Milletvekili Ali Karcı'nın YTP Hakkâri Milletvekili Ali Karahan'a teşvik ve tahrikte bulunduğunu ve kendisinin yapmadığı hareketi başkasını alet ederek yaptırmaya çalıştığına ilişkin iddiada bulunmuştur[210]. Bu olaylar cereyan ederken TİP İstanbul Milletvekili Çetin Altan ise kendisini konuşmacıya karşı müdahaleye yönelten şartları şöyle ifade etmiştir: "*Bu ağır ve rastlanmadık ölçüdeki suçlamalar karşısında süt dökmüş kedi gibi durmamak şart olmuştu*."[211] Ayrıca Çetin Altan, '*Ben Milletvekili İken*' isimli kitabında, oturum Başkanı Nurettin Ok'un TİP'lileri sözleri ile kasten kışkırttığı iddiasında bulunmuştur[212].

Altan, TİP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar'ın salona inmemesini tenkit etmiş ve kendisinin ısrarla Meclis'e çağırıldığını ve bazı kişilerin kendisine karşı "*Bir şeyler hazırladığını*" bir dostu aracılığıyla öğrendiğini ve "*Kuliste İçişleri Bakanlığı bütçesinde benim konuşmam ve ağır konuşmam için telkinlerde*" bulunulduğunu belirtmiştir[213]. Gerilim seviyesi yüksek olan oturumda bardağı taşıran son nokta ise Sükan'ın TİP'e yönelik, "*Siz Türk mahkemelerinin mahkûm ettiği Nazım Hikmet'i, milli şair, vatan şairi olarak gösterdiniz mi?*" ithamı üzerine Çetin Altan'ın "*En büyük şair idi Nazım Hikmet*" demesi olmuştur[214]. Çetin Altan, "*Ben Milletvekili İken*" isimli kitabında olaydan iki gün önce CHP'li arkadaşlarının kendisini uyardıklarını ve "*AP'lilerin kapıları tuttukları ve beni o gece (17 Şubat 1968) mutlaka dövecekleri haberi gelmişti*" diye yazmıştır. Altan, bu ilk saldırıya uğrama tehlikesini "*Gazetecilere ait kapıdan usulca dışarı*" çıkarak atlatmıştır[215]. Altan'ın Nazım Hikmet hakkında yukarıdaki sahiplenici konuşması üzerine yaşanan olaylar tutanaklara "*AP sıralarından bağrışmalar ve TİP sıralarına doğru koşuşmalar… TİP sıraları önünde dövüşmeler, TİP'lilerden de bağırarak AP'lilere karşı çıkışlar, yumruklaşmalar, bağırmalar ve bir karışıklık…*" şeklinde yansımıştır[216]. Ayrıca Altan kitabında, oturum Başkanı Nurettin Ok için sürekli kampana çaldığından söz

[210] *TBMM Tutanak Dergisi,* 19.2.1968, B. 45, C. 25, s. 378.
[211] Çetin Altan, *Ben Milletvekili İken*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1971, s. 429.
[212] Altan, *a.g.e.*, s. 434.
[213] Altan, *a.g.e.*, s. 434.
[214] *TBMM Tutanak Dergisi,* 20.2.1968, B. 46 C. 25, s. 410.
[215] Altan, *a.g.e.*, s. 427.
[216] *TBMM Tutanak Dergisi,* 19.2.1968, B. 45, C. 25, s. 410.

etmiştir. Altan, AP'lilerin "*çığlık çığlık, küme küme*" üstüne geldiklerini, sıraların arasına düştüğünü ve başını sıraların altına sakladığını, üstüne kapanan TİP Konya Milletvekili Yunus Koçak'ın kendisine yönelen tabanca kabzasının hedefi haline geldiğini, tabanca kabzası ile Koçak'ın başına vurulduğunu ve ortalığın kan içinde kaldığını, CHP Muş Milletvekili Nermin Neftçinin "*adam öldürüyorlar*" diyerek çığlık attığını, bu çığlık ve kan lekeleri sayesinde AP'lilerin biraz durulduğunu belirtmiştir. Bu olaylar sonucunda Yunus Koçak hastaneye kaldırılmış ve başına 4 dikiş atılmış, TİP İstanbul Milletvekili Sadun Aren'in bir gözü şişlikten göremez hale gelmiş, Çetin Altan'ın gözlüğü kırılmış, vücudunda morluklar oluşmuş, göğsündeki ağrılar uzun süre geçmemiştir[217].

Hikmet Çetinkaya, "*Sancılı Yıllar Kuşatılmış Sokaklar 1968'den – 1978'e*" isimli kitabında bu olaylara yer vermiştir. Kitapta, 19 Şubat 1968 günü AP'lilerin TİP'lilerin üzerine hücum ettiklerinden, bu olaylar esnasında TİP Konya Milletvekili Yunus Koçak, TİP İstanbul Milletvekili Çetin Altan, TİP Tekirdağ Milletvekili Kemal Nebioğlu, TİP İstanbul Milletvekili Sadun Aren, TİP Adana Milletvekili Ali Karcı, TİP Ankara Milletvekili Rıza Kuas, TİP İzmir Milletvekili Cemal Hakkı Selek gibi isimlerin darp edildiklerinden söz etmiştir. Darp olayı esnasında Yunus Koçak ve Çetin Altan ağır şekilde yaralanarak hastaneye kaldırılırken, İçişleri Bakanı Faruk Sükan, kürsüde TİP Genel Başkanı Mehmet Ali Aybar'ı ve TİP Milletvekillerini "*Moskova'dan emir alıyorlar*" diyerek suçladığından söz etmiştir. Bakan Sükan'ın bu suçlamayı iki kez tekrarladığını da yazmıştır. Ayrıca Bakan Sükan'ın söz alıp kürsüye çıktığında ikinci kez, "*TİP'liler Moskova'dan emir alıyorlar*" şeklinde suçlaması üzerine Çetin Altan, "*Sizde Amerika'dan emir alıyorsunuz*" diyerek karşılık vermiştir. Oturum Başkanı Nurettin Ok'da Çetin Altan'a iki uyarı ve bir kınama cezası vermiş, Faruk Sükan'a ise herhangi bir ceza uygulamamıştır[218].

Gazeteci ve Yazar Yurdakul Fincancıoğlu ise "*Demokraside Duraklama Yılları*" adlı kitabında, AP'li İçişleri Bakanı Faruk Sükan'ın TİP'i Baas Partisiyle ilişki içinde olmakla suçladığı belirtmektedir. Ayrıca Sükan'ın TİP'i açıkça vatan hainliği ile itham ettiğinden söz etmiştir. Ayrıca Çetin Altan'ın bu duruma müdahale etmek

[217] Altan, *a.g.e.*, s. 431-434.
[218] Hikmet Çetinkaya, *Sancılı Yıllar Kuşatılmış Sokaklar 1968'den – 1978'e*, Cumhuriyet Kitapları, Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 2010, s. 34.

istediğini ancak Sükan'ın suçlamalarına devam ettiğini yazmıştır. Gerginliğin kavgaya kadar vardığından, AP'liler ile TİP'lilerin birbirlerine girdiklerinden söz eden Yurdakul Fincancıoğlu, Nurettin Ok'un bu kavgayı amaçladığı fikrindedir. Kavga esnasında Nurettin Ok'un, AP Grubunu Çetin Altan'a doğru yönlendirmiş olduğundan söz etmiştir[219]. Kavga basına da yansımıştır. Cumhuriyet gazetesinde olaylarla ilgili yayımlanan habere göre Millet Meclisinde, Nurettin Ok'un Başkanlığındaki 45. Birleşimde, sabaha karşı İçişleri Bakanlığı Bütçesi görüşülürken kanlı bir kavga çıkmış, TİP'li Yunus Koçak başından ağır bir şekilde yaralanarak hastaneye kaldırılmış, TİP'li Çetin Altan ise alnından ve kaşından ciddi şekilde yaralanmıştır[220].

Olaylı oturumu yöneten AP'li Başkanvekili Nurettin Ok, meydana gelen olaylardan büyük üzüntü duyduğunu belirtmiş, olayların çıkmasında kendi kusur ve teşvikinin bulunmadığını da eklemiştir[221].

Olayların yaşandığı oturumdan bir sonraki toplantı olan 46. Birleşimde önceki birleşimde yaşanan olaylar tartışılmıştır. İlk sözü olayın hemen akabinde, gece saat 3'te, özel bir toplantı yapan CHP grubu adına Grup Başkanı İsmet İnönü almıştır[222]. İnönü, hükümetin zararlı olarak gördüğü bir parti aleyhinde Meclisi tahrik etmek için elinden geleni yaptığını, İçişleri Bakanı'nın aklı başında hiç kimseyi ikna edemeyecek bir şekilde aynı partiyi, insanları ve mevcudiyeti ile töhmet altında bıraktığını ve hedefe tutulan insanlar üzerinde taarruzları toplamak için ayrıca gayret gösterdiğini iddia etmiştir. İnönü bir noktaya dikkat çekmiştir. Oturum Başkanı Nurettin Ok'un YTP'li Karahan'ın müdahalesinde bile TİP tahriki olduğunu iddia etmesidir. AP'ye hitap ettiğinin altını çizerek; "*Meşrutiyetini kaybederek iktidarda kalmak hevesinden vazgeçmelisiniz*" diyen İnönü, irtica, zulüm ve zorbalık teşebbüslerinin verimli ve çıkar bir yol olmadığını tarihten örnekler vererek göstermeye çalışmıştır[223]. Bu bağlamda Milli Mücadelede bütün bir cephenin komutanı olarak savaştığı zaman hakkında ölüm fermanı olduğunu, meşrutiyetini

[219] Yurdakul Fincancıoğlu, *Demokraside Duraklama Yılları*, Büke Yayıncılık, Aydoğan Matbaası, İstanbul, 2000, s. 102.
[220] "Sabah Saat 2'de Meclis'te Kanlı Kavga: Çetin Altan ve Yunus Koçak Ağır Şekilde Dövüldü", *Cumhuriyet,* 20 Şubat 1968, s. 1.
[221] "Olaylı Oturumu Yöneten Başkan", *Cumhuriyet*, 21 Şubat 1968, s. 7.
[222] *TBMM Tutanak Dergisi,* 20.2.1968, B. 46, C. 25, s. 380-381.
[223] *TBMM Tutanak Dergisi,* 20.2.1968, B. 46, C. 25, s. 397-401.

kaybeden DP'nin iktidardan gitmemek amacıyla sonuna kadar çabaladığını ve sonunda askeri müdahale yaşandığını, başvurduğu zorba yolun AP'nin kendi sonunun gerçekleşmesini hızlandıracağı iddiasını ileri sürmüştür. İnönü, Türkiye'deki ihtilâlilerin irtica kuvvetlerine karşı olduğunu, 1960'dan sonra meşrutiyetini kaybetmiş iktidarın açık mahkemelerde yargılandığını ve en kısa yoldan yeni bir anayasa yapılarak genel seçime gidildiğini belirtmiş, başka ülkelerde askeri müdahalelerle gelmiş olanların böyle kısa zamanda demokrasiye geçemediklerinin altını çizmiştir. Konuyla alakalı olarak konuşmak için söz alan İstanbul Milletvekili Ahmet Tahtakılıç, "*Bir daha seçilmemeyi göze alamayan milletvekilleri Türk demokrasisine, rejimine hizmet edemezler*" sözleriyle oturum başkanı Nurettin Ok'u hedef almış ve Nurettin Ok'un tarafsız bir tutum takınmadığı iddiasında bulunmuştur[224].

Nurettin Ok, İnönü'nün konuşması üzerine söz almak zorunda kaldığını beyan ederek konuşmasına başlamıştır. Nurettin Ok yaşanan olaylardan dolayı üzüntü duyduğunu ancak İnönü'nün konuşmasından dolayı daha çok üzüntü duyduğunu belirtmiştir. Konuşmasının devamında 6 yıllık başkan vekilliği tecrübesi olduğunun altını çizerek oturumları anayasa, içtüzük ve vicdanına dayanarak yönettiğini beyan etmiştir. İçtüzük hükümleri gereği konuşmak için önce söz almanın gerektiğini ve söz alan milletvekilinin başkanlığın himayesinde konuştuğunun altını çizen Nurettin Ok'a göre oturum başkanı kürsüden konuşan milletvekiline müdahalede bulunulmasına tahammül edilemez olduğunu söylemiştir[225].

Nurettin Ok oturum başkanı sıfatıyla İçişleri Bakanı konuşmasını gerçekleştirirken yapılan müdahaleleri önlemek zorunda olduğunu ve TİP milletvekillerine ikaz ve kınama cezası vererek bu görevi ifa etmeye çalıştığını beyan etmiştir. Eğer particilik bir kenara bırakılıp vicdana göre bir değerlendirmede bulunulursa kendi yönteminin doğru, dürüst ve yerinde bir yöntem olduğunun anlaşılacağı iddiasında bulunmuştur[226]. Bakanın tahrik edici bir şekilde konuşmada bulunduğu ve kendisinin de buna sessiz kaldığı iddialarına karşılık, oturum başkanının konuşmacıya sadece mevzuu haricine çıkınca ve galiz beyanda bulununca müdahalede bulunabileceğini

[224]*TBMM Tutanak Dergisi*, 20.2.1968, B. 46, C. 25, s. 397-400, 404-406.
[225]*TBMM Tutanak Dergisi*, 20.2.1968, B. 46, C. 25, s. 406-407.
[226]*TBMM Tutanak Dergisi*, 20.2.1968, B. 46, C. 25, s. 407.

söylemiştir. Nurettin Ok "*tahrik edici konuşma*" kavramının da oturum başkanına keyfi müdahalelerde bulunma salahiyeti verecek kadar göreceli bir kavram olduğunun altını çizmiştir. YTP Hakkâri Milletvekili Ali Karahan'ın TİP Adana Milletvekili Ali Karcı tarafından "*söyle, söyle*" sözleriyle konuşmacıya müdahalede bulunulmaya teşvik edildiğini ve bunun ancak kendisinin bulunduğu konumda açık bir şekilde görülebildiğini izah eden Nurettin Ok, bu sebeple TİP Milletvekillerine "*Sayın Karahan'ı tahrik etmeyin*" ikazında bulunduğunu ifade etmiştir[227].

6 Kasım 1968 tarihinde TBMM'de Başkanlık Divanı seçimleri yapılmıştır. Millet Meclisi Başkanvekili adayı AP Çankırı Milletvekili Nurettin Ok, oyların çoğunluğunu alarak Başkanlık Divanı üyeleri arasındaki yerini almıştır[228].

11 Aralık 1968 tarihli Millet Meclisinin 16. Birleşimde Bağımsız Milletvekili Raşit Özarda ile CHP Milletvekili Mustafa Ok'un, orman içi köylerle ilgili olarak meclis araştırması isteyen önergeleri konusundaki yeterlilik önergesi görüşülürken, AP'lilerle CHP'liler arasında sözlü sataşmalar ve tartışmalar yaşanmıştır. Bu sırada Oturum Başkanı Çankırı Milletvekili Nurettin Ok CHP Kayseri Milletvekili Mehmet Yüceleri AP Milletvekilleri ile yapmış olduğu sert tartışmalarından dolayı azarlamıştır.[229].

Millet Meclisinin 17 Ocak 1969 tarih ve 31. Birleşiminde gündem dışı söz alan TİP İstanbul Milletvekili Sâdun Aren, "*Singer Grevi*"nin[230] başlangıç sebeplerine dair bazı açıklamalarda bulunmuştur. İşverenin fabrikayı "*Esir kampı*" haline getirdiğini, işçilerin gelenek ve inançlarına saygı göstermediği için greve sürüklendiğini ileri sürmüştür. Toplum polisini de işçileri "*insafsızca ve hunharca*" dövmekle suçlayan Aren, bazı işçilerin polis merkezinde falakaya çekildiğini iddia etmiştir. Aren'in polis için kullandığı "*hunharca*" tabiri AP'lilerin tepkisiyle karşılanmış ve sözünü geri almasını istemişlerdir. Aren'e cevap veren Devlet Bakanı Seyfi Öztürk, TİP'i, grevin "*tertip ve tahrikçisi*" olmakla suçlamış, "*Demokraside işgal meşru değildir.*

[227] *TBMM Tutanak Dergisi,* 20.2.1968, B. 46, C. 25, s. 408; "AP'liler TİP'lileri Dövdü", *Milliyet,* 21 Şubat 1968, s. 1.
[228] "İki AP'li Milletvekili Koridorda Kavga Etti", *Cumhuriyet,* 6 Kasım 1968, s. 7; "Demirel'in Listesi Kazandı", *Milliyet,* 6 Kasım 1968, s. 1.
[229] *TBMM Tutanak Dergisi,* 11.12.1968, B. 16, C. 29, s. 530-549; "Meclis'te AP – CHP Milletvekilleri Ağız Kavgası Yaptılar", *Cumhuriyet,* 12 Aralık 1968, s. 1-7.
[230] Singer Grevi: 1969 Yılı Kartal Fabrika işgali, Türkiye işçi sınıfı tarihinde sendikal baskılara karşı yapılan ve çığır açan bir işçi eylemidir. Singer, ABD kökenli bir şirkette meydana gelen ilk işgal eylemidir.

Meşrudur derseniz yarın sizin Amerikalılara aylığımı 2500 liraya kiraya verdiğiniz dairenizin işgalini de önleyemeyi'' demiştir.

Devlet Bakanı Seyfi Öztürk konuşurken bazı TİP milletvekilleri kendisine müdahale etmiş, Başkan Vekili Nurettin Ok milletvekillerini uyarınca ortalık karışmıştır. TİP Milletvekili Rıza Kuas oturduğu yerden Ok'a: '*Biz ciddiyiz, ciddi olmayan sizsiniz, bizi çocuk gibi azarlamaya yetkiniz yoktur*' diye bağırmıştır. Tartışmalar esnasında Başkanvekili Ok, TİP'li Rıza Kuas'a iki, TİP'li Ali Karcı'ya da bir ihtar cezası vermiştir[231].

Başbakan Süleyman Demirel 1969 yılında Nurettin Ok tarafından Çankırı'ya davet edilmiştir. Demirel, Çankırı'da çok büyük bir coşku seli ile karşılanmıştır. Hükümet meydanında Çankırılılar "*fabrika isteriz*" diye slogan atmışlardır. Nurettin Ok, Süleyman Demirel'in kulağına Süt Fabrikası yapacağız diyelim demiştir. Daha sonra program gereğince ilçelere hareket etmişler ve birçok tesisin temelini atıp hizmete açmışlardır. Özellikle Atkaracalar'da interkonnekte sistemden elektrik bağlantısı için şaltere basılınca orada bulunan halk sevinç gösterisinde bulunmuştur[232].

1969 yılı Ekim ayı yaklaştıkçe yapılacak olan milletvekili genel seçimleri dolayısıyla partilerin seçim çalışmaları hızlanmıştır. Cumhuriyet Gazetesinde, 31 Ağustos 1969 tarihinde yapılacak aday adaylarının listesine yer verilmiştir. Nurettin Ok'da bu listede Çankırı AP adaylarından biri olarak yerini almıştır[233]. Ancak seçimler yapılırken Nurettin Ok resmi temaslarda bulunmak üzere yurt dışındadır ve Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütünün (NATO) yurt dışındaki bazı karargâhlarına ziyaret etmiştir. 12 Ekim 1969 tarihinde yapılan milletvekili genel seçim sonuçlarını Londra'da bulunduğu sırada bir gazeteciden öğrenmiştir[234]. AP seçim sonucunda oyların %46,53'ünü almış olup 256 Milletvekilliği kazanmıştır. Bu sonuçlara göre hükümet kurma görevi tekrar AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'e verilmiştir[235].

---

[231] *TBMM Tutanak Dergisi,* 17.1.1969, B. 31, C. 31, s. 89-94; "Mecliste TİP'lilerle AP'liler Tartıştı", *Cumhuriyet*, 18 Ocak 1969, s. 1.
[232] Ok, *a.g.e.*, s. 67-68.
[233] "Aday Adayların Listesi", *Cumhuriyet*, 22 Ağustos 1969, s. 7.
[234] Ok, *a.g.e.*, s. 67-68.
[235] Orhan Avcı, "*Türkiye Siyasetinde Süleyman Demirel*", Türk Yurdu, C. 31, S. 289, Eylül 2011, s. 52.

Bu seçim sonucunda Nurettin Ok, Çankırı AP Milletvekili olarak TBMM'de yer almıştır[236].

Anlaşma olmamasına rağmen AP Meclis grubunun tarafından yapmış olduğu toplantı neticesinde başkan vekilliği adaylıklarına Nurettin Ok ile Fikret Turhangil, İdare Amirliği adaylığına İzzet Oktay, Kâtip adaylıklarına Kenan Aral, Zeki Çeliker, Şevket Doğan ve Naci Gacuroğlu seçilmiştir[237].

Nurettin Ok'un da içinde bulunduğu Çankırı milletvekilleri Çankırı'da yapılması gereken işlerin tamamlanması için bir program dâhilinde hareket etmişlerdir. Milletvekilleri işbirliği içerisinde, belli bir plan ve program doğrultusunda Çankırı'nın ilçe ve köylerine hizmet ulaştırılması için çalışmışlardır. Nurettin Ok hatıratında Başbakan Süleyman Demirel'in vaat ettiği işlerin takibi için gereken çalışmalara önem verdiğini vurgulamıştır. Bununla birlikte, Ilgaz İlçesi Çörekçiler Köyü'nde bir Ortaokul ile Çankırı'da bir Süt Fabrikasının kurulmasını güçlüklere rağmen gerçekleştirdiklerini ifade etmiştir. Kenbağı mevkiinde kurulması planlanan bir Süt Fabrikasının inşasında Tarım Bakanı Fahri Bağdaş'ın yardımlarını esirgemediğini ilave etmiştir. Ayrıca kendilerine sunulan yerleşim planına göre burada önce Süt Fabrikasının kurulacağını daha sonra Yem Fabrikası ve Teknik Tarım Okulunun yapılması ile burasının bir Tarım Sanayi Bölgesi haline getirileceğinden söz etmiştir. Nurettin Ok'un bu düşüncesi makul karşılanmış ve orman fonundan bu araziyi metre karesi 4 liradan olmak üzere 200.000. T.L.'ye satın alınması onaylanmıştır. İlerleyen süreçte bu üç teşebbüs başarılı bir şekilde sonuçlanmıştır[238].

Millet Meclisinin 3 Kasım 1969 tarih ve 3. Birleşiminde Başkanlık Divanı seçimleri yapılmıştır. Seçimler sonucunda Nurettin Ok yeniden meclis başkanvekilliğine seçilmiştir[239].

12 Haziran 1970 tarihli Millet Meclisinin 102. Birleşimde Bağımsız Milletvekili Kadri Erogan gündem dışı konuşma yapmak istemiş ancak Başkan Nurettin Ok söz

[236] AP İktidarda, *Cumhuriyet,* İstanbul, sayı: 16.241 (13 Ekim 1969), s. 1-7; "AP İktidarda", *Milliyet*, 13 Ekim 1969, s. 1; "Belli Olan Milletvekili Adayları", *Cumhuriyet,* 1 Eylül 1969, s. 7; "Adaylar Belli Oldu", *Milliyet*, 1 Eylül 1969, s. 1;
[237] "AP Meclis Grubu", *Cumhuriyet,* 2 Kasım 1969, s. 7.
[238] Ok, *a.g.e.*, s. 68-70.
[239] *TBMM Tutanak Dergisi*, 3.11.1969, B. 3 – C. 1, s. 38.

vermeyince tartışma çıkmıştır. Erogan, "*Devletin başı, devlet temelinden sarsılıyor diye, temaslar yapıyor. Millet bölünüyor. Anarşi vardır. Parlamento buna çare bulmalıdır. Bu konuda gündem dışı konuşma istiyorum*" demiş ancak Başkan Nurettin Ok, iki haftadır kimseye gündem dışı konuşma yaptırılmadığını belirterek söz vermemiştir. Bunun üzerine Erogan kürsüye yürüyerek "*Hissi davranıp vazifenizi yapmıyorsunuz. Bu tarihi sorumluluğu taşıyamayacaksınız*" diye bağırmıştır. Nurettin Ok gündem dışı söz verip vermemenin Başkanlık yetkisi içinde olduğunu belirterek, gündeme geçmiş ve Japonya'ya bir parlamento heyeti gönderilmesi müzakeresine başlayınca Erogan, "*Bu, daha mı mühim*?" diye bağırmıştır. Araya giren diğer milletvekilleri tarafından sakinleştirilmiştir[240].

25 Haziran 1970 tarih ve 111. Birleşimde Finansman Kanun Tasarısı incelenmiştir. Görüşmeler sırasında emlâk alım vergisiyle ilgili bölüm kabul edilmiştir. Buna göre emlâk alım vergisi arsa üzerinden değil bina değeri üzerinden alınacak ve binde 70 oranında uygulanacaktır. Ayrıca televizyondan alınacak gider vergisinin yüzde 25'ten yüzde 20'ye indirilmesinin kararlaştırılmıştır. Tasarı görüşülmeden önce CHP Adıyaman Milletvekili Yusuf Ziya Yılmaz, ısrarla gündem dışı konuşmak istemiş, fakat Başkan Nurettin Ok alınan karar gereğince Yılmaz'a söz vermemiştir. Yılmaz'ın ısrarları üzerine Başkan Ok, Yılmaz'a arka arkaya iki kınama cezası vermiştir[241].

1111 sayılı Askerlik Kanunu ile 1076 sayılı Yedek Subay Kanunu'nu değiştiren tasarılar Millet Meclisinde 14 Temmuz 1970 tarih ve 127. Birleşimde görüşülerek kabul edilmiştir. Görüşmeler sırasında Meclis aldığı bir kararla yoklama kaçaklarını affetmiştir. Ayrıca bu görüşmeler sürdüğü esnada, Başkan Nurettin Ok ile Güven Partisi (GP) Kastamonu Milletvekili Hasan Tosyalı arasında ufak çaplı bir tartışma yaşanmıştır. Tosyalı, "*Kura'ya karşıyım. Her Türk askerlik yapmalıdır*" demiştir. Tosyalı konuşurken MP Ankara Milletvekili Suna Tural müdahale etmiş, bunun üzerine Tosyalı bir süre konuşmadan durmuştur. Başkan Nurettin Ok, "*Müdahale*

[240]*TBMM Tutanak Dergisi*, 12.6.1970, B. 102, C. 6, s. 314-315; Özel Teşebbüs Amerikan Tipi Sigara İçin Baskı Yapıyor, *Cumhuriyet*, 13 Haziran 1970, s. 1.
[241]*TBMM Tutanak Dergisi*, 25.6.1970, B. 111– C. 7, s. 3-32; Meclis, Emlâk Alım Vergisini Kabul Etti, *Cumhuriyet*, 26 Haziran 1970, s. 1.

etmeyin. Hatibin konuşma silsilesi bozuluyor" deyince Tosyalı başını işaret ederek: "*Merak etmeyin makinem çalışır ve ağzım işle*r" demiştir[242].

Nurettin Ok Ekim 1970 yılında yapılacak AP Büyük Kongresinde kongre başkanı olabilmek için TBMM Başkan Vekilliği'nden istifa etmiştir[243]. Kongresi ile ilgili Cumhuriyet gazetesinde çıkan habere göre AP Beşinci Büyük Kongresine, iki genel başkan adayı ile ikiden çok karşıt cephe ile girilmiştir. Büyük Kongreye katılmak üzere illerden gelerek Ankara'da 70 otele yerleştirilen 105 delege arasında, Çanakkale'nin 14 delegesinin bulunmayacağı, 20 Ekim 1970 tarihinde genel merkez tarafından bildirilmiştir. Kongreye genel idare kurulu seçimi için kuvvetli bir listeyle katılan Çanakkale Milletvekili Refet Sezgin, Çanakkale delegelerine delege kartı verilmediği takdirde mahkemeye başvuracağını söylemiştir[244].

Nurettin Ok yapılan seçimle AP Büyük Kongresi'ne başkan seçilmiştir. Kongrede genel başkanlık için Süleyman Demirel, Aydın Yalçın ve Hayri Domaniç adaylıklarını koymuşlardır. Oyların çoğunluğunu Süleyman Demirel almış ve AP Genel Başkanlığı'na tekrar seçilmiştir[245].

Ferruh Bozbeyli'nin Ekim 1970 tarihinde Millet Meclisi Başkanvekilliğinden istifası üzerine Millet Meclisi Başkanlığına kimin seçilebileceği Ankara siyasi çevrelerinde tartışılmaya başlanmıştır. AP başkan seçiminde muhalefetin görüşünü de alarak uzlaşma yolları aramaya başlamıştır. Muhalefet kanadının sert, hırçın ve zaman zaman tarafsızlıktan uzaklaşan bir kişilik olarak görülen AP Başkanvekili Nurettin Ok'a muhalefet kanadının sıcak bakmayacağına siyasi çevrelerde kesin gözüyle bakılmaktadır. Bu nedenle Nurettin Ok'a göre daha ılımlı ve makul görülen Sabit Osman Avcı'nın adı ön plana çıkmıştır[246].

21 Ekim 1970 tarihinde Atatürk Spor Salonunda yapılan AP'nin 5. Büyük Kongresi 3 gün sürmüştür. Genel Başkanvekili Mustafa Gülcigil kongrenin açılışını yapmış ve ardından yoklama yapmıştır. Yoklamadan sonra Çankırı AP Milletvekili Nurettin

[242]*TBMM Tutanak Dergisi*, 14.7.1970, B. 127, C. 8, s. 383-400; "Meclis Yoklama Kaçaklarını Affetti: Askerlik 20, Yedek Subaylık 18 Ay'a İndi", *Cumhuriyet,* 15 Temmuz 1970, s. 1.
[243]Ok, *a.g.e.*, s. 70-71.
[244] "İktidar 4 Yılda Güveni Yitirdi", *Cumhuriyet,* 21 Ekim 1970, s. 1-7; "AP Büyük Kongresi Bugün Toplanıyor", *Milliyet,* 21 Ekim 1970, s. 1.
[245] Ok, *a.g.e.*, s. 70-71.
[246] "Meclis Başkanlığı İçin Şanslı Aday: Avcı", *Cumhuriyet,* 21 Ekim 1970, s. 1-7.

Ok'u Kongre Başkanlığına aday gösteren 45 İl Başkanının ortak önergesi oy birliğiyle kabul edilmiştir[247]. Nurettin Ok'un aday olduğu Başkanlık Divanı seçimleri 1 Kasım 1970 tarihinde başlamıştır. Ancak yeterli çoğunluğun sağlanamamasından dolayı seçimler tekrarlanmak zorunda kalınmıştır[248].

Sabit Osman Avcı'nın Başkanlığında toplanan Millet Meclisi 1 Kasım 1971 tarih ve 1. Birleşiminde başkanlık divanı seçimleri yapılmıştır. Bu seçimler sonucunda Nurettin Ok ve Fikret Turhangil AP'den, Vahit Bozatlı CHP'den, K. Ziya Öztürk ise DP'den Başkanvekilliklerine seçilmişlerdir[249]. Meclis başkan vekilliği seçiminde adaylar arasında en yüksek oyu alan Nurettin Ok'tur[250]. Nurettin Ok 314 oy, Fikret Turhangil 321 oy, Vahit Bozatlı 316 oy, Kemal Ziya Öztürk ise 322 oy alarak Meclis Başkanvekilliğine seçilmiştir[251].

Millet Meclisinin 25 Ekim 1972 tarihli 154. Birleşiminde 3. Beş Yıllık Kalkınma Planı için verilen değiştirge önergesinin görüşülmesine devam edilmiş, gergin bir hava içerisinde başlayan müzakereler sırasında DP Genel Başkanı Ferruh Bozbeyli ile CHP Grup Başkanvekili Hüdai Oral sert bir şekilde tartışmışlardır. Ayrıca Meclis Başkan Vekili Ok ile Oral arasında da tartışma yaşanmış; Ok, "*Usulsüzlüğüm varsa onu söyleyin, yoksa kürsüyü terk edin*" demiş, Oral da kendisinin usulsüzlük yaptığını, bunu açıklayacağını söylemiştir. Daha sonra değişiklik önergelerinin görüşülmesine geçilmiştir[252].

8 Aralık 1972 tarihli Meclisin 16. Birleşimde oturumu yöneten Başkanvekili Nurettin Ok, saat 10'da öncelikle ad okutmak suretiyle yoklama yaptırmış ve ardından da çalışmalara başlamıştır. Nurettin Ok, CHP Malatya Milletvekili Hakkı Gökçe ile dört arkadaşının, İçtüzük teklifinin Anayasa komisyonuna geri gönderilmesi yolunda verdikleri önergeyi okutmuştur. Ancak o esnada CHP'li üyeler CHP grup toplantısında oldukları için önerge sahibi milletvekillerinden hiçbiri salonda bulunmamaktadır. Bu sebeple önerge işleme konulmamıştır. Meclis Genel Kurul'un

---

[247] AP Kongresi Çalışmalarına Başladı, *Cumhuriyet,* 22 Ekim 1970, s. 1-7; "Demirel: Başkan Kim Olsa Hücuma Uğrar", *Milliyet,* 22 Ekim 1970, s. 1.
[248] *TBMM Tutanak Dergisi,* 1.11.1970, B. 1, C. 9, s. 3-12.
[249] *TBMM Tutanak Dergisi,* 1.11.1971, B. 19, C. 12, s. 2-14.
[250] "Seçimler ve Sonuçlar", *Cumhuriyet,* 8 Kasım 1971, s. 5.
[251] "Meclisler Dün Yeni Döneme Başladı", *Cumhuriyet,* 2 Kasım 1971, s. 1-7.
[252] *TBMM Tutanak Dergisi,* 25.10.1972, B. 154, C. 28, s. 252-258; "Plan Müzakerelerinde Tartışma Çıktı", *Cumhuriyet,* 26 Ekim 1972, s. 1; "Millet Meclisi Planı Değiştirdi", *Milliyet,* 26 Ekim 1972, s. 1.

bir önceki birleşiminde teklifin tümü üzerindeki görüşmelerin tamamlandığını hatırlatan Millet Meclisi Başkan Vekili Nurettin Ok, içtüzük teklifinin tümünü oya sunmuş, kabul edilmesinden sonra ise maddelere geçilmiştir. İlk yedi madde müzakereye gerek duyulmadan benimsenmiştir. Diğer maddelerin bazılarında değişikler ve çıkarmalar yapılmıştır. Sonuç olarak içtüzüğün 11 maddesi milletvekillerinin ortak kararı olarak, oy birliğiyle kabul edilmiştir[253].

18 Aralık 1972 tarihli Millet Meclisi Genel Kurulu'nun 22. Birleşimi saat 10.00'da başlamıştır. İçtüzük teklifinin Anayasa komisyonu tarafından geri alınmış maddelerinden 11'ini görüşmüştür. Bunlardan altısı kabul edilmiştir. Görüşmeler sürerken bazı münakaşalar yaşanmıştır. TBMM Başkanvekili Nurettin Ok söz alarak, Başkanvekillerinin de görüşmelere katılması gerektiğini savunmuştur. AP'li Hasan Türkay, DP'li Nuri Eroğan ve MP'li Hilmi İşgüzar buna karşı çıkarak Başkanvekillerinin görüşmelere katılması ile tarafsızlık ilkesini zedeleyeceğini ileri sürmüşlerdir. Bu münakaşalardan bir sonuç alınamamıştır. Bu görüşmeler sürerken TBMM'nin eski üyelerinin haklarını düzenleyen 143. Madde, "*Eski üyelerde de milletvekillerinin haklarından yararlanırlar*" hükmünün eklenmesiyle kabul edilmiştir[254].

Meclisin 18 Şubat 1973 tarihli 61. Birleşimde AP Grubu adına konuşan AP Bursa Milletvekili Ertuğrul Mat'ın "*Kurucu Meclise*" için "*Derleme Meclis*" ifadesini kullanması üzerine AP'li Milletvekilleri ile CHP'li Milletvekilleri arasında tartışma yaşanmıştır. Bunun üzerine birleşimi yöneten Başkan Nurettin Ok, Kurucu Meclisle alakalı tartışmanın artık kesilmesi gerektiğini belirtmiş, "*Başkanınız olarak açık ve seçik Genel Seçim, gizli oy ve açık tasnifle bu Anayasaya göre seçilmiş Meclislerin devamını temenni ediyorum*" demiştir. Ok'un bu çıkışına CHP Trabzon Milletvekili Ahmet Şener, "*Sayın Başkan Kurucu Meclis seçimle mi geldi seçimsiz mi geldi, bunu açıkça söyleyebilir misin?*" diye müdahale etmiş, O'da sözlerini bir kez daha

[253] *TBMM Tutanak Dergisi*, 8.2.1972, B. 16, C. 29, s. 586-645; "İçtüzüğün 11 Maddesi Kabul Edildi", *Cumhuriyet*, 9 Aralık 1972, s. 1.
[254] *TBMM Tutanak Dergisi*, 18.12.1972, B. 22 – C. 30, s. 352-375; "Yeni İçtüzüğe Göre, Eski TBMM Üyeleri de Milletvekili Haklarından Yararlanacak", *Cumhuriyet*, 19 Aralık 1972, s. 1.

tekrarladıktan sonra, "*Beni yanlış anlamayın, geçmişe ait bir şey söylemiyorum, geleceğe ait konuşuyorum*" cevabını vermiştir[255].

14 Ekim 1973 tarihinde gerçekleşecek Milletvekili seçimleri için Çankırı'da AP'den Nurettin Ok, Arif Tosyalıoğlu, Dr. Ali Necmettin Şeyhoğlu, CHP'den ise Nuri Çelik Yazıcıoğlu, Necmi Lütfü Turgut ve İsmail Dal aday olarak belirlenmiştir[256].

14 Ekim 1973 tarihinde Milletvekilliği seçimleri yapılmıştır. Genel Seçimler sonucunda Çankırı'dan TBMM'ye AP'den Nurettin Ok ve Arif Tosyalıoğlu, CHP'den ise Mehmet Ali Arsan seçilmiştir. Ülke genelinde ise CHP AP'den fazla oy almıştır[257].

14 Ekim 1973 tarihinde yapılan Milletvekilliği seçimlerinde seçime katılım oranı %66,8'dir. Seçim sonucunda CHP oyların %33,3'ünü, AP ise oyların %29,8'ini almıştır. Seçim sonucunda CHP ile MSP Koalisyon Hükümetini kurmuşlardır[258].

Adalet Partisi'nin 7. Büyük Kongresi, 21 Ekim 1974 tarihinde, saat 10.00'da Selim Sırrı Tarcan Spor Salonunda çalışmalarına başlamıştır. Açılış konuşmasını yapan Genel Başkan Süleyman Demirel, 12 Mart Muhtırasını ve muhtıranın altında imzası bulunanları devleti sokağa teslim etmekle suçlamıştır. Ayrıca Demirel, AP'nin 14 Ekim 1973 Milletvekili seçimlerini de 12 Mart Muhtırası yüzünden kaybettiğini iddia etmiştir. Kongre öncesinde Ankara'da kulis faaliyetleri son derece yoğunlaşmıştır. Aynı zamanda Demirel'e yakın çevreler kendisine yakın bir genel yönetim kurulu iskeleti oluşturma çabasına girişmişlerdir. Nahit Menteşe, Selahattin Kılıç, Esat Kıratlıoğlu ve Sabit Osman Avcı öncülüğünde çalışan Demirelciler Genel Yönetim Kuruluna özellikle şu isimleri seçtirmek istemektedirler: Mustafa Gülcügil, Orhan Eren, Nuri Bayar, İsmet Sezgin, Sabri Keskin, Ahmet İhsan Kırımlı, Nizamettin Erkmen, Nurettin Ok, İsmail Hakkı Tekinel, Vefa Poyraz ve Yılmaz Ergenekon. Bu arada Kongre Başkanlığı seçimleri yapılmıştır. Kongre Başkanlığına

[255] *TBMM Tutanak Dergisi,* 18.2.1973, B. 61 – C. 34, s. 185-228; "AP Sözcüsü Kurucu Meclis İçin 'Derleme' Deyince Tartışmalar Oldu", *Cumhuriyet,* 19 Şubat 1973, s. 1-7.
[256] "Adaylar Dün Belli Oldu", *Cumhuriyet,* 3 Eylül 1973, s. 1; "Aday Yoklaması Dün Yapıldı", *Doğruyol,* 3 Eylül 1973, s. 1.
[257] Ok, *a.g.e.*, s. 88-89.
[258] "İbrahim Karaer – Rahim Erişti – Ahmet Ceylan", *Dünden Bugüne Başbakanlık 1920-2004,* Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, s. 276-277.

40 İl Başkanının ortak önergesiyle AP Çankırı Milletvekili Nurettin Ok getirilmiştir. Ayrıca 6 yardımcı ve 18 kâtip seçilmiştir[259].

5 Haziran 1977 yılında milletvekili genel seçimi yapılmıştır. Seçime katım oranı %72,4'tür. Kullanılan oyların %41,4'ünü CHP almıştır. AP ise oyların %36,9'unu almıştır. CHP 213 Milletvekili, AP ise 189 üyelik kazanmıştır[260].
Seçimden önce Çankırı'da yapılan ön seçimde AP milletvekili adayları arasında Nurettin Ok birinci, Arif Tosyalıoğlu ikinci ve Hasan Çivitçi üçüncü olmuştur. Milletvekili genel seçiminde Çankırı'daki üç milletvekilliğinden ikisini AP'den Nurettin Ok ve Arif Tosyalıoğlu kazanmıştır. Diğer milletvekilliğini ise CHP Milletvekili Nuri Yazıcıoğlu kazanmıştır[261]. Çankırı Senatörlüğünü ise Gürhan Titrek kazanmıştır[262]. Nurettin Ok, Çankırı AP Milletvekili olarak V. Millet Meclisinde (XVI. TBMM) 12 Eylül 1980 Askeri Müdahalesi'ne kadar görev yapmış, darbeyle beraber milletvekilliği sona ermiştir.

3.4. Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanlığı (1979 - 1980)

TBMM'nin 16.Yasama dönemi içerisinde boşalan 5 milletvekilliği için 1979 milletvekili ara seçimi yapılmıştır. Seçim 14 Ekim 1979 tarihinde, 5 ayrı seçim bölgesinde (Konya, Manisa, Edirne, Muğla ve Aydın) yapılmıştır. Seçim sonucunda 42. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti düşmüş, 43. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti AP Genel Başkanı Süleyman Demirel tarafından kurulmuştur[263]. Bu seçimler sonucunda Nurettin Ok Çankırı'dan AP Milletvekili seçilmiştir. Ayrıca TBMM'de Bütçe Karma Komisyonu Başkanlığına getirilmiştir[264].
Bütçe Karma Komisyonu Başkanı Nurettin Ok, Konya Milletvekili Şener Battal'ın bir kısım personele fiili hizmet müddeti verilmesi için 5434 sayılı Kanunun 32. Maddesi'nin değiştirilmesi ve bir fırka eklenmesine ilişkin kanun teklifinin doğrudan

[259] "Demirel Özellikle 12 Mart'ı Suçladı", *Cumhuriyet,* 21 Ekim 1974, s. 1-7.
[260] Atabay, *a.g.e.,* s. 230-231; "Ecevit: Hükümeti Kurma Görevi Bizde", *Milliyet,* 6 Haziran 1977, s. 1; "CHP 220 Sandalyeyi Aştı", *Cumhuriyet,* 6 Haziran 1977, s. 1.
[261] Ok, *a.g.e.,* s. 187-188.
[262] "Seçim Sonuçları: AP 2 Milletvekili, 1 Senatör, CHP 1 Milletvekili Çıkardı", *Doğruyol,* 7 Haziran 1977, s. 1.
[263] "1979 Türkiye milletvekili ara seçimleri", *https://tr.wikipedia.org.*, Erişim tarihi: 23.09.2021; "Milletvekili Seçimlerinde AP'nin Dediği Oldu", *Milliyet,* 15 Ekim 1979, s. 1; "Muhalefet Millet Meclisinde Çoğunluğu Sağladı", *Cumhuriyet,* 15 Ekim 1979, s. 1.
[264] Ok, *a.g.e.*, s. 197; "1980 Bütçesi 20 Aralıkta Komisyonda Görüşülmeye Başlanıyor", *Cumhuriyet,* 18 Aralık 1979, s. 1.

doğruya gündeme alınmasına dair önergesi münasebetiyle konuşmuştur. Nurettin Ok konuşmasında şu ifadeleri kullanmıştır:

> "*Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım, bahse konu kanun teklifi Bütçe Komisyonunum gündeminde bulunmaktadır. Hepinizce bilindiği üzere Bütçe Plan Komisyonu teşekkül ettiği günden itibaren süratle bütçe çalışmalarına başladı ve iki gün önce çalışmalarını bitirdi. O sebeple, Bütçe Plan Komisyonunun gündeminde bulunan kanun tasarısı ve tekliflerinden hiçbirisini yeni Bütçe Plan Komisyonu ele alıp müzakere etme imkânını bulamamıştır. Bu sebeple yüce Meclisin bu imkânı Bütçe Plan Komisyonuna bahşedeceğini umuyor, bu duygularla Meclise saygılar sunuyorum*[265]."

1980 Yılı Maliye Bakanlığı Bütçe Kanunu Tasarısı münasebetiyle yapılan müzakereler esnasında Nurettin Ok bir konuşma yapmıştır. Nurettin Ok konuşmasında yapılan bazı düzenlemelerin Anayasa'ya aykırı olduğunu savunmuştur.

> "*Sayın Başkanım; şimdiye kadar vuku bulan uygulamalarda bu şekildeki düzenlemelerin Anayasaya aykırı olduğu öngörülmüştür. Bu sebeple, Anayasaya aykırı olduğu iddiasını tekrar ileri sürüyoruz. Ayrıca % 2'lik kesintiler 11 milyar civarında tutmakla beraber, brüt kesinti bütçede 30 milyarlık bir faslı gerektirmektedir, bir brüt masrafı gerektirmektedir. O sebeple gerekçedeki muhteva da tam hesabi olarak düzenlenmemiştir. Bütçeye gider artırıcı mahiyette bir yük getirmektedir. O sebeple katılmıyoruz. İkinci fıkra hakkında da beyanım var: İkinci fıkrada ise, kendi hiyerarşik düzeni içerisinde bu madde komisyonda düzenlenmiştir. Hiyerarşiyi bozucu mahiyet arz etmekte olduğu için katılmamız mümkün değildir*[266]."

Çankırı Milletvekili Nurettin Ok, Kızılırmak Tımarlı Regülâtörü inşaatına ilişkin Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının cevaplaması talebiyle yazılı bir soru önergesi vermiştir[267]. Soru önergesine Tabii Kaynaklar Bakanı Esat Kıratlıoğlu şu cevabı vermiştir:

> "*Kızılırmak vadi sulaması işi üzerinde bakanlığımıza bağlı DSİ Genel Müdürlüğü titizlikle durmuştur. Projesi yapılmış olan bu büyük konu; takriben üç milyarlık keşif bedeli olan ve Çankırı'nın Irmak civarında bulunan köyleri ile Çorum'un kıyı köylerini sulama yönünden büyük imkâna kavuşturacaktır. Özellikle 1980 yılı bütçesi gerek büyük sulama ve gerekse küçük sulama işlerine büyük önem verilmiştir. Kızılırmak vadi sulama işi de hükümetimizin önem verdiği bir proje olarak 1980 yılı yatırım programı tarım sektöründe yer alan 77A010090 Nolu proje ile bu*

[265] *TBMM Tutanak Dergisi*, 30.1.1980, B. 3, C. 13, s. 918.
[266] *TBMM Tutanak Dergisi*, 12.2.1980, B. 37, C. 46, s. 459.
[267] *TBMM Tutanak Dergisi*, 23.2.1980, B. 51, C. 15, s. 2.

yıl içinde uygulamaya koyulmak üzere gerekli ödenek konmuş bulunmaktadır. Proje kapsamında Çankırı Tımarlı Regülâtörü ve sulama tesisinin bu yıl içinde yapılacaktır. Bilgilerinize arz ederim[268]."

Millet Meclisi Genel Kurulunda Gider Bütçesinin 1. Maddesi oylanırken CHP ve Milli Selamet Partisi (MSP) milletvekilleri tarafından verilen ve asgari ücretin vergiden muaf tutulması, ücretlilere tazminat ve emeklilere avans ödenmesini öngören önergeleri AP'li Başkanvekili İsmail Hakkı Yıldırım işleme koymamıştır. Bu konuda usul müzakeresi yapılırken, AP milletvekilleri ile CHP milletvekilleri arasında kavga çıkmıştır. Bu arada TBMM Bütçe Karma Komisyonu Başkanı Nurettin Ok'da önergelerin işleme konulamayacağını, önergelerdeki tekliflerin Anayasa'nın 94. Maddesine de aykırı olduğunu öne sürmüştür.[269]

1980 yılı Mart ayında Türk bürokrasi tarihinde benzerine az rastlanır tuhaf bir olay yaşanmıştır. Hükümet değişikliğinden sonra Dışişleri Personel Dairesi Başkanı Yaşar Yakış görevinden alınmış ve kendisine uzun bir süre yeni bir görev verilmemiştir. Daha sonra Yaşar Yakış için boş bulunan Ekonomik ve Teknik İşbirliği Dairesi Başkanlığı uygun görülmüş ve atama işlemi yapılmıştır. Bildirimin yapıldığı akşamın ertesi sabahı Yaşar Yakış odasına gitmiş ve dosyalarını açarak yeni görevine başlamıştır. Henüz birkaç saat geçmeden gönderilen bir yazıda Yaşar Yakış'a bu görevinden alındığı bildirilmiştir. Görevinden almasının nedeni daha sonra anlaşılmıştır. Aynı gün başka bir yazıyla Daire Başkanlığına Diplomat Jale Yiğit getirilmiştir. Bu işlemden bizzat Dışişleri Bakanı Sayın Hayrettin Erkmen sorumlu tutulmuştur. Ancak dışişleri kulislerinde dolaşan söylentilere göre bu işte Bütçe - Plan Karma Komisyonu Başkanı AP Milletvekili Nurettin Ok'un parmağı vardır[270].

3.5. 12 Eylül 1980 İhtilali ve Nurettin Ok'un Görevinin Sona Ermesi

1979 yılında beş il merkezinde kısmi Senatör seçimleri yapılmıştır. CHP iktidarda olmasına rağmen AP beş ilde (Konya, Manisa, Edirne, Muğla ve Aydın) seçimi fire vermeden kazanmıştır. Bu gelişmenin ardından CHP iktidarının yerini AP Genel Başkanı Süleyman Demirel liderliğinde azınlık hükümeti kurulmuştur. Nurettin Ok,

[268] *TBMM Tutanak Dergisi*, 2.4.1980, B. 68, C. 16, s. 184.
[269] "CHP'nin En Az Ücretin Vergi Dışı Kalması İçin Verdiği Önergeyi, AP'li Başkanvekili İşleme Koymadı", *Cumhuriyet*, 28 Şubat 1980, s. 1-9; "Meclis'te Maliye Bakanlığı Bütçesinde Kavga Çıktı", *Milliyet*, 28 Şubat 1980, s. 1.
[270] "Quovadis Sayın Erkmen", *Cumhuriyet*, 16 Mart 1980, s. 5.

Plan ve Bütçe Karma Komisyonu Başkanlığına getirilmiştir. Plan ve Bütçe Karma Komisyonu 1980 Bütçesini gece sabahlara kadar süren çalışmalar sonucunda hazırlayıp Meclise sunmuşlardır. Bu azınlık hükümeti ile geçirilen günler içinde MSP'nin, Dış İşleri Bakanı Hayrettin Erkmen hakkında verdiği gensorunun Mecliste kabulü ile Dışişleri Bakanı düşürülmüştür[271].

Siyasi kulisler yaşanan bu gelişmelerle çalkalanırken Türkiye yeni bir darbe ile karşı karşıya gelmiştir. 12 Eylül 1980 tarihinde TSK, emir komuta zinciri içerisinde yönetime el koymuştur. 12 Eylül 1980 Harekâtı, 1980 İhtilali ya da 12 Eylül Askeri Müdahalesi olarak da adlandırılan darbe, 27 Mayıs Askeri Müdahalesi ve 12 Mart Askeri Muhtırası'nın ardından Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşanan üçüncü askeri müdahaledir[272]. 12 Eylül 1980 gecesi TSK tarafından saat 03.00'te Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT), Posta İşletmesi Genel Müdürlüğü (PTT) ve diğer iletişim dairelerine el konulmasıyla başlayan Askerî Müdahale; İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Başbakan Süleyman Demirel'in konutu ve diğer hedeflerin de sorunsuz olarak ele geçirilmesiyle saat 04.00'te radyolardan tüm ülkeye duyurulmuştur. İlk bildiride, girişilen harekâtın gayesinin ülke bütünlüğünü korumak, millî birlik ve beraberliği sağlamak, muhtemel bir iç savaşı ve kardeş kavgasını önlemek, devlet otoritesini ve varlığını yeniden tesis etmek ve demokratik düzenin işlemesine engel olan nedenleri ortadan kaldırmak olarak ilan edilmiştir[273]. Müdahale sonucu TBMM ve Süleyman Demirel'in Başbakan olduğu hükümetin faaliyetine son verilmiş, parlamento üyelerinin dokunulmazlığı kaldırılmış, ülkenin her yerinde sıkıyönetim ilan edilmiş, yurt dışına çıkışlar yasaklanmıştır. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren devlet başkanı olmuştur. Yasama yetkisini kullanmak üzere Kenan Evren başkanlığında kuvvet komutanlarından oluşan Milli Güvenlik Konseyi (MGK) kurulmuştur. Siyasi partiler lağvedilmiş, parti liderleri önce askerî üslerde gözetim altında tutulmuş ancak bir süre sonra ise bazıları mahkemelerde yargılanmıştır. 12 Mart 1971 Muhtırası sonrasında değiştirilen 1961 Anayasası yürürlükten kaldırılmış ve Türkiye Siyasetinin yeniden tasarlandığı bir askeri dönem başlamıştır[274]. Askeri Müdahale sonrası; resmî rakamlara göre 650.000 kişi gözaltına alınmış, 230.000 kişi askerî mahkemelerce yargılanmış, cezaevlerinde

[271] Ok, *a.g.e.*, s. 197.
[272] "12 Eylül Darbesi", *https://tr.wikipedia.org.*, Erişim tarihi: 23.09.2021.
[273] Günal, *a.g.e.*, s. 283-284.
[274] Tevfik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1950-1955*, İmge Kitabevi, Ankara, 2000, s. 279-281

ise işkence sonucu 171 kişi olmak üzere yaklaşık 300 kişi hayatını kaybetmiş, 50 kişi idam edilmiş, 1.683.000 kişi ise fişlenmiştir[275]. Bu askeri müdahaleyle hükümetüin görevden alınması ve meclislerin lağvedilmesi ile birlikte Nurettin Ok'un Millet Meclisi Plan ve Bütçe Komisyonu Başkanlığı ile Çankırı Milletvekilliği görevleri sona ermiştir. Yaşanan bu gelişmelerin ardından Nurettin Ok, eşinin diplomatlık görevi dolayısıyla ailesiyle beraber Viyana'ya gitmiştir[276].

3.6. Nurettin Ok'un Viyana'dan Türkiye'ye Dönüşü Sonrası Siyasal Faaliyetleri

7 Kasım 1982 tarihinde askeri vesayetin gölgesi altında hazırlanmış olan yeni anayasa (1981 Anayasası) halkoyuna sunulmuştur. Referandum sonucu %91,37 oyla 1981 Anayasası kabul edilmiştir[277]. Ayrıca aynı referandum ile MGK Başkanı ve Devlet Başkanı olan Kenan Evren de Türkiye'nin 7. Cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir. Milletvekili genel seçiminin ise 6 Kasım 1983'te yapılacağı açıklanmıştır. 1983 yılı ortalarında siyasi faaliyetler serbest bırakılmıştır. Ancak darbe öncesi yaşanan siyasi çalkantıların yeniden yaşanmaması amacıyla MGK denetim yetkisiyle kontrolü ele almış ve işi sıkı tutmuştur. MGK işleri sıkı tutmuştur. Parti kurulurken MGK'ya kurucuları veto etme yetkisi verilmiştir[278]. CHP'nin tabanına hitap eden Erdal İnönü'nün kurduğu Sosyal Demokrasi Partisi (SODEP), AP'nin tabanına hitap etmesi için kurulan BTP ve DYP de vetolardan nasibini almıştır. Seçimlere Turgut Özal'ın başında bulunduğu ANAP, Necdet Calp'in başında bulunduğu Halkçı Parti (HP) ve Turgut Sunalp'in Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP) katılmıştır[279]. 6 Kasım 1983 tarihinde yapılan milletvekili genel seçimi sonucunda ANAP tek başına iktidara gelmiş ve Turgut Özal yeni hükümeti kurmuştur[280]. 6 Kasım 1983'teki seçimlerde 400 kişiden oluşan parlamentoda 211 milletvekili çıkararak ANAP iktidar iktidar olurken, ANAP Genel Başkanı Turgut Özal ise 45. Hükümetin Başbakanı olmuştur. 25 Mart 1984 tarihinde yapılan yerel seçimlerde ANAP ikinci kez seçim zaferi elde

[275] "12 Eylül Darbesi", *https://tr.wikipedia.org.*, Erişim tarihi: 23.09.2021.
[276] Ok, *a.g.e.*, s. 199.
[277] Günal, *a.g.e.*, s. 294-296.
[278] "Türkiye Siyasi Tarihi", *https://tr.wikipedia.org.*, Erişim tarihi: 23.09.2021.
[279] Günal, *a.g.e.*, s. 308-310.
[280] Çavdar, *a.g.e.*, s. 292-293.

etmiş ve belediye başkanlıklarının büyük bir kısmını kazanmıştır. Seçime katılan SODEP'de ise ANAP'ın ardından %23,4 oy alarak ikinci parti olmuştur[281]. Türkiye'de normalleşmeye doğru yukarıdaki adımlar atılırken yurt dışında bulunan Nurettin Ok, 1984 yılında Viyana'dan Türkiye'ye dönmüştür. Nurettin Ok, Türkiye'ye döndüğünde ülkede karşılaştığı siyasi hava ve kendisine karşı olan tutuma dair şu bilgileri vermiştir:

> "*Turgut Özal, ülkenin başbakanı olmuş bütün bürokrasi sanki daha önceki yıllarda hiç yokmuş gibi geçmişi inkâr eden bir havaya bürünmüş ve inançlar, itimatlar birbirine girmiştir. Çankırı'da da aynı tablo hâkimdir. AP'de yıllarca beraber çalıştığı arkadaşlarının bir kısmı Horoz Partisine (HP) bir kısmı ANAP girmiş ve BTP kapatılmıştır. 1983 seçimlerine katılması yasaklanınca DYP de adeta Diyojenin 'fenerle adam arayışı' gibi gelişmesi güçlük arz eden duruma girmiştir. Partiler olsun, şahıslar olsun bir adım daha ileriye gidebilmek için tek bir sermaye kullanmaktadırlar. 'Nurettin Ok kötülemesi ve Nurettin Ok düşmanlığı*'[282]."

Nurettin Ok hatıratında Çankırı'ya olan hizmetlerinin sonraki dönemlerde yok edilmeye çalışıldığından ve kendisine karşı vefasızlıktan ve yakınmaktadır. Bin bir güçlükle açtırdığı bulvardan isminin silindiğinden, Ok geçitinin yıktırıldığından ve hangi eserde ismi yazılı ise onu oradan kaldırmak için yarışa girişildiğinden söz etmiştir. Daha iyisini yapmak yerine yapılmışları unutturmak için boşa gayret sarf edildiğini de belirtmiştir[283]. Nurettin Derelli'nin yaptığı mülakatta Çankırı Belediye Başkanı Necdet İpek, Nurettin Ok'un yakındığı bu vefazlık konusunda çarpıcı bilgiler vermiştir. Necdet İpek bu hadiselerin kendi belediye başkanlığından önceki dönemde meydana geldiğini, köprüyü yıktıranın ve levhaları söktürenin dönemin Çankırı Belediye Başkanı Mustafa Kale olduğunu söylemiştir[284]. Dolayısıyla hem Nurettin Ok'un hatıratı hem de Necdet İpek'in söyledikleri ve diğer kaynaklardan edinilen bilgiler ışığında bulvardan Nurettin Ok'un adının Necdet İpek'in belediye başkanlığı döneminde (1977-1980) kaldırıldığı, Nurettin Ok'un adını taşıyan geçidin ise Mustafa Kale döneminde (1984-1989) yıkıldığı anlaşılmaktadır.

---

[281] "Türkiye Siyasi Tarihi", *https://tr.wikipedia.org.*, Erişim tarihi: 23.09.2021.
[282] Ok, *a.g.e.*, s. 203.
[283] Ok, *a.g.e.*, s. 203.
[284] Nurettin Derelli, "Çankırı Tarihine Tanık: Necdet İpek", w.w.w.cansaati.org, Erişim tarihi: 11.06.2020.

Viyana'dan Türkiye'ye dönüşünde Nurettin Ok, içeriği ekonomiyle alakalı olan "*Konut Bakanlığı Kurulmalı*" başlıklı makale yazmıştır. Nurettin Ok makalesinde Viyana'nın kuruluş planını ve şehir düzenini incelediğinden söz etmiştir. Ayrıca Viyana Üniversitesinde "*Demokrasi ve Unsurları*" üzerinde konferans veren bir Profesörün "*Konut demokrasinin akciğeridir"* sözüne de bu yazısında yer vermiştir. Nurettin Ok'a göre konut sorununu çözüme kavuşturacak unsurların başında şüphesiz maddi kaynak sağlanması gelmektedir. Ancak bu maddi kaynağın konut haline dönüşebilmesi için geçireceği her aşamanın ciddi ve ayrıntılı bir biçimde planlaması gerekmektedir. Bu hususta özellikle toplu konutların yapılacağı bölgelerin tespit edilmesinden arsaların teminine ve altyapı tesislerinin ikmaline kadar uzayan bir perspektif içinde konu çok hassas bir koordinasyon gerektirmektedir[285].

1976 yılında Kanada'da "*Habitat 1976*" adındaki dünya yerleşme sorunları toplantısında yetkililerin üzerinde durmuş olduğu konu, nüfus artışı ve diğer sorunlara bağlı olarak bu nüfusun şehirlere akın etmesi ve bunun yarattığı büyüyen şehirlerin konut sorunudur. Toplantıya katılanlar çözüm olarak şehirlerin ana dokusunun muhafaza edilerek şehir merkezlerine raylı sistemle bağlanacak uydu şehirlerin "*satelit şehir[286]*"" kurulmasını önermişlerdir. Nurettin Ok, Türkiye'de de konut sorunu bu şekilde ele alınırsa sorununun çözüme kavuşacağından söz etmiştir. Sonuç olarak baştan sona kadar her kademe de gerçek bir koordinasyon ve yetkili organlara ihtiyaç vardır.

Nurettin Ok konut sorununun çok iyi analiz edilmesi ve çözümünün de çok iyi planlanması gerektiği düşüncesindedir. Dolayısıyla "*Toplu Konut Yasası, toplu konut parası, konut yarasının tedavisi için şüphesiz çok önemli reçetelerdir. Ancak ilacın iyi hazırlanması ve bünyeye ölçülü bir şekilde tecrübeli ve bilgili doktorlar tarafından verilmesi de o kadar önemli görünmektedir*." Ayrıca konuyla alakalı olarak "*Her birisi devasa sorunlar yaratacak bu büyük hizmetler zincirine gecekondu problemlerini de ilave edince, olaylar ve ihtiyaçlar 'Konut ve Belediyeler Bakanlığı' kurulmasına gerek gösterecek*" görüşüne de sahiptir[287].

---

[285] Nurettin Ok, "Konut Bakanlığı Kurulmalı", *Konut Birlik*, S. 11, 1984, s. 18.
[286] Büyük kentlere bağlantılı olarak, onun yükünü azaltmak amacıyla çevresinde oluşturulan yerleşim yeridir.
[287] Ok, a.g.m., s. 19.

6 Eylül 1987 tarihinde siyasi yasakların kalkması için referanduma gidilmiştir. Bu süreçte Nurettin Ok, siyasi yasakların kalkması için Çankırı'da faaliyetlere başlamıştır. Çankırı'nın ilçe ve köylerinde geceli gündüzlü yasağın kalkması için uğraşmıştır[288]. DYP yapılacak referandumla ilgili olarak bir süredir yürüttüğü gezilerinin yanı sıra ilk açık hava toplantısını Ilgaz'da yapmıştır. İlçe meydanında 50'ye varan video fotoğraf çekimli güvenlik güçlerinin gözetiminde kalabalık halk topluluğuna Çankırı Eski Milletvekilleri Arif Tosyalıoğlu, Nurettin Ok ve Çankırı Senatörü Gürhan Titrek konuşmalarıyla halka referandumda '*EVET*' oyu kullanmaları yönünde telkinde bulunmuşlardır. Nurettin Ok yaptığı konuşmada referandumun önemi, halkın iradesi ve sevgisinin büyüklüğüyle ilgili şu cümleleri söylemiştir:

> "*Bizi siyaset mezarlığına gömmek istiyorlar. Bu Müslüman Türk Milletinin vicdanına sığmaz sevgi paradan, yalandan, sürgünden üstündür. Her şeyin üstünde Millet olması, korkuyu atması, kendi üzerine konan yasağı kaldırması, dilediğinde oy vermesi için 6 Eylül'de (EVET) deyin* [289]."

Referandumda '*EVET*' oyu verilmesi için DYP İl teşkilatınca yürütülen propaganda faaliyetleri kapsamında ikinci açık hava toplantısı Şabanözü'nde yapılmıştır. Bu toplantıda Nurettin Ok, Adnan Menderesi astıran zihniyetin bugün pişmanlık duyduğundan söz etmiştir. Ayrıca iktidarın köylüyü gözden çıkardığını, sildiğini iddia eden Ok, para musluklarının oy için iktidar tarafından büyük şehirlere akıtıldığını savunmuştur. ANAP'ın yürüttüğü "HAYIR" kampanyasını demokrasiye inançsızlık, imansızlık, olduğunu ileri süren Ok, Müslüman Milliyetçi, Demokrat Çankırı'nın Türkiye ortalaması üzerinde evet oyu çıkaracağına inandığını da sözlerine ekleyerek halktan referandumda evet oyu vermesini istemiştir[290]. Ancak 6 Eylül 1987 tarihinde yapılan referandum sonuçları ülke çapında ise %51'i kalksın yüzde %49 kalkmasın şeklinde çıkmışken; Çankırı'da %60'ı yasaklar kalkmasın diye %40 ise kalksın şeklinde sonuçlanmıştır. Türkiye geneli seçim sonuçları "EVET" ağırlıklı sonuçlandığı için seçim yasakları kalkmıştır[291].

---

[288] Ok, *a.g.e.*, s. 205-206.
[289] "DYP Vuruyor…", *Doğruyol,* 31 Ağustos 1987, s. 1.
[290] "Evet, Şahlanışta", *Doğruyol,* 1 Eylül 1987, s. 1.
[291] Ok, *a.g.e.*, s. 205-208; "Evet, 119 Bin Fark Yaptı", *Milliyet,* 8 Eylül 1987, s. 1; "Yasaklar kalktı, hedef seçim", *Cumhuriyet,* 8 Eylül 1987, s. 1.

29 Kasım 1987 tarihinde yapılan milletvekili genel seçimi Çankırı'da sakin bir havada geçmiştir. ANAP, Çankırı'da 3 Milletvekilliğini de kazanmıştır. Nurettin Ok, DYP'de listesinde yer almasına ve hatta liste başı olmasına rağmen Çankırı Milletvekili seçilememiştir[292]. Nurettin Ok, 29 Kasım 1987 tarihinde yapılan milletvekili genel seçimlerinde olduğu gibi 20 Ekim 1991 tarihinde yapılan milletvekili genel seçimlerinde de DYP'den milletvekilliği adayı olmuştur. Nurettin Ok'un isteği adayların ön seçimle belirlenmesidir. Çankırılı bütün DYP milletvekili adayları toplanarak, hep birlikte DYP Genel Başkan Süleyman Demirel'in yanına gitmişler ve Süleyman Demirel'e adayların ön seçimle belirlenmesini istediklerini bildirmişlerdir. Ancak DYP Genel Merkezinden uzun süre bir karar çıkmamıştır. Nurettin Ok, kitabında, partiye yeni alınan Nevzat Ayaz'ın Çankırı'ya liste başı olarak konulacağı söylentisinin çıktığından söz etmiş ve bu söylentilere fazla değer vermediğini belirtmiştir. Ancak bir süre sonra DYP Genel Merkezinden gelen bir karar ile Çankırı'da milletvekili adaylarının belirlenmesinde ön seçim yapılmayacağı ve listenin genel merkez tarafından belirlendiği açıklanmıştır. Tercihli oy sisteminin uygulandığı seçimde DYP 6 aday ilan etmiştir. DYP Genel Merkezinin belirlediği listede Nevzat Ayaz liste başı olarak Çankırı adayı yapılmıştır[293]. Diğer adaylar ise 2. sırada Nurettin Ok, 3. sırada Ahmet Uyanık, 4. sırada Sadık Yakın, 5. sırada Selahattin Paşabeyoğlu ve 6. sırada İsmail Ericekli'dir[294]. Sakin geçen milletvekili genel seçimi sonucunda Çankırı milletvekillikleri DYP, RP ve ANAP arasında 1'er milletvekilliği olarak paylaşılmıştır. DYP'den Nevzat Ayaz, Çankırı Milletvekili seçilmiştir. DYP listesinde Nurettin Ok ise 2526 oy almasına rağmen milletvekili seçilememiş, TBMM'ye girememiştir[295].

3.7. Kabataş Lisesi Eğitim Vakfı Başkanlığı (1999 – 2001)

1980'li yılların ilk yarısında dönemin hükümetince İstanbul Beşiktaş'ta bulunan Kabataş Erkek Lisesinin içinde yer aldığı, Beşiktaş Kız Lisesinden başlayarak

[292] "ANAP Malı Götürdü 3-0", *Doğruyol,* 30 Kasım 1987, s. 1; "ANAP Rahat İktidar", *Cumhuriyet,* 30 Kasım 1987, s. 1-13; "Parlamentonun %60'ı Yenilendi", *Milliyet,* 1 Aralık 1987, s. 1-15.
[293] Ok, *a.g.e.*, s. 212-213.
[294] "Milletvekili Adayları Belli Oldu", *Doğruyol,* 25 Eylül 1991, s. 1; "İsim İsim, Kent Kent Milletvekili Adayları Tam Liste", *Cumhuriyet,* 25 Eylül 1991, s. 11; "Partilerde Liste Şoku", *Milliyet,* 25 Eylül 1991, s. 1.
[295] "Seçim Sonuçları", *Doğruyol,* 21 Ekim 1991, s. 1; "Demirel Kuruyor", *Milliyet,* 22 Ekim 1991, s. 1-14; "Koalisyon Hesapları", *Cumhuriyet,* 22 Ekim 1991, s. 1-4.

Gaziosmanpaşa Ortaokulu'na kadar devam eden tarihi okullar zincirinin yer aldığı kıyı şeridi Bakanlar Kurulu kararı ile turizm alanı olarak ilan edilmiş ve yatırımcılarla görüşülmeye başlanmıştır. Bu gelişme üzerine Kabataş Erkek Lisesinde öğrenim görenlerden Adnan Barlas öncülüğünde vakıf kurma çalışmalarına başlanmıştır. Geçici Başkanlığa Adnan Barlas seçilmiştir. Onun yönetiminde İbrahim Taşkan, Ayhan Ergin, Savaş Ilgaz, Ahencan Şenyuva, Recep Sebilik, Arif Gölge ve dönemin okul müdürü Korel Haksun'un katılımları ile Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfı Senedi hazırlanmıştır. Vakfın kurulması için başlatılan yasal işlemler, İstanbul 3. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 1987/196 esas ve 1987/209 sayılı kararı ile 11 Mayıs 1987 tarihinde sonuçlanmış ve Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfının kuruluşu tamamlanmıştır[296].

Kuruluş çalışmaları tamamlanmış olan Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfı ilk toplantısını 7 Haziran 1987 tarihinde saat 11.00'da okul binasında gerçekleştirmiştir. Aralarında Veysel Atasoy ile Naim Talu, Kemal Cantürk, Nurettin Ok ve Cahit Menteşenin de bulunduğu Eski Başbakan ve Bakanlardan oluşan Eğitim Vakfı'nda, Hürriyet Gazetesi sahibi Erol Simavi, Güneş Gazetesi Sahibi Mehmet Ali Yılmaz ve Milliyet Gazetesi Sahibi Aydın Doğan da bulunmaktadır. İşadamları grubundaki ağırlıklı isimler ise Feyyaz Tokar, Oğuz Gürsel, Oğuz Çarmıklı, Nirun Şahingiray'ın oluşturduğu KELEV'de Hasan Pulur, Adnan Kahveci, Cahit Kocaömer, Nehar Tüblek, Ergin İnanç, Atanur Oğuz, Adnan Barlas gibi tanınmış yazar ve yöneticilerdir. 7 Haziran 1987 tarihinde yapılacak ilk Genel Kurul toplantısında Vakıf Yönetim Kurulu seçilecek ve daha sonra da geleneksel okul pilavı yenilmiştir[297]. Yapılan ilk genel kurulda vakfın başkanlığına oy birliği ile Feyyaz Tokar seçilmiştir[298].

Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfı ilk iş olarak okulun onarım işlerini ele almıştır. Diğer taraftan da okulun içinde bulunduğu tarihi mekândan taşınmasını önlemek için girişimler başlatılmıştır. Okulun bulunduğu alanın turizm yatırımcılarına tahsisi önlenmiştir. Vakıf yönetimi bir adım daha atarak okulun mevcut tarihi yapılarda

[296] "Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfı Tarihçesi", *https://www.kelev.org.tr.*, Erişim tarihi: 28.08.2021.
[297] "Kabataş Vakfı", *Cumhuriyet*, 7 Haziran 1987, s. 9.
[298] "Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfı Tarihçesi", *https://www.kelev.org.tr.*, Erişim tarihi: 28.08.2021.

kalmasının kalıcı hale getirilmesi için okul bitişiğinde yer alan 8,3 dönümlük Tekel Genel Müdürlüğüne ait arsayı almak için girişimler başlatmıştır. 24 Ekim 1989 tarihinde de Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından eğitim ve kültürel amaçla Kabataş Erkek Lisesi tarafından kullanılması şartıyla tahsisi sağlanmıştır. Tekel Genel Müdürlüğü arsasının Kabataş Erkek Lisesi'nin kullanımına tahsis edilmesinde başta Kenan Evren olmak üzere Adnan Kahveci ve Avni Akyol'un katkıları büyük olmuştur[299].

Arsanın Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Kabataş Erkek Lisesi'ne tahsis edilmesi üzerine Kabataş Lisesinde öğrenim görmüş, İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) öğretim üyelerinden Prof. Dr. Metin Sözen'in danışmanlığında, Prof. Dr. Mehmet Küçükdoğu ve Prof. Dr. Hasan Şener yapılacak binalarla ilgili projeleri hazırlamış ve inşa sürecince kontrollerini takip ederek, inşaatları tamamlamışlardır. Feyyaz Tokar, vakfın vergi muafiyetini çıkartıp, Tekel Genel Müdürlüğünün söz konusu arsadan tahliyesini sağladıktan sonra, 21 Mayıs 1990 tarihinde, Vakıf Başkanlığı görevinden ayrılmıştır. 1992 - 1993 öğretim yılından itibaren okula kız öğrenciler alınmaya başlanmış ve okul karma eğitimin yapıldığı yeni bir statüye kavuşturulmuştur. 28 Nisan 1991 tarihinde, Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfı Olağan Genel Kurulu yapılmıştır. Seçimlerde oy birliğiyle Eğitim Vakfı Başkanlığına Cahit Kocaömer getirilmiştir[300]. Eski başkan Feyyaz Tokar ise tüm üyelerin oylarıyla yaşamı boyunca vakfın Onursal Başkanlığına seçilmiştir. Genel Kurulda Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfı Başkan Yardımcılıklarına Nurettin Ok ve Adnan Barlas, Genel Sekreterliğine Ayhan Ergin, Üyeliklere de Hilmi Yavuz, Prof. Dr. Metin Sözen, Dr. Savaş Ilgaz, Osman Genç ve Anuş Tekin Tokgöz getirilmiştir[301].

Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfı Başkanı Cahit Kocaömer'in girişimleri ile tarihi yapıların asıllarına uygun olarak inşasına Sabancı Vakfının katkıları ile başlanmıştır. İnşaat finansmanının yarısı Sakıp Sabancı tarafından, diğer yarısı ise Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfı ile devlet tarafından karşılanarak tamamlanmıştır. Sabancı Vakfının bu büyük katkısına binaen, inşa edilen siteye "*Kabataş Erkek Lisesi Eğitim*

[299] "Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfı Tarihçesi", *https://www.kelev.org.tr.*, Erişim tarihi: 28.08.2021.
[300] "Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfı Tarihçesi", *https://www.kelev.org.tr.*, Erişim tarihi: 28.08.2021; "Kocaömer Başkan", *Cumhuriyet,* 29 Nisan 1991, s. 4.
[301] "Kocaömer Başkan", *Cumhuriyet,* 29 Nisan 1991, s. 4.

Vakfı Sabancı Kültür Sitesi" ismi verilmiştir. İnşaatlar tamamlandıktan sonra Kültür Sitesinin irtifak hakkı, MEB tarafından 49 yıllığına Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfı verilmiş ve bu durum tapu kayıtlarına aktarılmıştır[302].

Cahit Kocaömer'in başkanlıktan ayrılmasının ardından, 1989-1991, 1991-1993, 1993-1995, 1995-1997 Dönemlerinde 4 kez Vakfın Yönetim Kurulu Asil Üyeliği yapmış olan Bayındırlık ve İskân Eski Bakanlarından Nurettin Ok, 1999 Mayıs ayından 2001 Mayıs ayına kadar Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfı Başkanlığını yürütmüştür[303]. Nurettin Ok'un başkanlık yaptığı tek yer Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfı değildir. Ankara Kabataşlılar Derneğinin Onursal Başkanlığını da yapmıştır[304]. 1999 yılında yapılmış olan Genel Kurulda Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfının "*Ana Okulundan -Üniversiteye Kadar*" parolasıyla eğitim ve eğitimin her kademesinde aşamalarında eğitim kurumları oluşturulması kararı alınmış ve vakıf statüsü bu yönde değiştirilmiştir[305]. Bu konu Cumhuriyet Gazetesine yer alan bir habere göre Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfı Olağan Genel Kurul Toplantısı, 25 Nisan 1999 tarihinde, İstanbul Kabataş Kültür Merkezinde gerçekleştirilmiştir. Toplantıda Eski Bayındırlık Bakanı Nurettin Ok Başkanlığa seçilirken Genel Başkan Yardımcılığına Erdal Dumanlı ve Erol Demirdöven getirilmiştir[306]. Nurettin Ok'tan sonra 2001 yılı Mayıs ayından 2005 Mayıs ayına kadar Erdal Dumanlı Vakıf Başkanlığı yapmıştır. Erdal Dumanlı döneminde Feriye Lokantasına turistik tesis belgesi alınması sağlanarak tesisin rahat çalışması temin edilmiştir. 2005 yılı Mayıs ayında Mehmet Erol Demirdöven Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfı Başkanı olarak seçilmiş ve 2009 yılına kadar bu görevi yürütmüş, Mehmet Erol Demirdöven görev süresi içinde 2005 - 2006 eğitim dönemi başında Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfı Özel Anaokulunu eğitime açmıştır[307].

Kabataşlılar derneğinin kurucusu ve aynı zamanda Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfının 2001-2005 yılları arasında Başkanlığını yürüten Erdal Dumanlı bir

---

[302] "Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfı Tarihçesi", *https://www.kelev.org.tr.*, Erişim tarihi: 28.08.2021.
[303] ""Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfı Tarihçesi", *https://www.kelev.org.tr.*, Erişim tarihi: 28.08.2021.
[304] w.w.w.biyografya.com erişim tarihi: (4.2.2020), saat: 12:27
[305] "Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfı Tarihçesi", *https://www.kelev.org.tr.*, Erişim tarihi: 28.08.2021.
[306] "Kabataş Lisesi Genel Kurulu", *Cumhuriyet*, 26 Nisan 1999, s. 18.
[307] "Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfı Tarihçesi", *https://www.kelev.org.tr.*, Erişim tarihi: 28.08.2021.

röportajında, Nurettin Ok'un Başkanlık yaptığı dönemin bir geçiş dönemi olduğundan söz etmiştir. Erdal Dumanlı, Nurettin Ok'un oldukça hassas olan bu dönemi Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfının sorunsuz bir şekilde atlatmasını sağladığını belirtmiştir[308].

[308] "Kabataşlılar Derneği", *Kabataş*, C. 2, S. 6, İstanbul, Mayıs 2005, s. 33.

4. BÖLÜM: BAKANLIĞI DÖNEMİ (1973-1977)

4.1. Bayındırlık Bakanlığı Dönemi (1973-1974)

4.1.1. Bakanlığa Giden Süreç

12 Mart 1971 tarihinde TSK'nın Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç, Kara Kuvvetleri Komutanı Faruk Gürler, Deniz Kuvvetleri Komutanı Celal Eyiceoğlu ve Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur'un imzalarıyla Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a bir muhtıra verilerek, hükümetin istifaya zorlandığı bir askeri müdahale girişimi olmuştur[309]. 12 Mart Muhtırası adıyla bilinen ve başarılı olmuş bu girişim emir - komuta zinciri içerisinde yapılmış ilk askerî darbe eylemidir. Türkiye'de artan sol görüşün, TİP'in Meclise girmesi ve Sovyet desteklerinden duyulan rahatsızlık darbecilerin temel argümanı olmuştur ve bu durum muhtıranın maddelerine yansımıştır[310].

12 Mart 1971 Askeri Muhtırası sonucunda 17 kişi idam cezasına çarptırılmıştır. Bunların arasında Türkiye Halk Kurtuluş Ordusunun (THKO) kurucusu Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan'da yer almaktadır[311]. Dönemin Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi tarafından Deniz Gezmiş ve arkadaşlarına verilen idam cezaları 10 Mart 1972 tarihinde TBMM'de görüşülmüş ve oylanmıştır[312]. Meclis'teki toplam 450 milletvekilinden 323'ü idam oylamasına katılmıştır. Bunlardan 273 milletvekili Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan'ın idam edilmesine kabul oyu, 48 Milletvekili ise ret oyu vermiş, 2 Milletvekili de çekimser oy kullanmıştır. 118 milletvekili oylamaya ise katılmamıştır. İdam oylamasında Süleyman Demirel ve Alparslan Türkeş; Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan'ın idamına evet oyu kullanmıştır. Bülent Ecevit ise ret yönünde oy kullanmıştır. Necmettin Erbakan ise Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının idam oylamasında, Meclis'te olmadığından bu oylamada yer almamıştır. Mecliste bu oylamaya katılan milletvekilleri arasında

---

[309] Atabay, *a.g.e.*, s. 224-225.
[310] "12 Mart Muhtırası", *https://tr.wikipedia.org.*, Erişim tarihi: 23.09.2021; Muhtıranın maddeleri için bkz. Çavdar, *a.g.e.*, s. 205-206.
[311] Mustafa Salep, "Sıkıyönetim Uygulamaları Üzerine Değerlendirmeler (1971-1973)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 10 S. 52, 2017, s. 432. 422-435
[312] "Denizleri idama gönderen eller!", *https://www.milliyet.com.tr*, Erişim tarihi: 31.10.2021.

Çankırı milletvekillerinden 2 tanesi yer alırken 2 tanesi ise oylamada bulunmamışlardır. Milletvekillerinden Nurettin Ok, Hazım Dağlı ve Arif Tosyalıoğlu Adalet Partisi, Nuri Çelik Yazıcıoğlu ise CHP Milletvekilidir. AP Miletvekili Nurettin Ok idamlar için evet, CHP Milletvekili Nuri Çelik Yazıcıoğlu ise hayır oyu kullanmıştır. AP Milletvekilleri Hazım Dağlı ve Arif Tosyalıoğlu ise idam oylamasına katılmamışlardır[313].

12 Mart 1971 Askeri Müdahalesinde diğer müdahaleler gibi Meclis kapatılmamış ancak hükümet istifa ettirilmiş ve partiler üstü partiler dışı yeni bir hükümet kurulması planlanmıştır. Başbakan Süleyman Demirel, TBMM'nin kapatılmaması için yapılan müdahalenin Anayasa'ya aykırı olduğunu belirterek Başbakanlıktan istifa etmiştir. Yeni hükümet CHP'den istifa ettirilen Nihat Erim tarafından kurulmuştur[314]. Nurettin Ok, hatıratında, AP Genel Başkanı Süleyman Demirel ile Meclis Başkanı Sabit Osman Avcı'nın odasında bir araya geldiklerinden söz etmiştir. Bu görüşmede Parti Genel Sekreteri Nizamettin Erkmen ve Meclis Başkanı Sabit Osman Avcı da yer almışlardır[315].

Görüşmede Süleyman Demirel Nurettin Ok'a yeni Başbakan Nihat Erim'le görüştüğünü, AP'den alınacak 8 kişi arasında başta kendisinin olmak üzere mutabakat sağladıklarını bildirmiştir. Nurettin Ok ise kendisinin böyle bir göreve hazır olmadığını, esasen demokrasi anlayışı ve bugüne kadar sürdürdüğü politik yaşamı dolayısıyla partiler üstü böyle bir hükümette görev almasının uygun olmayacağını, bu nedenle bu tür görevlerin başkalarına verilmesinin daha uygun olacağını bildirmiştir. Buna rağmen Demirel içinde bulunulan durumun nezaketini ve hassasiyetini kendilerinin de kabul ettiklerini ancak Nihat Erim'le vardıkları anlaşmanın bozulmaması gerektiğini, kendisinin Genel Başkan olarak ön cephede ön safta görevlendireceği kişileri tespit ettiğini vurgulamıştır. Ayrıca hangi bakanlık verileceği hususunun açık bırakıldığını ve mümkün olursa MGK'ya katılacak bakanlıklardan birisini talep etmesini ilave etmiştir. Bunun üzerine Nurettin Ok Nihat Erim'in yanına gitmiştir. Nihat Erim kendisini çok güzel karşılamış ve kendisine kabinede Ulaştırma Bakanlığı görevini vereceğini beyan etmiştir. Nurettin Ok, kabinede kimlerin olacağını sormuş, Nihat Erim ise henüz bu konuda çalıştıklarını ve

[313] www.cankiripostasi.com, Erişim tarihi: 02.03.2020.
[314] Atabay, *a.g.e.*, s. 224-225.
[315] Ok, *a.g.e.*, s. 80.

kişilerle temasta olduklarını bildirmiştir. Nurettin Ok, Nihat Erim'e ortak sorumluluk alacağı kişileri bilmesi gerektiğini söylemiştir. Ayrıca bu işte çok hevesli olmadığının da altını çizmiştir. Süleyman Demirel'in talimatı ile bu görevi kabul ettiğini dile getirmiştir. Görüşmeden sonra Nurettin Ok, Nihat Erimle gerçekleştirdiği görüşmenin içeriği hakkında Süleyman Demirel'i bilgilendirmiştir. İki gün sonra ilan edilen hükümet listesinde Nurettin Ok'un ismi yer almamıştır[316]. TBMM Başkanı Sabit Osman Avcı hatıralarını yayımladığı kitabında, Nurettin Ok'un listeden çıkarıldığını, onun yerine Cahit Aykan'ın listeye dâhil edildiğini belirtmiştir[317].

Süleyman Demirel, Nihat Erim'le yaptığı görüşmede kabineye Erol Akçal, Haydar Özalp, Abdurrahman Güler, Cemalettin Coşkun, Nurettin Ok ve Doğan Kitaplı gibi isimlerin girmesini istemiştir. Ancak Süleyman Demirel'in belirlediği bu isimlerden Nurettin Ok dışında Abdurrahman Güler ve Cemalettin Coşkun da Nihat Erim tarafından liste dışında bırakılmıştır. Bu isimler yerine Cahit Karakuş ve Sezai Ergün kabineye alınmışlardır. Dolayısıyla Nihat Erim'in kurduğu kabinede bakan olarak yer almış isimler AP'den Doğan Kitaplı, Erol Akçal, Haydar Özalp, Cahit Karakaş ve Sezai Ergün kabineye üye olmuşlardır[318].

Nihat Erim Başbakanlığında Türkiye Cumhuriyeti'nin 33. Hükümeti 26 Mart 1971 tarihinde kurulmuştur[319]. Yaklaşık 8,5 ay ülkeyi yönetmiş olan bu hükümetin görevi 11 Aralık 1971 tarihinde sona ermiştir. 11 Aralık 1971 tarihinde ise Nihat Erim Başbakanlığında 2. Nihat Erim Hükümeti kurulmuştur. Nihat Erim Başbakanlığında kurulan bu hükümet bir partiler üstü, teknokrat hükümetidir. Bu hükümetin görevi 5,5 ay sürmüş ve 22 Mayıs 1972 tarihinde sona ermiştir[320].

Hükümeti kurma görevi bu kez Senato Başkanı Suat Hayri Ürgüplü'ye verilmiştir. Bu dönemde Nurettin Ok, Dünya Parlamentolar arası bir toplantı için eski Sağlık Bakanı Vedat Ali Özkan'la beraber Belçika'ya gitmiştir. Toplantı bitince de Paris'e geçmişlerdir. Paris'te, Paris Büyükelçisi Hasan Esat Işık tarafından Paris sefaretine

[316] Ok, *a.g.e.*, s. 80-81.
[317] Sabit Osman Avcı, *Dinlediklerim, Öğrendiklerim, Söylediklerim ve Yaptıklarım*, Nurol Matbaacılık ve Ambalaj Sanayi A.Ş., Mayıs 2005, s. 64-65.
[318] Hanife Kuru, *Türk Siyasal Yaşamında Adalet Partisi*, (Basılmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İzmir, 1996, s. 136.
[319] İsrafil Karataş, *Nihat Erim'in Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri (1912-1980)*, (Basılmamış Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, 2020, s. 666.
[320] "33. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti", *https://tr.wikipedia.org.*, Erişim tarihi: 24.09.2021.

davet edilmişlerdir. Sefarette oldukları sırada Ankara'dan bir telefon gelmiştir. Büyükelçi Hasan Esat Işık telefonu Nurettin Ok'a vermiş, telefonu eline alan Nurettin Ok ise kendisini Türkiye'den Başbakanlık Özel Kalem Müdürünün aradığını öğrenmiştir. Başbakanlık Özel Kalem Müdürü, Nurettin Ok'a Suat Hayri Ürgüplü'nün kendisiyle bir telefon görüşmesi yapmak istediğini söylemiştir. Nurettin Ok'un bu isteği kabul etmesinin ardından telefon görüşmesi gerçekleşmiştir. Suat Hayri Ürgüplü yapılan telefon görüşmesinde Nurettin Ok'a, ,kendisine kabinede İmar ve İskân Bakanlığı görevi verdiğini belirtmiş ve ilk uçakla Ankara'ya gelmesini söylemiştir. Nurettin Ok, ertesi sabah resmi programı gereği uçakla Münih'e geçmiştir. Nurettin Ok'un Münih'te arkadaşlarıyla yemek yediği esnada bir arkadaşı yanına gelerek radyodan dinlediği habere göre Suat Hayri Ürgüplü'nün adının Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından reddedildiği bilgisini vermiştir[321]. Cumhuriyet tarihinde ilk defa Cumhurbaşkanı bir hükümet listesini uygun bulmayarak onaylamamıştır. Bu liste Senato Başkanı Suat Hayri Ürgüplü'nün Bakanlar Kurulu listesidir[322] ve bu listede Nurettin Ok, İmar ve İskân Bakanı olarak yer almaktadır. Ardından Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın Kontenjan Senatörü Suat Hayri Ürgüplü'yü Başbakanlık görevinden azletmiştir[323].

Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın kendisine sunulan yeni kabineyi onaylamaması ve Kontenjan Senatörü Suat Hayri Ürgüplü'yü görevinden affetmesi parti liderleri tarafından sürpriz olarak değerlendirilmiştir. Kurduğu kabinenin reddedilmesine bazı sivri isimlerin olup olmadığına ilişkin kendisine yöneltilen soruya Ürgüplü, "*Benim listemde hiçbir arkadaşın isminin sivri olduğunu sanmıyorum, hepsi parlamentodaki çalışmaları ve tecrübeleriyle tanınmış kimselerdir*" cevabını vererek tepki göstermiştir[324]. Bu teşebbüsler sonucunda partiler üstü hükümet kurma fikrinden vazgeçilmiştir.

Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, hükümeti kurma görevini 22 Mayıs 1972 tarihinde Ferit Melen'e vermiştir. Ferit Melen de aynı gün 22 Mayıs 1972 tarihinde 35. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'ni kurmuştur. Bu hükümet yaklaşık 11 ay, 15 Nisan

[321] Ok, *a.g.e.*, s. 82-83.
[322] Türker Sanal, *Türkiye Cumhuriyeti ve 50 Hükümeti*, Sim Matbaa, Ankara, 1995, s. 113.
[323] "Sunay, Ürgüplü'yü Görevden Affetti", *Cumhuriyet,* 14 Mayıs 1972, s. 1.
[324] "Ürgüplü: 'Listemde Sivri İsimler Olduğunu Sanmam'*", Cumhuriyet,* 15 Mayıs 1972, s. 1.

1973 tarihine kadar görev yapmıştır[325]. Dönemin Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk bu kez hükümeti kurma görevini bir önceki hükümette Ticaret Bakanlığı görevi yapmış olan eski Merkez Bankası Başkanı Naim Talû'ya verilmiştir[326]. Naim Talû, Nurettin Ok'u arayarak kendisine Bayındırlık Bakanlığını verdiğini söylemiştir. Nurettin Ok, Naim Talû'dan özür dileyerek daha sonra kendilerine cevap vereceğini bildirmiştir. Nurettin Ok, doğruca AP Genel Merkezine gitmiştir. Orada Demirel'le görüşmüştür. Nurettin Ok, Demirel'le görüşmesinin akabinde Naim Talû'yu bulup görevi kabul ettiğini kendilerine bildirmiştir[327].

4.1.2. Bayındırlık Bakanlığı Dönemindeki Faaliyetleri

Naim Talû hükümeti 15.04.1973 tarihinde kurulmuştur. Bu hükümetin Bakanlar Kurulu kabinesinde Nurettin Ok, Bayındırlık Bakanı olarak yer almıştır[328]. Başbakan Naim Talû tarafından hazırlanmış olan bakanlar kurulu listesi Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından onaylanmıştır[329]. Konu ile alakalı olarak 16 Nisan 1973 Pazartesi tarih ve 14509 sayılı Resmi Gazetede, Naim Talû Başbakanlığında oluşturulan bakanlar kurulu kabinesine yer verilmiştir. Bu kabinede Nurettin Ok'a Bayındırlık Bakanı görevi verilmiştir[330].

Nurettin Ok Bayındırlık Bakanlığı görevine başladıktan sonra, belediye başkanlığı döneminden de iyi tanıdığı Çankırı'nın sorunlarını dikkate alarak, Çankırı Belediyesinin istimlâk işlerine harcanmak üzere İmar ve İskân Bakanlığından 200 bin lira yardım sağlamıştır[331].

Millet Meclisinin 30 Nisan 1973 tarihli toplantısında, bazı karayollarından parayla geçişi öngören tasarı, Cumhuriyet'in ilânının 50.Yıldönümünün kutlanmasına dair tasarı, Sosyal Sigortalar Kurumu kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine

[325] "35.Türkiye Hükümeti", *https://tr.wikipedia.org.*, Erişim tarihi: 24.09.2021.
[326] Atabay, *a.g.e.*, s. 227.
[327] Ok, *a.g.e.*, s. 84.
[328] İrfan Neziroğlu – Tuncer Yılmaz, *Koalisyon Hükümetleri, Koalisyon Protokolleri, Hükümet Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri*, Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları, C. 1, Ankara, Haziran 2015, s. 411-412.
[329] Başbakanlık O ve M Daire Başkanlığı, *Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri (1960-1978)*, C. 2, Başbakanlık, Ankara, 1978, s. 269.
[330] Resmi Gazete, S. 14.509, 16 Nisan 1973, s. 1; "Hükümet Açıklandı", *Hürriyet,* 16 Nisan 1973, s. 1; "Hükümet Dün Açıklandı: Korutürk Tarafından Onaylanan Kabinede, Milletvekilimiz Nurettin Ok Bayındırlık Bakanı Oldu", *Doğruyol,* 16 Nisan 1973, s. 1.
[331] "Milletvekilimiz ve Bayındırlık Bakanı Nurettin Ok", *Doğruyol,* 21 Nisan 1973, s. 1.

ilişkin kanun teklifi ve hukuk usulü muhakemeleri kanun tasarısı görüşülerek kabul edilmiştir. Ayrıca toplantıda, karayolları teşkilât kanunun da bazı değişiklikler yapılması ve bu kanuna yeni maddeler eklenmesini öngören kanun tasarıya göre karayolları teşkilatı, günün koşullarına uygun duruma getirilmiştir. Paralı otoyol yapımını getiren tasarıyla il yolları Karayolları Genel Müdürlüğüne bağlanacaktır. Yine tasarıya göre iller arasındaki bütün yollar Karayolları Müdürlüğünce yapılacak ve onarılacaktır. Hangi yolların paralı olacağı, Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından belirlenecek, Bayındırlık Bakanlığı tarafından onaylanacaktır. Bu tasarının kabulünden sonra bir açıklama yapan Bayındırlık Bakanı Nurettin Ok, maliyeti yüksek olan otoyolların yapımının ve paralı hale getirilmesinin yurdun ihtiyacı olan diğer yolların yapımına engel olmayacağını söylemiş, ayrıca tasarının sanayi bölgelerinde hız ve güven sağlayacak oto yolların gerçekleştirilmesine olanak vereceğini bildirmiştir[332].

Bayındırlık Bakanlığı önemli bir yatırım bakanlığıdır. Karayolları Genel Müdürlüğü, Yapı İşleri Genel Müdürlüğü, Devlet Hava Meydanları ve Limanları İnşaatı Genel Müdürlüğü gibi ülkenin önemli yatırımları bakanlığın yetki ve sorumluluğu içindedir. Özellikle temeli Demirel tarafından atılmış ve inşaatı devam eden kamuoyunda da '*fakire kolera, zengine köprü'* gibi bir slogan haline getirilmiş Boğaz Köprüsü projesinin gerçekleştirilmesi bakanlığın en önemli görevidir[333].

Nurettin Ok bu bakanlıkta ilk iş olarak Çankırı'daki yol yapım işlerine el atmıştır. Uzun zamandır planladığı Ankara–Çankırı, Çankırı–Kastamonu ve Sinop arasındaki yol yapım çalışmalarına başlamıştır. Ok hatıratında, Ankara – Çankırı yolunun 145 kilometre olmasına rağmen 4,5 - 5 saatte ancak kat edilebildiğinden söz etmiştir. Ayrıca iki arabanın yan yana geçebilmesi zor olan tozlu yolların bezginliğe sebep olduğu noktasına da temas etmiştir. Çankırı – Ilgaz - Kastamonu yolunun 105 kilometre olmasına rağmen kış aylarında çoğu kez kapanmakta olup 6-7 saatte ancak gidilebilmekte olduğundan da bahsetmiştir. Çankırı - Eldivan yolunun ise 18 kilometre olup virajlarının çok fazla olduğundan da söz etmiştir. Ayrıca Çankırı - Şabanözü arasının bu engel aşılmadan uygun bir geçiş sağlamayacağı hususuna da değinmiştir. Ankara - Şabanözü yolunun da o kadar gayret ve uğraşa rağmen Çubuk

[332]*TBMM Tutanak Dergisi,* 30.4.1973, B. 101, C. 37, s. 22-43; Meclis, Paralı Oto Yolu İle İlgili Tasarıyı Kabul Etti, *Cumhuriyet,* 1 Mayıs 1973, s. 1-7.
[333]Ok, *a.g.e.*, s. 84-85.

üzerinden bağlantı için uygun halde olmadığından da söz etmiştir. Samsun'u İstanbul'a bağlayacak olan Kargı – Tosya – Ilgaz – Kurşunlu – Çerkeş - Işık Dağı - Kızılcahamam yolunun ihtiyaç dâhilinde olduğundan da hatıratında bahsetmiştir[334].

Bayındırlık Bakanı Nurettin Ok, Karayolları 4. Bölge Müdürü Kamuran Gürakan'ı Genel Müdür Yardımcılığına getirmiştir. Nurettin Ok, bu yolların yapım işinin büyük bir kısmını hızla yapılabilecek projeli ıslah metodu formülünü bularak, çalışmaları başlatmıştır[335].

Ok hatıratında, Ankara – Çankırı yolunu 20 kilometre daha kısaltmak suretiyle altı ay içinde geceli gündüzlü çok yoğun bir çalışma ile üzerini asfaltlayarak daha elverişli ve ulaşımın daha kolay sağlanabildiği bir hale getirdiğinden söz etmiştir. Daha sonra ki faaliyet olarak Sülüklü yol ayrımından Kızılırmak'a kadar olan yolun asfaltlanma işine giriştiğinden de bahsetmiştir. Karayolcular yolun asfalt altı malzemeye ihtiyacı olduğunu, bunun hızlı bir şekilde teminin mümkün olmayacağını belirtince, Çankırı Valisi Yusuf Yakupoğlu ile beraber Kızılırmak'a gitmiş ve bütün köy muhtarlarını toplamışlar ve durumu izahat etmişlerdir. Köylerde bulunan bütün traktör, araba ve kamyonetlerle bir hafta içinde asfalt altı malzemesini geceli gündüzlü çalışarak temin etmişlerdir. Ardından Karayolları Genel Müdürlüğüne bağlı ekipler makinelerle yolu asfaltlamışlardır[336].

Nurettin Ok, Çankırı–Eldivan yolunun virajlarla dolu olduğundan ancak kısa bir süre içerisinde o virajların kaldırıldığından ve günümüzde kullanılan asfalt yol haline getirildiğinden de bahsetmiştir. Böylelikle Çankırı–Eldivan arası mesafe 15 dakikaya düşmüştür. Daha sonra ki iş Çankırı–Ilgaz yoludur ve bu yolun yapımına başlanıldığından söz etmiştir. Yol güzergâhını baştan aşağı değiştirerek Çankırı'dan Korgun ve oradan Ilgaz'a ulaşan asfalt bir yol ile bugün Ankara– Çankırı–Korgun–Ilgaz–Kastamonu bağlantısı olarak kullanılan hale getirilmiş olduğu hususuna da hatıratında değinmiştir. Bu çalışmalar sayesinde Çankırı - Kastamonu yolu hem kısalmış hem de rahatlamıştır. Daha sonra Çerkeş'ten Ankara'ya Kızılcahamam üzerinden ulaşabilmek amacıyla bu yol çalışmasına başlanıldığından ancak işin zor tarafının Çerkeş'teki Işık dağının yüksek tepelerini aşmak olduğundan bahsetmiştir.

[334]Ok, *a.g.e.*, s. 86, 99-100.
[335] Ok, *a.g.e.*, s. 87.
[336]Ok, *a.g.e.*, s. 86-87.

Fakat olağanüstü özveri ve çalışmayla bu işi de başarıyla gerçekleştirmişlerdir. Ayrıca Işık dağının yüksek tepelerini 18 metre aşağı indirerek Kurşunlu, Atkaracalar, Çerkeş halkının Ankara'ya ulaştığı asfalt yolu bitirmişlerdir. Çerkeş-Ankara arasındaki yolun yapım faaliyetinden sonra Ovacık - Karabük arasındaki yol yapım faaliyetlerine başlanmış olduğundan bahsetmiştir. Bayındırlık Bakanı Nurettin Ok'a bağlı Karayolları Genel Müdürlüğüne bağlı ekipler daha sonra Ankara – Şabanözü, Şabanözü – Orta, Orta – Çerkeş arası yol çalışmalarına koyulmuşlardır. Buralarda ki yol çalışmalarını da başarılı bir şekilde gerçekleştirmişlerdir. Ardından Nurettin Ok, Orta – Yalakçukuröreh - Çerkeş arasındaki yol yapım çalışmalarına başlanıldığı bilgisini vermiştir. Orta -Yalakçukuröreh üzerinden yolun teknik olarak geçmesi gereken güzergah belli iken diğer köylerin bu yapılacak yolun kendi köylerinden geçmesini istemekte olduğundan, hatta bu amaçla heyetler halinde Ankara'da Nurettin Ok'a karşı itirazlarda bulunduklarından bahsetmiştir. Özetle, Nurettin Ok'un 10 ay süren Bayındırlık Bakanlığı süresince neredeyse Çankırı ve ilçelerinin bütün yol ihtiyacı aşağı yukarı halledilmiştir. Bu arada Yapı İşleri Genel Müdürlüğü ile bağlantılı çalışmalar da yönlendirilmiş ve Çankırı Ticaret Lisesi ile Öğretmen Okulu inşaatlarının temelleri de atılmıştır. Bütün bu çalışmalar esnasında Nurettin Ok için çok mühim önem arz eden bir konu vardır. Nurettin Ok '*Çankırı'da Ağır Sanayi Mücadelesi*' isimli kitabında ayrıntılarını izah ettiği, Çankırı'da Uçaksavar, Top Fabrikası adı altında faaliyette bulunan Makina Kimya Endüstrisi (MKE)'ye ait sanayi kuruluşu bu dönemde filizlenmiş ve daha sonraki gelişmelerle de vücut bulmuştur[337].

İnşasına devam edilen İstanbul Boğaziçi Köprüsünün geçiş ücretleri Karayolları Genel Müdürlüğünce tespit edilmiştir. Bayındırlık Bakanı Nurettin Ok, saptanan ücretleri fazla bulmuş ve '*mümkün olduğu kadar indirim yapılması*' için tarifeyi tasdik etmeyerek, Karayolları Genel Müdürlüğüne geri göndermiştir. Nurettin Ok, Karayolları Genel Müdürlüğünün hazırladığı Boğaziçi Köprüsü '*vasıta geçiş ücreti tarifesini'* özellikle kamyon, otobüs ve minibüsler için saptanan ücretleri fazla bulmuştur[338]. Hazırlanan Boğaziçi Köprüsü ücret tarifesine dair yeni listeyi makul bulmuş ve fiyatlarla alakalı olarak, geçişlerde alınacak ücretlerin imkân nispetinde

[337] Ok, *a.g.e.*, s. 86-87, 106-107

[338] "Bakan, Boğaziçi Köprüsünde Araçlardan Alınacak Ücretleri Fazla Buldu", *Cumhuriyet,* 15 Eylül 1973, s. 7; "Köprüden Yayalar Parasız Geçecek", *Milliyet,* 15 Eylül 1973, s. 1.

basit ve kontrolü kolay esaslara bağlandığını bildirmiş, ayrıca "*Tahmini trafik hacmine göre köprünün inşa bedelinin 4 ilâ 6 yıl arasında amortismanı sağlanmış olacaktır*" açıklamasında bulunmuştur[339].

10 Temmuz 1973 tarihinde, İstanbul Boğaziçi Köprüsünün çelik döşemesi yeni bitmiş ve Nurettin Ok boğaz sularını çelik döşeme üstünde geçmiştir. Boğaziçi Köprüsü inşaatı bitme noktasına gelmiş ve 29 Ekim 1973 günü Cumhuriyetin Ellinci Yıldönümünde Türk Milletinin ve bütün insanlığın hizmetine sunulacak bir konuma getirilmiştir. Nurettin Ok 30 Ekim 1973 tarihinde Çankırı'ya yeni asfalt yol üzerinden gitmiştir. Önceden 4 saatte gidilen Ankara-Çankırı arasındaki mesafe artık 1,5 saatte gidilebilir hale gelmiştir[340].

Boğaziçi Köprüsü sadece İstanbul'un iki yakasını birbirine bağlayan bir yapı değildir. Bu köprü aynı zamanda Asya kıtası ile Avrupa kıtasını birbirine bağlayan bir şaheserdir. Bayındırlık Bakanı Nurettin Ok, Boğaziçi Köprüsünün açılışı öncesinde bir basın toplantısı yapmıştır. Toplantı da günün anlam ve öneminden, bu eserin muhteviyatından, Türkiye'ye kazandıracağı değerlerden ve bu eserin öneminden söz etmiştir[341].

İstanbul Boğaziçi Köprüsü ile çevre yolunun birinci bölümü 30 Ekim 1973 tarihinde Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından hizmete açılmıştır. Ayrıca on binlerce halk ile yabancı konukların katıldığı açılış töreninden sonra üzeri büyük kalabalık tarafından dolan köprüde esneme başlayınca köprü boşaltılmıştır. Ayrıca köprü 31 Ekim 1973 tarihinde saat 7'den itibaren araçlara, 1,5 ay sonrada yayalara açılmıştır[342]. Asya ile Avrupa kıtalarını birleştiren "*Dev Eser*" İstanbul Boğaziçi Köprüsünün Cumhuriyetin ellinci yılında 29 Ekim 1973 tarihinde açılış töreni yapılmıştır.

Cumhuriyetin ellinci yılı dolayısıyla Türkiye'de bulunan yabancı konukların ve yabancı basın kuruluşlarının temsilcilerinin de katılımıyla yapılan tören esnasında 3 İsveçli genç balonla uçmuş, UNİCEF köprüden barış yürüyüşü yapmıştır. Köprünün açılışı dolayısıyla Bayındırlık Bakanı Nurettin Ok konuşma yapmıştır.

[339] "Boğaz Köprüsü Geçiş Ücretleri Açıklandı", *Cumhuriyet,* 16 Eylül 1973, s. 1; "Boğaz Köprüsü'nden Geçiş Ücretleri Belli Oldu", *Milliyet,* 16 Eylül 1973, s. 1.
[340] Ok, *a.g.e.*, s. 88, 106.
[341] Ok, *a.g.e.*, s. 163-165.
[342] "Boğaziçi Köprüsü Törenle Hizmete Açıldı", *Cumhuriyet,* 31 Ekim 1973, s. 1.

Konuşmasında köprünün açılmasında Demirel Hükümetinin büyük rolü olduğuna vurgu yapmıştır. Köprünün sosyal ve ekonomik anlamda büyük bir ihtiyaç olduğundan da söz etmiştir[343]. Bayındırlık Bakanı Nurettin Ok'tan Cumhurbaşkanlığı köşkünde konuşma metni önceden istenmiştir. Nurettin Ok önce vermek istemese de bazı pasajları saklı tutup konuşmasını göndermiştir[344].

Gazeteci Fikri Demirok'un kaleme aldığı ve Doğruyol Gazetesinde yayımladığı "*Nurettin Ok Hakkında*" yazıda, Boğaziçi Köprüsünün yapımına bazı çevrelerin karşı oldukları ve çevrelerin "*Boğaz Köprüsüne Hayır!*" kampanyası başlattıklarına değinmiştir. Ancak Fikri Demirok bu gibi girişimlerin Nurettin Ok'u yıldıramadığından söz etmiştir. Nurettin Ok, bu gibi girişimlere rağmen bu önemli atılımı başarıyla gerçekleştirmiştir. Hatta Fikri Demirok, yazısında, Nurettin Ok'un "*Bu köprüye hayır diyenler bile ondan istifade edecekler*" sözüne de yer vermiştir[345].

4.2. Çankırı'da Sanayi

Nurettin Ok' a göre siyaset yolu ile memlekete hizmet edecek insanlarda her şeyden evvel temel bir takım düşüncelerin bulunması ve oluşması gerekmektedir. Özellikle milletvekili seçildiği bölgenin ekonomik ve sosyal yaşantısını çok iyi etüt etmiş olması ve bu yaşantının daha iyi olabilmesi için alınması gereken tedbirlerin neler olduğunu tespit etmiş olması gerekir. Bu düşünce ile Nurettin Ok, Çankırı'da bu düşünceler içinde işsizliğin bir ölçüde giderilmesi ve ekonomik hayatın canlanabilmesi amacıyla kalıcı sanayi tesislerinin kurulabilmesi için konuyu türlü boyutları ile incelemiş bir Milletvekili olarak girişimlerde bulunmuştur. Nurettin Ok'a göre her şeyden önce temel fikir ve görüş olarak Ankara'ya en yakın il merkezi olan Çankırı'da kurulacak her sanayi kolunun Ankara'yı beslemesi ve onun temel ihtiyaçlarını karşılaması fikri düşünce sisteminin merkezini oluşturmaktadır. Ok'a göre Ankara, hükümet merkezi ve bütün devlet birimlerinin yoğun bir şekilde bulunduğu, bürokrasinin gittikçe geliştiği bir ana merkez olarak kalmalıdır. Ankara'da sanayi tesisi kurulmamalıdır. Kurulması gereken sanayi tesisinin Ankara'nın 110 kilometre yakınında bulunan Çankırı'da kurulmasının çok yönden

[343] "Türk'ün Gücü İlk Defa 2 Kıtayı Birleştirdi"*, Doğruyol,* 31 Ekim 1973, s. 1.
[344] Ok, *a.g.e.*, s. 167-170.
[345] Fikri Demirok, "Nurettin Ok Hakkında", *Doğruyol,* 24 Temmuz 2013, s. 1.

faydaları vardır. Nurettin Ok temel görüş olarak bunu benimsemiş bir siyaset adamıdır. Öncelikle bu düşünceden hareket ederek, Süt Fabrikasının ve Yem Fabrikasının Çankırı'da kurulması amacıyla çalışmalarını sürdürmüştür[346].

1969 yılında, Başbakan Süleyman Demirel'in Çankırı'ya yaptığı bir gezi sırasında Süleyman Demirel'in hükümet konağında konuşmasına başlarken '*Fabrika istiyoruz!' Fabrika istiyoruz!*" sloganları ortalığı kaplamış, Demirel konuşmasına devam edememiş ve orada "*Süt Fabrikasının*" kurulacağını ifade etmiştir. Nurettin Ok fabrikanın kurulması için gerekli çalışmalara başlamıştır. Tarım Bakanı İlhami Ertem, Macaristan'a bir ekip göndermek suretiyle Çankırı'da kurulabilecek Süt Fabrikasının etüt ve projelerini yaptırtmıştır. Nurettin Ok, Süt Fabrikasının kurulacağı arazinin tespiti amacıyla Çankırı'ya gelen heyette yer almıştır. Kenbağlı Raşit'in 50 dönümlük arazisini bu amaçla almak ve Süt Fabrikasının yanına daha sonra Yem Fabrikasını ve ortaya da Teknik Tarım Okulu'nu yaptırarak bu bölgeyi bir "*Tarım Sanayi*" sitesi haline getirmek çalışmaları başlatmıştır. Tarım Bakanı Bahri Dağdaş uzun müzakereden sonra Nurettin Ok'un Çankırı'da sanayi tesisi ile ilgili önerisini kabul etmiştir. 50 dönüm araziyi metre karesi 4 liradan 200 bin liraya Orman Genel Müdürlüğüne aldırtmıştır. Böylece Nurettin Ok'un düşüncesi ve projesi gerçekleşmeye başlamış ve birkaç yıl sonra Yem Fabrikası ve Teknik Tarım Okulu da aynı yere yapılmıştır[347]. Bu konuda dönemin CHP Milletvekili Nuri Çelik Yazıcıoğlu şunları söylemiştir:

> "*Nurettin Ok, ben Meclisten izin almıştım beni tuttu nereye gidiyorsun dedi, benim TBMM Başkanvekili olarak konuşma hakkım yok şu Çankırı Yem Sanayiini dile getir dedi. Gittim Yem Sanayini dile getirdik ve Yem Sanayiinin aynı gün Ticaret Lisesinin temelini filan beraber attık*[348]."

Nurettin Ok, Çankırı için planladıkları iş yerlerinin kurulması ve sanayi kuruluşlarının Çankırı'ya yönelmesi projesine devam etmiştir. Bu amaçla yaptığı araştırma ve incelemeler sonucunda Devlet Demiryolları Makas Fabrikasının Çankırı'ya kurulması hususunda gerekli yerlerle irtibata geçmiştir. Makas Fabrikasının Çankırı'ya kurulmasıyla alakalı AP Genel Başkanı Süleyman Demirel'den söz almıştır. İlerleyen aylarda Süleyman Demirel, Çankırı'ya bir

[346]Ok, *a.g.e.*, s. 127.
[347] Ok, *a.g.e.*, s. 128.
[348] Nurettin Derelli, "Çankırı Tarihine Tanık: Nuri Çelik Yazıcıoğlu", w.w.w.cansaati.org, Erişim tarihi: 10.06.2020.

ziyarette bulunmuştur. Ziyaret sırasında halka hitap eden Süleyman Demirel, konuşmasında halka DDY Makas Fabrikasının Çankırı'da kurulacağı müjdesini vermiştir[349]. Verilen söz tutulmuş ve söz konusu fabrika daha sonraki dönemde Çankırı'ya kurulmuş ve hala faaliyetini sürdürmektedir.

1973 yılı bütçesinin TBMM'de kabul edilmesinin hemen ardından Nurettin Ok, Başkan Ferit Melen'i ziyaret etmiş ve onunla görüş alışverişinde bulunmuştur. Daha sonraki süreçte Ferit Melen'in başbakanlıktan ayrılmasının ardından 16 Nisan 1973 tarihinde AP, GP ve bağımsızlardan oluşan Naim Talû Hükümeti kurulmuş, Nurettin Ok da kabidede Bayındırlık Bakanlığına getirilmiştir. Ancak bir süre sonra hükümet düşmüş, akabinde Ecevit Hükümeti kurulmuştur. İlerleyen süreçte Ecevit Hükümeti istifa ederek görevden ayrılmış yerine Süleyman Demirel hükümeti kurmakla görevlendirilmiştir. Bu kabinede Nurettin Ok, 31 Mart 1975 tarihinde İmar ve İskân Bakanlığı'na getirilmiştir. Daha sonraki süreçte Korgun Organize Sanayi Bölgesi projesine başlanmış ve bu proje Çankırı'ya iş istihdamına büyük katkı sağlamıştır. Bu uzun sanayi mücadelesi başarıyla sonuçlanmıştır. İlerleyen süreçte Nurettin Ok, Tarım Bakanı Cemal Külahlı ile beraber Çankırı'ya gelerek Tuz Fabrikasının temelini atmıştır. Ayrıca Ok, Çankırı'da Küçük Sanayi Sitesinin kurulması için çalışmalarını devam ettirmiştir. Ballıca mevkiinde kurulması planlanan Küçük Sanayi Sitesinin modern bir şekilde gerçekleşmesi için Isparta Küçük Sanayi sitesine kooperatif yöneticilerini göndermiştir. Oradan aldıkları projeleri uygulama yoluna giderek Küçük Sanayi Sitesi düzgün bir şekilde kurulmuştur. Daha sonraki süreçte Korgun Organize Sanayi Bölgesi projesine başlanmış ve bu proje Çankırı'ya iş istihdamı olarak büyük katkı sağlamıştır[350].

4.3. Çankırı'da Ağır Sanayi Teçhizat Fabrikası Kurulması Mücadelesi

Nurettin Ok, Çankırı'nın sanayi tesislerine kavuşması yönündeki faaliyetlerini sürdürmeye devam etmiştir. 1973 yılı TBMM bütçe müzakereleri esnasında Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) programı incelendiğinde bir ağır sanayi fabrikasının

[349]Ok, *a.g.e.*, s. 127-130.
[350] Ok, *a.g.e.*, s. 130-134.

kurulacağını ancak kurulacak yerin henüz tespit edilmediğini öğrenince bu fabrikanın Çankırı'ya kurulması için harekete geçmiştir[351].

Nurettin Ok'un DPT ile yaptığı temaslar sonucunda 1973 yılı bütçesi yatırımları arasında sanayi dalında yapılması düşünülen fabrikalar tespit edilmiş ve 1973 yılı içinde inşaatının başlatılması öngörülen Ağır Sanayi ve Teçhizat Fabrikası ile Dişli ve Dişli Kutusu Fabrikasının yer seçimi henüz yapılmamıştır[352]. Nurettin Ok, dönemin Başbakanı Ferit Melen ile konuyla alakalı görüşme yapmış ve bu görüşme olumlu geçmiştir. Ayrıca Ferit Melen, gerekli yerlere telefonla talimat vererek bu yatırımlardan daha düşük maliyet gösteren Dişli ve Dişli Kutusu Fabrikasının Çankırı'da yapılmasının uygun olabileceğini, hükümet görüşü olarak yatırımların geri kalmış yörelere kaydırılmasını hedef olarak aldıklarını, bu sanayi dalları için çok özel şartlar aranmaması gereği içinde yer seçimi etütlerinin Çankırı'da yapılacağının yatırım programına yazılmasını istemiştir. Ayrıca Nurettin Ok'un talebi üzerine Çankırı Yem Fabrikasının 1973 yılı yatırım programına alınmasına ve her iki hususunda Resmi Gazete de yayınlanması talimatını vermiştir[353].

Ferit Melenin Başkanlığını yaptığı partiler dışı veya partiler üstü hükümet istifa etmiştir. Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, hükümeti kurmakla Naim Talû'yu görevlendirmiştir. Hükümet, AP ve GP koalisyonu şeklinde kurulmuştur. Süleyman Demirel, AP'ye verilmiş olan bakanlıklardan Bayındırlık Bakanlığına Nurettin Ok'u atamıştır. Nurettin Ok, 17 Nisan 1973 günü Bayındırlık Bakanı olarak göreve başlamıştır. Nurettin Ok, Sanayi Bakanı Nuri Bayar'a, Resmi Gazete ile yayınlanmış 1973 yatırım programı listesinde kuruluş yeri Çankırı olarak gösterilen Dişli ve Dişli Kutusu Fabrikasının etütlerinin süratle yaptırılmasını rica etmiştir. Nuri Bayar ise aynı gün Sanayi Bakanlığı Müsteşarına gerekli talimatı vermiştir[354].

Nurettin Ok, Sanayi Bakanlığı Müsteşarı Mehmet Gölhan ile konuyla alakalı görüşmüştür. Mehmet Gölhan, Dişli Kutusu Fabrikası üzerinde incelemelerini bitirdiğini ve bilgi vermek istediğini beyan etmiştir. Nurettin Ok'la uzun görüşmesinin ardından teklifi şu olmuştur: "*Dişli ve Dişli Kutusu Fabrikası özel*

[351]a.g.e., s. 130.
[352]Nurettin Ok, *Çankırı'da Ağır Sanayi Mücadelesi*, Ajanstürk Matbaası, Ankara 2001, s. 1.
[353] Ok, *a.g.e.*, s. 1-2.
[354] Ok, *a.g.e.*, s. 4.

sektör girişimini gerektiren bir sanayi dalıdır. Çankırı ise özel sektör için özendirici bir yer değildir. Bu fabrikanın Çankırı'da yapılması uygun olacak ve Sanayi bakanlığınca bu husus desteklenecektir."

demiştir. Nurettin Ok'un Mehmet Gölhan'a cevabı şu şekilde olmuştur:

> "*Biz Çankırı'da büyük bir iş kapasitesi yaratabilecek ve memleket çocuklarını gurbete gitmeden kendi topraklarında çalışabilecek bir büyük sanayi tesisi için mücadele ediyoruz. Fabrikanın adı veya imâl edeceği şeyden ziyade hacmi ve çalıştıracağı işçi adedi ile ilgiliyiz. Kaldı ki sizin uygun gördüğünüz ve tavsiye ettiğiniz Ağır Sanayi Teçhizat Fabrikası tahmini değeri itibariyle Dişli ve Dişli Kutusu Fabrikasının iki mislidir ve çok daha büyüktür. Böyle bir değişiklikten daha çok memnun oluruz. Ancak pirince giderken bulgurdan olmayalım ve yeter ki gerçekleşsin.*"

Mehmet Gölhan bu sözleriyle bir teknokrat olarak teminat vermiştir[355]. Sanayi Bakanlığı Müsteşarı Mehmet Gölhan, DPT'ye hitaben konuyla alakalı bir yazı yazmış, yazının içeriğinde, Ağır Sanayi Teçhizat Fabrikasının Çankırı vilayeti içinde uygun bir yerleşim yerine alınacağı, Dişli ve Dişli Kutuları Fabrikasının ise yapılacak yer etütü sonucuna göre uygun bir yerleşim yerine (muhtemelen Marmara bölgesine) aktarılmasının yararlı mütalaa edileceği bilgisine yer verilmiştir[356].

Sanayi Bakanlığının bu yazısı üzerine Ağır Sanayi Fabrikasının Çankırı'da yapılabileceği bir rapora bağlanmıştır. Etüdün olumlu sonuç vermesi üzerine bu defa MKE Kurumu, 19 Haziran 1973 günü DPT Müsteşarlığına bir yazı yazmış, yazının içeriğinde özetle şu bilgiye yer verilmiştir: Sanayi ve Teknoloji Bakanlığından Bakan adına Müsteşar Gökhan Gölhan imzasını taşıyan bir yazıda, yer seçimi etütlerinin yaptırıldığından, fabrika yerinin Çankırı olarak tespit edildiğinden ve projenin süratle gerçekleştirilmesinin istendiğinden söz edilmiştir. Ayrıca konuyla alakalı 26.6.1973 tarihli Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Müsteşarı Mehmet Gölhan imzasını taşıyan bir başka yazıda ise fabrikanın yerinin Çankırı bölgesinde, Germece - Sülüklü arazisi üzerinde bir yer olarak belirlendiği ve projenin süratle gerçekleştirilmesinin istendiği bilgisine de yer verilmiştir[357].

Nurettin Ok, bu yazı üzerine TÜSTAŞ firmasının Ağır Sanayi Fabrikasının Çankırı'da yapılabileceğine dair yapmış olduğu etüt neticesinde MKE Genel Müdürü

[355] Ok, *a.g.e.*, s. 4-5.
[356] Ok, *a.g.e.*, s. 5-6.
[357] Ok, *a.g.e.*, s. 6-8.

Emekli General Recai Baturalp ile görüşmüştür. Recai Baturalp konuya yakın ilgi göstermiştir. Bu arada, 6.7.1973 tarihinde DPT'ye gönderilen yazıda, Ağır Sanayi Teçhizat Fabrikasının ön fizibilite etütleri DPT'ce olumlu karşılanmış ancak kuruluş yerinin Ankara ili sınırları dâhilinde olması yerine daha az gelişmiş yörelere tercihen Çankırı iline kaydırılması için DPT ve Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından talimat verilmiştir. Bununla ilgili yeni bir yer seçimi etütü hazırlanmış, DPT'nin onayına sunulmuştur. Nihayet DPT'nin 31 Temmuz 1973 tarihinde Sanayi Bakanlığına gönderdiği bir yazı ile durum resmen bildirilmiş ve ağır sanayi teçhizat fabrikasının Çankırı'da kurulmasında bir sakınca görülmediği belirtilmiştir. Bunun üzerine Nurettin Ok, senatör ve milletvekili arkadaşlarıyla beraber 1 Ağustos günü Çankırı'ya gitmiştir. Çankırı halkına ağır sanayi fabrikasının Çankırı'da kurulacağı müjdesini vermiştir. Yanında DPT'nin ağır sanayi teçhizat fabrikasının Çankırı'da kurulmasında sakınca görmediğini belirten yazıyı da getirmiştir. Daha sonra Nurettin Ok, DPT'nin Sanayi Bakanlığına hitaben yazmış olduğu yazının bir suretini Çankırı Belediye Başkanvekili Halit Emekli'ye, bir suretini de Çankırı Ticaret Odası Başkanı Burhanettin Karadoğan'a ve bir suretini de Çankırı Valisi Yusuf Yakupoğlu'na halkın huzurunda takdim etmiştir[358].

1.8.1973 tarihinde, TRT 19 Haber Bülteni'nde Bayındırlık Bakanı Nurettin Ok'un Çankırı'da mali portesi bir buçuk milyar lira olan bir ağır sanayi ve teçhizat fabrikası kurulacağı yönündeki açıklamasından söz edilmiştir. Ayrıca Nurettin Ok'un Çankırı'da kurulacak ağır sanayi ve teçhizat fabrikası projesinin 1973 ile 1977 yılları arasında gerçekleşeceği açıklamasına da yer verilmiştir[359]. Bu konu Güneş gazetesine yansımıştır. Haberin içeriğine göre Bayındırlık Bakanı Nurettin Ok ve diğer bakanlarla birlikte Çankırı'yı ziyaret etmişlerdir. Ayrıca bu ziyaret esnasında Nurettin Ok Çankırı halkına Ağır Sanayi Teçhizat Fabrikasının Çankırı'da kurulacağı haberini tekrarlamıştır[360].

Nurettin Ok, Çankırı'da '*Ağır Sanayi Mücadelesi*' isimli kitabında, kendisine bir takım siyasi çevrelerce ortada bir şey yok iken hayali uydurma fabrika vaat eden ve gerçek dışı beyanda bulunmuş bir kişi şeklinde ithamlar da bulunulduğundan söz

[358] *Ok, a.g.e.,* s. 5, 9, 11-12.
[359] Ok, *a.g.e.*, s. 9-12.
[360] "Bayındırlık Bakanı Nurettin Ok ve Diğer Bakan Arkadaşları Dün Şehrimize Şeref Verdiler: Ok, Ağır Sanayi Teçhizat Fabrikasının Çankırı'da Kurulacağını Müjdeledi", *Güneş,* 2 Ağustos 1973, s. 1.

etmektedir. CHP Genel Sekreteri Orhan Eyüpoğlu, 2.8.1973 tarihinde, 19 bülteninde TRT radyosuna verdiği beyanatında, Bayındırlık Bakanı Nurettin Ok'un Çankırı'da bir ağır sanayi ve teçhizat fabrikasının kurulacağı konusundaki açıklamasını seçim propagandası olarak nitelendirmiştir. Orhan Eyüpoğlu, Nurettin Ok'un ön seçimi tehlikeli gördüğü için fabrikanın Çankırı'ya alınması amacıyla teşebbüse geçtiğini öne sürmüştür. Ayrıca Eyüpoğlu, Nurettin Ok'un AP içinde ön seçimi kazanabilmek için seçim fabrikasının hayali temelini attığını iddia etmiştir[361]. Nurettin Ok kitabında bu iddiaların kendisini üzdüğünden bahsetmiştir. Ayrıca bu iddiaların mesnetsiz olduğundan ve DPT'de, CHP'den adaylık bekleyen bazı kişilerin yanlış bilgiler vermesinden ve iddiaların kara propaganda olduğundan söz etmiştir.

Nurettin Ok, CHP Genel Sekreterinin Türkiye radyolarında yayınlanan demecinden sonra '*Çankırı Ağır Sanayi Teçhizat Fabrikası*' konusu ile hiç ilgisi olamayan kişiler ve gazeteler tarafından yurt ölçüsünde eleştiri ve polemik konusu yapıldığına değinmiştir[362]. Cumhuriyet gazetesinde Nurettin Ok'un söz ettiği konuyla ilgili bazı haber ve yazılar yer almıştır. Bunlardan bazıları ise şunlardır: Bayındırlık Bakanı Nurettin Ok'un, Çankırı'da Yem Sanayi Fabrikasının temel atma töreninde, 1,5 milyar liralık Ağır Sanayi Teçhizat Fabrikasının Çankırı'da kurulacağını söylemesi, Ankara'daki ilgili çevrelerce tepkiyle karşılanmıştır. Ayrıca MKE'ye yakın çevreler, projenin '*Yer seçimi*' için Yüksek Planlama Kurulu'nda beklediğini ve projenin Polatlı ya da İzmit bölgesi için hazırlanmış olduğu belirtilmiştir[363]. Üçüncü beş yıllık kalkınma planınca MKEK tarafından kurulması gereken "*Ağır Sanayi ve Teçhizat Fabrikası"* AP'li Sanayi ve Teknoloji Bakanı Nuri Bayar ile Bayındırlık Bakanı Nurettin Ok'un işbirliğiyle '*seçim yatırımı*' haline sokulmuş, ayrıca Çankırı'ya alınması yolunda DPT üzerinde yoğun baskılar yapılmıştır[364].

CHP Merkez Yönetim Kurulu üyesi Ankara Milletvekili İbrahim Cüceoğlu, 14 Ağustos 1973 tarihinde Başbakan Naim Talû'ya bir telgraf çekmiş, Polatlı'da kurulacak '*Ağır Sanayi Fabrikasının*' baskı ile Çankırı'ya kaydırılması çabaları

[361] Ok, *a.g.e.*, s. 14-18.
[362] Ok, *a.g.e.*, s. 19.
[363] "Bayındırlık Bakanı Ok, Projesi Başka Yer İçin Hazırlanan Kendi Seçim Bölgesine Vaat Etti", *Cumhuriyet*, 3 Ağustos 1973, s. 1-7.
[364] "DPT Kararına Rağmen AP'li Bakan Ok, Ağır Sanayi Fabrikasının Çankırı'ya Alınması İçin Baskı Yapıyor", *Cumhuriyet,* 13 Ağustos 1973, s. 1-7.

karşısında başbakanı göreve davet etmiştir. Aksi halde Polatlı'lı hemşerileriyle bu durumu protesto edeceklerini bildirmiştir[365].

Seçim yatırımı haline gelen '*Ağır Sanayi ve Teçhizat Fabrikasının*' kuruluş yeri üzerinde yapılan baskılar sonuç vermemiştir. Cumhuriyet gazetesinde, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Nuri Bayar'ın fabrikanın Çankırı'da kurulması için sürdürülen çalışmaların son şeklini aldığıyla alakalı açıklamasına yer verilmiştir. Ayrıca MKE tarafından Polatlı'da kurulması kararlaştırılan fabrikanın Çankırı'ya alınması için Bayındırlık Bakanı ve AP Çankırı Milletvekili Nurettin Ok'un DPT üzerinde baskı yaptığından, bu arada Çankırı'daki bir konuşmasında da, fabrikanın kendi seçim bölgesine alındığını duyurduğundan bahsedilmiştir. DPT fabrikanın Polatlı'da kurulması yolunda kesin proje hazırlamış olmasına rağmen fabrikanın Polatlı yerine Çankırı'da kurulmasına onay verdiği de belirtilmiştir[366]. Çeşitli tartışmalara yol açan "*Ağır Sanayi ve Teçhizat Fabrikası*" hakkında 15 Ağustos 1973 tarihinde bir açıklama yapan Sanayi ve Teknoloji Bakanı Nuri Bayar, fabrikanın Çankırı'da kurulacağını, DPT'nin bunda bir sakınca görmediğini açıklamıştır. Böylece Çankırı ilinde kurulması düşünülen fabrikanın kurulma aşamasında sona gelinmiştir[367].

Yüksek Planlama Kurulu (YPK), 16 Ağustos 1973 tarihinde yaptığı uzun bir toplantıda, ağır sanayi bölgesine ilişkin DPT uzmanlarının hazırladığı raporları gözden geçirmiş ancak bölgenin Çankırı mı, Polatlı mı, yoksa bir başka yer mi olacağı hususunda herhangi bir nihai karar alınmamıştır[368].

Ankara CHP Milletvekili İbrahim Sıtkı Hatipoğlu, Bayındırlık Bakanı Nurettin Ok'un Ağır Sanayi Teçhizat Fabrikasının Çankırı'da kurulması yolundaki çabaları üzerine verdiği demeçte, "*Fabrikanın Polatlı'da kurulması için her türlü yolları deneyeceğim*" demiştir. Ayrıca Hatipoğlu;

> "*Makine - Kimya Genel Müdürlüğü'nün ve yardımcılarının imzasıyla Polatlı Kaymakamlığına Maliköy'de yapılacak fabrika için kamulaştırma görevlisi mühendis Mehmet Çakmak'a yardımcı olunuz, ibareli resmi yazıdan anlaşılacağı gibi Çankırı'da aynı fabrikanın yapılması imkânsızdır*"

[365] "Bakan Ok'un Ağır Sanayi Fabrikasının Yerini Değiştirme Gayretlerine Başbakan'ın Engellenmesi İstendi", *Cumhuriyet,* 15 Ağustos 1973, s. 1-7.
[366] "Ağır Sanayi Fabrikası Çankırı'da Kurulacak", *Cumhuriyet,* 16 Ağustos 1973, s. 1-7.
[367] "Bayar 'Ağır Sanayi Fabrikası Çankırı'da Kurulacaktır' dedi", *Milliyet,* 16 Ağustos 1973, s. 1-9.
[368] "Nurettin Ok'un Seçim Yatırımı Konusunda Y. Planlama Kurulu Bir Karara Varamadı", *Cumhuriyet,* 17 Ağustos 1973, s. 9.

diye de eklemiştir[369]. Nurettin Ok, "*Çankırı'da Ağır Sanayi Mücadelesi*" isimli kitabında, bu konunun polemik konusu yapıldığından ve gereksiz yere uzatıldığından, Çankırı'dan ise konuyla alakalı olarak herhangi bir sesin çıkmadığından söz etmiştir[370].

Çankırı Yem Sanayi Fabrikasının temel atma töreninde bir konuşma yapan Nurettin Ok'un konuşmasında ağır aanayi ve teçhizat fabrikasının Çankırı'da kurulacağını söylemesi, Ankara'daki ilgili çevrelerce tepkiyle karşılanmıştır. Projenin Polatlı ya da İzmir bölgesi için hazırlandığı dile getirilmiştir. Ayrıca CHP Genel Sekreteri Orhan Eyüpoğlu, Bayındırlık Bakanı Nurettin Ok'u "*Aday yoklamasını kazanabilmek için Çankırı'lı AP'lileri aldatmaya çalışmakla*" suçlayan bir demeç vermiştir[371]. Ancak bu olumsuz tepkilere rağmen süreç Çankırı lehine işlemeye devam etmiştir. Bayındırlık Bakanı Nurettin Ok'un girişimleriyle Çankırı'da kurulması düşünülen Ağır Sanayi ve Teçhizat Fabrikasının Çankırı'da kurulmasına dair MKE resmi yazı yazmıştır[372].

Nurettin Ok, '*Çankırı'da Ağır Sanayi Mücadelesi*' isimli kitabında, bu fabrika konusunun bazı siyasi çevrelerde polemik haline getirildiğinden söz etmiştir. DPT'de çalışan ve devlet görevlisi olduklarını unutarak CHP delegesi gibi hareket eden plânlama uzmanlarının da bu işi sabote etmek için uğraştıklarından bahsetmiştir[373]. Özellikle 1973 seçimlerine değin DPT'de çalışan ve daha sonra CHP'ye üye olup, genel merkez adayı olarak seçimlerde milletvekili olan iki uzmanın bu fabrikanın Çankırı'da yapılmasına mani olabilmek adına hiçbir şey yapmaktan çekinmediklerinden söz etmiştir.

Nurettin Ok'un söz ettiği bu isimlerden biri o zaman Plânlama Teşkilâtı İktisâdi Plânlama Dairesi Başkanı olarak çalışan, daha sonra da CHP Milletvekili ve Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı olan Hikmet Çetin'dir. Diğeri ise plânlamada uzman olarak çalışırken daha sonra CHP Milletvekili olan Erol Çevikçe'dir. Ayrıca Nurettin

[369] "Ağır Teçhizat Fabrikasının Polatlı'da Kurulacağına Dair Elimde Belgeler Var", *Cumhuriyet*, 19 Ağustos 1973, s. 1-9.
[370] Ok, *a.g.e.*, s. 35.
[371] "Milletvekilimiz ve Bayındırlık Bakanı Nurettin Ok'un Projesi Başka Yer İçin Yapılan Fabrikayı Çankırı 'ya Vaat Ettiği İddia Ediliyor", *Karatekin,* 3 Ağustos 1973, s. 1.
[372] "Ağır Sanayi Teçhizat Fabrikası Muhalif Politikacıların Tahriklerine Rağmen Şehrimizde Kuruluyor", *Güneş,* 16 Ağustos 1973, s. 1.
[373] Ok, *a.g.e.*, s. 43.

Ok, kitabında, Hikmet Çetin'in Plânlama Teşkilâtının ağır sanayi fabrikasının Çankırı'da yapılmasında bir sakınca görülmediğine dair yazısını konuyla ilgili defalarca kendisini aradıktan sonra, kendi el yazısı ile Bayındırlık Bakanlığı makamına gönderdiğini belirtmiştir. Daha sonra da CHP Genel Sekreterini yalancı çıkarmamak amacıyla ters bir tutum içine girdiğinden ve Devlet Plânlama Müsteşarı Kemal Cantürk'ü etkilemeye ve fabrikanın Çankırı'ya kurulmasını engellemeye çalıştığından söz etmiştir[374].

Artan bu tepkiler ve etkileme çalışmaları nedeniyle Plânlama Müsteşarı Kemal Cantürk'ün çok müşkül vaziyet içinde olduğundan ve hep vakit kazanma plânı içinde gönlü Çankırı'da yapılmasını arzulamakla beraber işi zamana bırakmak istediğinden söz etmiştir. Ayrıca Nurettin Ok, Başbakan Naim Talû'nun Başkanlığında yapılan bir YPK toplantısının ardından Başbakan Naim Talû'yu ziyaret ettiğinde, Başbakanın bu konudaki baskılardan söz ettiğinden bahsetmiştir. Naim Talû, Nurettin Ok'a plancıların çok müşkülât çıkardıklarını, bu sebeple bir uzmana görev verildiğini, onun hazırlayacağı geniş kapsamlı mukayese etütlerine göre YPK' nın yeniden toplanarak konunun incelemesine karar verdiklerini beyan etmiştir[375]. Nurettin Ok bu durumu şu şekilde yorumlamıştır. "*Seçimlere yaklaştığımız için zaman kazanma fikri içinde ne kadar uzatılabilirse o kadar rahatlarız."*

Nurettin Ok fabrikanın kuruluş sürecinde işin mukayeseli etüdünü yapmakla görevli zatın peşinde koştuğundan da söz etmiştir. Nurettin Ok daha önce TÜSTAŞ mühendislik bürosunun Çankırı'da yapılabilirlik yönünden çok yüksek puan vermiş olduğu halde bu uzmanın hem işi uzattığından hem de sonunda Çankırı'da fabrikanın yapılabilme ölçüsünü geri plana ittiği hususuna temas etmiştir. Ayrıca Nurettin Ok, DPT Müsteşarlığı'nın 31.7.1973 tarihli fabrikanın Çankırı'da yapılmasında sakınca görmediği hakkındaki yazısını adeta iptal edercesine MKEK'e yazdığı yazı ile ağır sanayi ve teçhizat fabrikasının ön projesinin tekrardan hazırlanmasını istediğinden de söz etmiştir[376].

13 Mart 1973 tarihli ve 14475 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 1973 yılı programı yatırım projeleri arasında 96 sahifede yer almış bulunan makine imalat sanayi

[374] Ok, *a.g.e.*, s. 43-44.
[375] Ok, *a.g.e.*, s. 44.
[376] Ok, *a.g.e.*, s. 44.

yatırımları arasında '*Dişli ve Dişli Kutusu Fabrikasının'* yapılacağı yer olarak Çankırı ili belirtilmiştir. Daha sonra makine imalat sanayi yatırımlarını gerçekleştirecek Bakanlık olan Sanayi Bakanlığı bu '*Dişli ve Dişli Kutusu Fabrikası'* yerine Çankırı iline daha münasip olacağını düşündüğü Ağır Sınaî Teçhizat Fabrikasının etütlerini yaptırmak üzere MKE Genel Müdürlüğüne görev verildiği bilgisine yer verilmiştir. DPT Müsteşarlığı ise bu yazıya 31.7.1973 tarih ve İPD: 330.317 - 8 - 73. 5659 sayı ile verdiği cevapta ilişikte bir sureti takdim edildiği üzere elde mevcut yer etütlerine göre Çankırı'nın seçilmesinde bir sakınca görülmediğini bildirmiş ve konunun karar için YPK'ya sevk edileceğini aynı yazıda belirtmiştir. Aradan geçen süre içinde YPK konu için toplanmış ve müşahede ettiği bazı noksanlıkların ikmali için bir defa daha toplanmaya karar vermiştir. Eksikliklerin tamamlanması için MKEK tarafından konu TÜSTAŞ şirketine ikinci defa tetkik ettirilmiş ve geniş hacimli bir ikinci etüt raporu da hazırlattırmıştır. Konu bu yönleri ile karar verilebilecek bir safhaya intikal etmiş bulunmasına rağmen YPK' nın vereceği karara muallâk durumdadır. Ancak bugüne kadar YPK tekrar toplanıp karara ulaşamamıştır. Nurettin Ok, '*Çankırı'da Ağır Sanayi Mücadelesi*' isimli kitabında, YPK' nın Naim Talû başbakanlığında ikinci kez toplandığından, bu toplantı sonunda nihaî karar merciinin bakanlar kurulu olduğu kararı alınmıştır. Ayrıca Nurettin Ok, YPK'da Hikmet Çetin'in muhalefet şerhini ısrarla sürdürdüğünden söz etmiştir[377].

Ağır sanayi teçhizat projesi hakkında YPK raporu incelediğinde şu karar alınmıştır: Etüt'teki ölçülebilir büyüklüklerden 3. Sırada bulunan Çankırı, 1832 milyon TL yatırım tutarına sahiptir. Projenin öz yatırımları dışında gerekli alt yapı yatırımları açısından 10. Sırada bulunan Çankırı 225,0 Milyon TL tutarına sahiptir. Bu sıralamada 10. Sırada bulunan Çankırı'nın yol ihtiyacı etütte 195 milyon TL'dir. Projenin bu hali ile bakanlar kurulunun takdirine sunulması 91 sayılı kanunla, 7/5365 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ve 7/7537 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nın 16. Maddeleri uyarınca münasip bulunduğu bilgisine yer verilmiştir. Ayrıca raporda Başbakan Naim Talû'nun ve Bakanlar Kurulunun imzası vardır[378].

[377] Ok, *a.g.e.*, s. 53-54.
[378] Ok, *a.g.e.*, s. 55-58.

Nurettin Ok kitabında Maliye Bakanı Sadık Tekin Müftüoğlunun, Çankırı'nın Karabük–Kırıkkale aksı üzerinde bulunması, Ankara ile ilişkisi ve geri kalmış bir yöre olması nedeniyle burayı tercih ettikleri için kararnameyi imzaladığından söz etmiştir. Ticaret Bakanı Ahmet Türkel ise geri kalmış yöre olan Çankırı'yı, Ankara – Kırıkkale ilişkisi içinde uygun görmüş olduğundan dolayı kararnameyi imzaladığından bahsetmiştir. Sanayi Bakanı Nuri Bayar ise ağır teçhizat fabrikasının MKE tarafından kurulmasının bir plan dahilinde olduğundan, ayrıca MKE'nin kesin tercihinin Çankırı olmasından da ötürü kararnameyi imzaladığını belirtmiştir. Planlama Teşkilatı Koordinasyon Dairesi Başkanı Faruk Molu'nun, ağır makine teçhizat fabrikasının yer seçimi hakkındaki görüşü şu şekildedir: Etütle varılan sonuçların salt işletme ekonomisi yönünden kuruluş yerleri arasında yapmayı zorlaştırmaktadır. Kentleşme ve hava kirlenmesi sorunları nedeniyle Ankara ve civarının değerlendirme dışı bırakılması gerekmektedir. Ayrıca Ankara gibi büyük kentlerin daha fazla büyümesinin önlenmesi, ancak kamu ve özel sektörün bu kentlerde yeni istihdam olanakları yaratmalarıyla sağlanabilecektir. İktisadi Planlama Dairesi Başkanı Hikmet Çetin'in ağır makine teçhizat fabrikasının yer seçimi üzerindeki görüşü ise şu şekildedir: Ağır Sanayi ve Teçhizat Fabrikasının kuruluş yeri olarak İstanbul–İzmir–Ankara üçgeninin oluşturduğu bir yer ideal olarak görülmektedir. Ayrıca yenidünya konjonktürü, Orta Doğu, Kuzey Afrika ülkelerine ihracat yapabilme olanağı ve demir – çelik tesisine yakınlık açısından İskenderun'da uygun bir yerdir[379].

Devlet Plânlama Teşkilatı Müsteşarı Kemal Cantürk'ün konuyla alakalı görüşü ise şu şekildedir: Ankara'nın yozlaşmaya yönelen kentleşme durumu, Çankırı bölgesinin geri kalmış ve kalkındırılması için özel tedbirler alınması gereği ve Çankırı'nın Karabük, Kırıkkale hattı üzerinde bulunması, Ankara'ya vaki nüfus akımını tutabilecek kadar yakın fakat kentleşmesini olumsuz yönde etkilemeyecek kadar da uzak olması gibi sosyo-ekonomik faktörler dikkate alınırsa projenin Çankırı yöresinde kurulması mümkün görülmektedir[380].

Nurettin Ok, ağır sanayi fabrikasının kuruluş yeri konusunu Bakanlar Kuruluna getirmesini Naim Talû'dan rica etmiştir. Böylelikle bu konu gündeme alınmıştır.

[379] Ok, *a.g.e.*, s. 59-61.
[380] Ok, *a.g.e.*, s. 62-63.

Bakanlar kurulu üyelerinin tamamı, YPK kararını dinledikten sonra fabrikanın Çankırı'da kurulması konusunda oy birliği ile karar almışlardır. Ancak bir süre sonra Naim Talu Hükümeti görevden ayrılmış ve yerine Bülent Ecevit Başkanlığında kurulan CHP ile MSP Koalisyon hükümeti kurulmuştur. Yeni hükümet döneminde, daha önce Çankırı'ya kurulması kararlaştırılan ağır sanayi meselesini bir neticeye bağlanamamıştır. Polatlı Postası Gazetesinin manşetinde yeni hükümeti kutlamak üzere Ankara'ya gelen Polatlı heyeti Bayındırlık Bakanı Erol Çevikçe'yi ziyaret etmiş, "*Ağır Sanayi Fabrikasını"*' yeri konusunu bakana sormuşlardır. Erol Çevikçe ise Polatlı Gazetesinde:

> "*Ağır Sanayi Fabrikası Çankırı'da kurulamaz. Bu fabrika Polatlı'da kurulacaktır. Biliyorsunuz ben bundan önce plânlama da uzman olarak çalışıyordum. Bu bilgileri de o zaman CHP'den ben verdim. Askerliğimi Polatlı'da yaptım. Müsterih olun Fabrika yeri Polatlı olacaktır*"

sözlerini sarf etmiştir. Bu haber üzerine Nurettin Ok, ertesi gün Sanayi Bakanlığı Müsteşarı Mehmet Gölhan'ı ziyaret etmiş ve durumu anlatmıştır. Mehmet Gölhan Nurettin Ok'a "*Henüz bu konuda bir şey yok bu sözlere inanmayınız*" bir defa da durumu Sanayi Bakanı Abdülkerim Doğru'ya duyurunuz demiştir. Nurettin Ok'ta Sanayi Bakanına fabrika meselesini açtığında, Sanayi Bakanı Abdülkerim Doğru; "*Konu benim konumdur diğer bakanları ilgilendirmez*" demiştir[381].

Nurettin Ok ve arkadaşları, Çankırı Parlamenterleri olarak toplanmışlar, durumun değerlendirmesini yapmışlar ve beraber Çankırı'ya gitmeye karar vermişlerdir. Çankırı Belediyesinde bir toplantı yapmışlar ve bütün parti başkanlarını toplantıya davet etmişler, kendilerine geçirilen safahatı nakletmişler ve şöyle demişlerdir:

> "*Şimdi siyasi iktidar el değiştirdi. Parti fikriyatının üzerinde memleketimizin menfaati vardır. Bu konu şu merhaleye ulaşmıştır. Biz gücümüz yettiği kadarıyla meseleyi şu hale eriştirmiş bulunuyoruz. Bundan ötesi tamamıyla siyasi bir kararla sonuca ulaşacaktır. CHP olarak görevinizi yapınız ve başbakanı ziyaret ederek ricada bulununuz dedik*[382]."

Nurettin Ok'un en büyük isteği ağır sanayi teçhizat fabrikasının Çankırı'da kurulmasını temin etmektir. Bu konuda her türlü fedakarlığa hazır olan Nurettin Ok;

[381] Ok, *a.g.e.*, s. 62-63, 70-71.
[382] Ok, *a.g.e.*, s. 71.

"*Şayet Çankırı için kurulmasına çaba sarfettiğimiz bu fabrika benim istifamı gerektiriyorsa ben istifa ederim size söz veriyorum*" demiştir[383]. Önceki hükümetler tarafından geri kalmış bölgelere yatırım yapılması amacıyla Çankırı'ya '*Ağır Sanayi Teçhizat Fabrikasının'* kurulması için yapılan çalışmalar müspet sonuçlar vermiştir. Ayrıca Nurettin Ok, 22 Ağustos 1974 tarihinde, saat 10.00'da, Ticaret Odasında, oda Meclisi üyeleri ile bir toplantı yapmış, toplantıda '*Dişli Kutu ve Ağır Sanayi Fabrikası'*nın Çankırı'nın Sülüklü ve Germece mevkiinde yapılmasına dair verilen devlet planlama ve hükümet kararının geçirdiği aşamaları anlatmıştır[384]. Ayrıca Nurettin Ok kitabında halkın zorlamasıyla ve güçlükle bütün parti Başkanları ile Belediye Başkanının bulunduğu bir heyet ile Ankara'ya gidildiğinden, Başbakan Bülent Ecevit ile konuşamadıklarından, onun yerine Başbakan Yardımcısı Orhan Eyüpoğlu ile görüşüldüğünden ancak ondan bir cevap alınamadığından bahsetmiştir[385].

İlerleyen günlerde Enerji ve Tabi Kaynaklar Bakanı Cahit Kayra, Polatlı'nın Malıköy mevkiinde büyük bir Ağır Teçhizat Fabrikasının kurulacağı açıklamasında bulunmuştur. Ayrıca Çankırı'nın bu tesis bakımından değil başka tesisler bakımından ihtiyaç içerisinde olduğunu söylemiştir.[386]. Bu konuyla alakalı olarak Nurettin Ok kitabında yeni Sanayi Bakanı Mehmet Gölhan'ı ziyaret ettiğinden söz etmiştir. Mehmet Gölhan ise Nurettin Ok'a bu konunun başlangıcından bugüne kadar geçirdiği bütün safaları yakinen bildiğini ve ona göre bu defa Sanayi Bakanı olarak bu konuda daha fazla yardımcı olabileceğini söylemiştir[387].

Sanayi Bakanı Mehmet Gölhan bütçe görüşmeleri esnasında, ağır sanayi teçhizat fabrikasıyla alakalı bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında şunları söylemiştir:

> "*Ağır Sanayi ve Teçhizat Fabrikası maalesef yine Makine Kimya'nın bünyesinde olup da gerçekleştirilmeyen talihsiz bir projedir. Nurettin Ok'un üyesi olduğu Naim Talû Hükümeti bu yatırımın yapılmasına karar vermiş ve bir yüksek plânlama kurulu kararı da çıkarmıştır. Bu arada hükümet değişikliği olmuştur. Kurulan Ecevit hükümeti bu fabrikanın Polatlı'da kurulmasına karar vermiştir. Bu nedenlerle fabrikayı iki*

[383] "Gerekirse Çankırı Yararı Amacıyla Milletvekilliğinden Çekilirim", *Güneş,* 23 Ağustos 1974, s. 1.
[384] "Şehrimizde Bulunan Milletvekili Ok, Dün Ticaret Odasında ve Esnaf Kefalet Kooperatifinde Önemli Bir Toplantı Yaptı", *Doğruyol,* 23 Ağustos 1974, s. 1.
[385] Ok, *a.g.e.*, s. 74.
[386] "Polatlı'nın Malıköy Mevkiinde Ağır Teçhizat Fabrikası Kurulacak", *Cumhuriyet*, 31 Ağustos 1974, s. 1-7.
[387] Ok, *a.g.e.*, s. 83.

böldük ve aslında teknolojik bakımdan da iki ayrı fabrika hüviyetinde idi. Biri İş Makineleri Fabrikası, diğeri ise Ağır Sanayi Fabrikasıdır. Bunlardan birini Çankırı'da diğerini ise Polatlı'da gerçekleştirmek kanaatindeyiz[388]."

Çankırı'da kurulması planlanan ağır sanayi ve teçhizat fabrikasıyla ilgili tartışmalar devam ederken, fabrikanın ikiye bölünmesi gündeme gelmiştir. AP ve CHP'li parlamenterler arasındaki çekişme sonucu İş Makinaları Fabrikasının Polatlı'da kurulması, Ağır Sanayi Fabrikasının ise Çankırı'da kurulması görüşü gündeme gelmiştir[389].

Çankırı'ya kurulması düşünülen ağır sanayi ve teçhizat fabrikasıyla ilgili tartışmalar sürerken Hikmet Çetin'in '*Ağır Sınaî Teçhizat Fabrikası'* hakkındaki görüşü şu şekildedir:

"*İnşaat ve kazı makinaları fabrikasına ait proje ve yer seçimi çalışmaları yeterli görüldüğünden, ismi geçen fabrikanın daha fazla zaman kaybetmeden Polatlı (Malıköy) yöresinde kurulması lazım olduğu görüşüne katılıyorum. Ağır Makine ve Madencilik Teçhizatı Fabrikasına ait ön proje ve yer seçimi yeterli değildir. Yer seçiminde büyük ağırlık verilen kalitatif faktörler tümü ile sübjektif değerlere dayanmaktadır. Bu gibi sebeplerle ismi geçen fabrikanın Çankırı'da kurulması kararına katılmıyorum*[390]."

Koordinasyon Dairesi Başkanı Faruk Molu ise fabrikanın kurulacağı yer konusunda Çankırı'da kurulması düşüncesine sahiptir. Konu ile alakalı şu bilgileri vermiştir:

"*Yeni kurulacak sınaî tesislerinin konut, enerji, ulaştırma gibi ek ihtiyaçlarını karşılayacak alt yapı kapasitesi, bilhassa Ankara, İstanbul gibi şehirlerde mevcut değildir ve tesisin ihtiyacı için alt yapı harcamalarının dolaylı yâda dolaysız olarak yapılması zorunludur. Ankara hava kirliliği ve kentleşme problemleri olan büyük şehirlerimizin başında gelmektedir. Fabrikalardan birisinin Ankara – Maliköy'de kurulması problemleri daha fazla arttıracaktır. Bundan dolayı fabrikanın burada kurulması yanlış olur. Buna karşılık kalitatif değerlendirmede, Çankırı ili içindeki kuruluş yerine; Ankara'ya olacak nüfus akımını tutabilecek kadar yakın, ama Ankara'nın kentleşmesini olumsuz yönden etkilemeyecek kadar uzak olması nedeniyle ağırlık verilmektedir. Belirttiğimiz nedenlerden; tesislerden birisi için Ankara – Malıköy'ü müspet, Çankırı ili içindeki kuruluş yerini şüpheli gösteren görüşlere katılmıyorum. Sonuç olarak her iki fabrika (İnşaat ve Kazı Makinaları Fabrikası – Ağır Makine ve Madencilik Fabrikası) kuruluş yerinin,*

[388] Ok, *a.g.e.*, s. 86-87.
[389] "Ağır Teçhizat Fabrikası Kurulmadan İkiye Bölündü", *Hürriyet,* 21 Mart 1975, s. 1.
[390] Ok, *a.g.e.*, s. 89-90.

Çankırı ili içinde Karabük – Çankırı - Kırıkkale hattı üzerinde saptanan yer olmasının gerekli olduğu görüşündeyim[391].”

DPT Müsteşarı Kemal Cantürk de fabrikanın kurulacağı yer konusunda Koordinasyon Dairesi Başkanı Faruk Molu ile aynı düşünceyi paylaşmaktadır ve fabrikanın Çankırı’da kurulmasına taraftardır. Kemal Cantürk, konuyla alakalı olarak şunları söylemiştir:

“*Ağır Sanayi’nin Çankırı’da kurulması hakkındaki 26.1.1974 tarih ve 14 sayılı YPK kararına ilişik görüşmede bir değişiklik olmamıştır. Bu itibarla bu sanayi’nin ikiye ayrılarak İnşaat ve Kazı Makinaları Fabrikası için Polatlı’nın ve Ağır Sanayi Teçhizat Fabrikası için Çankırı’nın kuruluş yeri olması hususunda görüşüm müspettir. Diğer taraftan ilgili dairenin raporunda İnşaat ve Kazı Makinaları Fabrikasının Polatlı’da kurulması uygun mütalâa edilmiş ve Ağır Sanayi Teçhizat Fabrikasının kuruluş yerinin de Bakanlar Kurulunca tespiti hususu belirtilmiştir. Yüksek Planlama Kurulu kararı esasen Bakanlar Kurulu’nca nihaî şeklini alacağından ‘Ağır Sanayi Teçhizat Fabrikasının’ yer seçimi de fiilen Bakanlar Kurulu’nca kararlaştırılmış olacaktır*[392].”

Nurettin Ok, hatıratında, Hikmet Çetin’in başında bulunduğu Devlet Planlama Teşkilatı İktisadi Planlama Dairesi’nin ‘*Ağır Sanayi Teçhizat Fabrikasının’* yerini Çankırı olarak kabul etmeye yanaşmadığından ve son sözü Bakanlar Kuruluna bıraktığından söz etmiştir. Ayrıca YPK, 26.1.1974 gün ve 14 sayılı kararı ile MKEK’in 720.200.030 sayılı ağır sanayi teçhizat fabrikası projesinin DPT’ce belirlenmiş durumunu ve teşkilatın önerileri doğrultusunda kurumca hazırlanmış, on değişik kuruluş yeri alternatiflerinin kantitatif ve kalitatif faktörler açısından incelendiği yer seçimi etüdünün sonuçlarını saptamış ve ilgili program kararının hükümleri uyarınca konu hakkında gerekli kararın alınması hususunu Bakanlar Kurulunun takdirine bırakmıştır.

Aradan geçen iki yıl içerisinde konuyla alakalı Bakanlar Kurulunca herhangi bir karar alınmamış ama aralıksız sürdürülen proje çalışmaları yeni bir aşamaya ulaşmıştır. Bu çalışmalar esnasında kurum fabrikanın Ankara’da kurulması doğrultusunda tavsiye kararı vermiştir. Ancak yine de;

1.)İnşaat ve Kazı Makinaları Fabrikasının Ankara Malıköy mevkiinde kurulmasının,

[391] Ok, *a.g.e.*, s. 91.
[392] Ok, *a.g.e.*, s. 91-92.

2.)Ağır Makine ve Madencilik Teçhizatı Fabrikasının kuruluş yerinin Bakanlar Kurulunca belirlenmesinin yararlı olacağı kanısına varmıştır. Ayrıca kurum konunun YPK'ya sunulması için gereken işlemlerin yapılmasını rica etmiştir[393].

Nurettin Ok, "*Ağır Sanayi ve Teçhizat Fabrikası*" isimli kitabında, Makine ve Kimya Genel Müdürü olan Emekli General Sayın Recai Baturalp'in 1973 yılından beri aynı görevde bulunduğundan söz etmiştir. İşin süratle çözüme bağlanabilmesi için ikisinin formüller bulmaya çalıştıklarına da değinmiştir.

31 Mart 1975'te Süleyman Demirel liderliğinde yeni hükümetin kurulmasının ardından Nurettin Ok, Senatör Gürhan Titrek ve Milletvekili Arif Tosyalıoğlu'yla birlikte Başbakan Süleyman Demirel'i ziyaret etmişlerdir. Bu görüşmenin sonucunda Demirel derhal fabrika hususunda emir vermiş ve konu YPK'da Hikmet Çetin'in muhalefet şerhine rağmen hükümet gündemine getirilmiştir. Kararname hazırlatılmış ve bakanların imzasına sunulmuştur. Nurettin Ok süreci hızlandırabilmek için ikili ilişkilerini kullanmış ve kararnameyi bakan arkadaşlarına hızlıca imzalamalarını sağlamıştır. Ancak en son MSP Genel Başkanı olan Başbakan Yardımcısı Necmettin Erbakan'a götürdüğünde, kararname 45 gün sonra imzalanmıştır[394].

1,5 milyarlık ön yatırım yapılması planlanan ağır teçhizat fabrikası iki büyük üniteden oluşmaktadır. Ayrıca '*Ağır Teçhizat Fabrikasının*' Çankırı ilinde kurulması kararlaştırılmış ve bu konudaki Bakanlar Kurulu kararnamesi onaylanmak üzere Cumhurbaşkanlığına gönderilmiştir[395].

Kararnamenin içeriğine göre İnşaat ve Kazı Makinaları Fabrikası projesinin Polatlı'da kurulması, '*Ağır Sınaî Teçhizatı Fabrikası*' projesinin ise Çankırı'da kurulması kararlaştırılmıştır[396]. Nurettin Ok, kitabında, kararnamenin bu şekilde imzalandığından sonra arkadaşları Senatör Gürhan Titrek ve Milletvekili Arif Tosyalıoğlu'yla birlikte sevinçli bir şekilde Çankırı'ya gittiklerinden söz etmektedir[397].

[393] Ok, *a.g.e.*, s. 93-95.
[394] Ok, *a.g.e.*, s. 93-97.
[395] Ağır Teçhizat Fabrikası Çankırı'da Kurulacak, *Hürriyet,* 11 Nisan 1976, s. 3; Ok, *a.g.e.*, s. 93-97.
[396] *Resmi Gazete*, 20 Nisan 1976, s. 1.
[397] Ok, *a.g.e.*, s. 103-105.

Kararnamenin altında Başbakan Süleyman Demirel ve kabinede bulunan bakanların imzası vardır. 20 Nisan 1976 tarihinde Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk kararnameyi imzalamıştır[398]. T.C. Resmi Gazetesinin 20 Nisan 1976 tarih ve 15565 sayılı kararnamesinde, İnşaat ve Kazı Makinaları Fabrikası projesinin Polatlı'da kurulması, '*Ağır Sınaî Teçhizat Fabrikası*' projesinin ise Çankırı'da kurulmasına karar verildiği bilgisine yer verilmiştir[399].

Necmettin Erbakan, 26 Temmuz 1976 Pazartesi günü Ankara'da düzenlenen basın toplantısında Türkiye'de yapılan ve yapılmakta olan fabrikalar hakkında konuşma yapmıştır. Necmettin Erbakan bu konuşmasında kurulacak fabrikaların yer tespiti hususunda o gün için varılan sonuçlar hakkında konuşmuştur. Ayrıca Türkiye'de hangi fabrikaların hangi illerde yapılacağı tablolar halinde verilmiştir. Bu tablolarda, Çankırı'da Ağır Sanayi Teçhizat Fabrikası ve Otoyol Tesislerinin yapılacağı bilgisine yer verilmiştir[400].

İmar ve İskân Bakanlığına bağlı Mesken Genel Müdürlüğü Denetim ve Teftiş Müdürü Ahmet Kandemir, "*Ağır Sanayi Çankırı'ya Neler Getirir*" başlıklı yazı yazmıştır. Bu yazısının içeriğinde, Çankırı'da kurulacak Ağır Sanayi Teçhizat Fabrikasının Çankırı'ya ne gibi kazanımlar sağlayacağından ayrıntılı bir şekilde söz etmiştir. Ahmet Kandemir'e göre Çankırı'da istihdamı arttıracak, refah seviyesi ve hayat standartlarını yükseltecek, buna paralel olarak satın alma gücünü arttıracak ayrıca yeni yatırımlara da neden olacaktır. Kısaca bu Fabrika Çankırı'nın kalkınmasında önemli bir rol oynayacaktır[401].

---

[398] Ok, *a.g.e.*, s. 98-102.

[399] *Resmi Gazete*, 20 Nisan 1976, s. 1; "Milletvekilimiz ve İmâr İskân Bakanı Nurettin Ok, Beraberlerinde Senatörümüz Gürhan Titrek, Milletvekilimiz Arif Tosyalıoğlu ile Bugün 140 Konut Evlerin Temelini Atmak için saat 13.00'da Çankırı'ya Teşrif Edeceklerdir", *Güneş,* 21 Nisan 1976, s. 1.

[400] Necmettin Erbakan, *Ağır Sanayi*, Semih Ofset Matbaacılık, Ankara, 1977, s. 18-22.

[401] Ahmet Kandemir, "Ağır Sanayi Çankırı'ya Neler Getirir*", Çankırı Dergisi*, S. 2, 15 Ekim 1976, s. 8.

4.4. İmar ve İskân Bakanlığı Dönemi (1975-1977)

4.4.1. İmar ve İskân Bakanlığı Dönemi Faaliyetleri

31 Mart 1975 tarihinde AP, MSP, CGP VE MHP'den oluşan bir kualisyon hükümeti iştirakleriyle Süleyman Demirel'in Başkanlığında (4. Demirel Hükümeti) kurulmuştur. Kurulan bu koalisyon hükümeti Türk Siyasi hayatına 1. Milliyetçi Cephe hükümeti olarak da geçmiştir. Koalisyon hükümetinin protokolü AP Genel Başkanı Süleyman Demirel, MSP Genel Başkanı Necmettin Erbakan, CGP Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu ve MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş tarafından imzalanmıştır[402]. Hükümetin kuruluşu Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından da onaylanmıştır. Bu hükümette Nurettin Ok'a İmar ve İskân Bakanlığı görevi verilmiştir[403]. Süleyman Demirel, 1985 yılında 1. MC hükümetiyle alakalı yaptığı konuşmasında şunları söylemiştir:

> "*MSP'nin 8, MHP'nin 3, CGP' nin 13 Milletvekili vardı. 4 Bağımsız bize katılmıştı. DP'den 9 Milletvekili bizi tutmuştu. 226 ediyordu. Böyle bir koalisyon çıkmıştır. Bu koalisyon solun karşısında olan partilerdendi: AP, MSP, CGP, MHP. 26,5 ay sürdü bu koalisyon. Türkeş Başbakan yardımcısıydı. Hiçbir ihtilaf çıkarmamıştır. Hükümet ahenk meselesidir. Birleştirici olmuştur. Kabine toplantılarında, makul olmayan hiçbir şey getirmemiştir. Çok konuşmazdı.*"[404]

AP Başkanı Süleyman Demirel Başbakanlığında, AP, MSP, CGP ve MHP'nin iştirakiyle kurulan "*Milliyetçi Cephe*" partileri, dörtlü koalisyon hükümeti protokolünü 31 Mart 1975 tarihinde imzalamıştır[405].

1 Nisan 1975 Salı tarih ve 15195 sayılı Resmi Gazetede, yeni kurulan hükümette Dr. Necmettin Erbakan, Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu ve Alparslan Türkeş'e başbakan yardımcılığı görevinin verildiği bilgisine yer verilmiştir. Ayrıca Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, Süleyman Demirel tarafından oluşturulan, aralarında İmar ve İskân

---

[402] *Sanal, a.g.e.*, s. 10.
[403] İrfan Neziroğlu–Tuncer Yılmaz, *Koalisyon Hükümetleri, Koalisyon Protokolleri, Hükümet Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri*, Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları, C. 2, Ankara, Haziran 2015, s. 979.
[404] Muzaffer Ayhan Kara, *Türk Siyasal Yaşamında Koalis*yon, BingBang Yayınları, Tarcan Matbaası, Ankara, 2015, s. 128-129.
[405] "Dört Liderli Kabine Kuruldu", *Hürriyet,* 1 Nisan 1975, s. 1-2; "Yeni Bakanlar Kurulunun Tam Listesi", *Doğruyol,* 1 Nisan 1975, s. 1; "Yeni Bakanlar Kurulu Belli Oldu", *Cumhuriyet,* 1 Nisan 1975, s. 1; "30 Kişilik Kabinede 15 Eski Bakan Yer Alıyor", *Milliyet,* 1 Nisan 1975, s. 1.

Bakanlığına atanan Nurettin Okunda bulunduğu Bakanlar Kurulundaki üyelerin atamalarını yapmıştır[406].

1.MC koalisyonunun Bakanlar Kurulu dört partili yapısıyla rekor sayıda sandalyeden oluşmuştur. 6. Koalisyon olan 1. MC hükümetinin programı 6 Nisan 1975 tarihinde, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosunda ayrı ayrı okunmuş ve 12 Nisan 1975 tarihinde hükümet 222 oyla güvenoyu almıştır. Bu hükümet 21.6.1977 tarihine kadar görevini sürdürmüştür[407].

Nurettin Ok, Bayındırlık Bakanı olduktan sonra Yüksek Mühendis Hamit Şerbetçioğlu'nu Müsteşarlığa, Bürokrat Kayhan Yüceyalçın'ı Planlama ve İmar Genel Müdürlüğüne, Yüksek Mühendis Mimar Faruk Kaygısızı Afet İşleri Genel Müdürlüğüne, Yüksek Mimar Erol Ünal'ı Belediye Teknik Hizmetler Genel Müdür Yardımcılığına getirmiştir[408].

Nurettin Ok, Bayındırlık Bakanı iken şehrin Ankara istikametine el atmış ve Çankırı girişindeki demiryolu hemzemin geçit yerine üzerine yapılan çift şeritli köprü ile aşılmıştır. Ayrıca imar planı değiştirilerek, Ankara yolu Sanayi Sitesi ve Ballıca mevkiine kadar çift şeritli bir yola dönüştürülmüştür. Eski Dedeler Köprüsü sel baskınından yıkılmıştı. Yıkılan bu köprünün yerine DSİ vasıtasıyla üzerinden rahatlıkla geçilen yeni bir köprü yaptırılmıştır[409].

Çankırı Hükümet Binası ile Kültür Sarayı arasındaki açıklığın bir bulvar halinde devam ettirilmesi ve Kucaklama Taşı olarak tabir edilen yere kadar bu bulvarla gerek mezarlığa ve gerekse Yapraklı ilçesi yoluna rahat giriş sağlamanın etüt ve projesini yaptırmıştır. Karşısında eski belediye binası ve arkasında oto tamircileri bulunmaktadır. Eşikli aralık tabir edilen bölgede yüze yakın eski ev vardır. İmar planı buna göre teknik heyete hazırlatılmıştır. Eşikli aralığa bulvarla girerken adeta tünel gibi bir geçiş sağlanmıştır. Kavşağı aşabilmek içinde yayaların rahatça karşıdan karşıya geçebileceği bir üst geçit köprüsü yapılması gerekmiştir. Nurettin Ok Çankırı Belediyesine hiçbir yük getirmeden, bu projelerin Karayolları Genel Müdürlüğü

[406] *Resmi Gazete*, 1 Nisan 1975, s. 1.
[407]vBaşbakanlık O ve M Daire Başkanlığı, *Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri (1960-1978)*, C. 2, Başbakanlık, Ankara, 1978, s. 343.
[408] Ok, *a.g.e.*, s. 143-145.
[409] Ok, *a.g.e.*, s. 115.

vasıtasıyla yapılmasını sağlamıştır. Dönemin Çankırı Belediye Meclisi yaptığı toplantıda açılan bu bulvara "*Nurettin Ok Bulvarı*" isminin verilmesi, yapılan üst geçide de "*Ok Geçidi*" isminin verilmesi kararlaştırmıştır. Ancak 12 Eylül 1980 Askeri Müdahalesinden sonra o zaman ki belediyeyi idare edenler bu köprüyü yıktırmıştır[410].

İmar ve İskân Bakanı Nurettin Ok, Ataköy'deki Emlâk Kredi Bankası tarafından gerçekleştirilecek olan 3000 konutun ilk 574'ünün temel atma töreninde yaptığı konuşmasında, Türkiye'de her sınıf vatandaşın konut sahibi olmasının hedef alındığına dair açıklamada bulunmuştur. Ayrıca bakan Ok, Türkiye'deki konut durumu ile ilgili olarak şu açıklamaları yapmıştır:

> "*Bir taraftan Mesken Genel Müdürlüğü eliyle gecekondu önleme bölgelerinde dar gelirli yurttaşlar için yapımına başladığımız soysal konutlar, diğer taraftan Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki ilçe düzeyinde inşaatlar planlanmış, bu arada Emlâk Kredisi Bankası vasıtası ile orta gelirli vatandaşlarımız için konut inşasına geçmiş bulunuyoruz*[411]."

1971 yılında Burdur'da meydana gelen depremden sonra o bölgede afet olduğu gerekçesiyle grevlerin yasaklanması kararından dolayı Besin–İş Sendikası, grev yapma girişiminde bulunan işçilerine izin vermemiştir. Ayrıca dört yıl önce Burdur'da meydana gelen deprem sonucu, bir kararnameyle o yörede çalışan işçilerin grev yapmaları yasaklanmıştı. Yasaklamanın gerekçesinde Bölgede *afet hali olduğu* belirtilmiş ve grevlerin yapılamayacağı bildirilmişti. Afet halinin sona ermesine rağmen grev yasaklamasının kaldırılması yine bir kararnameyi gerektirmiştir. Yörede gıda sektöründe çalışan işçiler greve gitmek istedikleri halde bunu gerçekleştirememişlerdir. Besin-İş Sendikası bu sebeple Çalışma Bakanlığı'na başvurmuş, bakanlık "*afet var*" diyerek bunu kabul etmemiştir. Bunun üzerine sendika İmar ve İskân Bakanlığı'na başvurarak "*afet halinin kalktığına"* ilişkin bir kararname hazırlanmasını istemiştir. Hazırlanan kararnamenin İmar ve İskân Bakanı Nurettin Ok tarafından imzalanması gerekmektedir. İşçilerin grev hakkının ancak

[410] Ok, *a.g.e.*, s. 115-116.
[411] "İmar ve İskân Bakanı Ataköy'deki Törende Konuştu: Ok: 'Hedefimiz Herkesi Konut Sahibi Yapmak'", *Hürriyet,* 8 Nisan 1975, s. 1-7.

bundan sonra doğacağı bilgisine yer verilmiştir[412]. Ancak Nurettin Ok'un bu kararnameyi imzaladığına dair bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Nurettin Ok, İmar ve İskân Bakanlığına geldikten sonra ilk iş olarak Doğu ve Güneydoğuda belediye olan yerlerde Vali, Belediye Başkanı ve İmar Müdürü üçgeni ile bulunacak arazi üstünde yaptıracakları 8 dairelik konutlarla işe başlamış ve bu projede de başarılı sonuçlar elde etmiştir. Projeye göre her yıl aynı yerlere 8 daire daha ilave edilecektir. Bu şekli ile oraya tayin edilmiş memurlar bu konutlarda belediyeye ödeyecekleri kira ile konut ihtiyaçlarını gidermiş olacaklardır. Daha sonra bu proje terk edilmiştir[413].

Nurettin Ok, İstanbul Nazım Plan Bürosunu yeniden ve bu işten anlayan en yetkili mimarlar ile takviye ederek Adakule'de hazırlanan büyük bir büroda yoğun bir çalışma programı başlatmıştır. İzmir, Bursa, Samsun ve Erzurum'da nazım plan çalışmaları için özel proje ekipleri teşkil etmiştir. Buralarda kurulmuş imar planlama büroları her dört şehirde bugün ki gelişmiş planlaması düzgün bir görüntü vermiştir[414]

6 Eylül 1975 tarihinde, Diyarbakır'ın Lice ilçesinde çok büyük bir deprem olmuştur. 59 gün içinde yeni bir arazide 1500 konut yapılmasını sağlamışlardır. Denizli'de de büyük bir deprem meydana gelmiştir. Harekete geçen resmi kurumlar deprem yaralarını sarmaya çalışmıştır. İmar ve İskân Bakanlığı da Denizli bitişiğinde afetten zarar görmüş vatandaşlar için 1500 konutluk Karcı Mahallesinin 500 konutunu 3 ay içinde teslim etmişlerdir[415].

Çukurova Pamuk Tarım Satış Kooperatifleri Birliği tarafından Adana-Mersin bölgesinde gerçekleştirilecek olan "*Pamuk İpliği Tesisi*" ve "*Pamuk Yağı Üretimi Tesisi*" projesi için Avrupa Konseyi İskân Fonundan sağlanacak kredi anlaşması hakkında karar alınmıştır. Bu projelerin bakiye finansman ihtiyacının karşılanmasına temin için Avrupa Konseyi İskân Fonundan sağlanacak 10.000.000 D.M. tutarındaki

[412] "Burdur'da 1971'de Afet Hali Gerekçesiyle Konulan Grev Yasağı Sürdürülüyor", *Cumhuriyet*, 7 Mayıs 1975, s. 7.
[413] Ok, *a.g.e.*, s. 146.
[414] Ok, *a.g.e.*, s. 146.
[415] Ok, *a.g.e.*, s. 146-147.

kredi ile ilgili İkraz Antlaşması'nın Avrupa Konseyi ile Türkiye Cumhuriyeti hükümeti arasında imzalanması hususunda Maliye Bakanlığına bağlı Hazine Genel Müdürü Doç. Dr. Tayyar Sadıklar'ın yetkili kılınması hususu, Bakanlar Kurulunca 11 Eylül 1975 tarihinde kararlaştırılmıştır[416].

Nurettin Ok, Çankırı'nın spor tesislerine kavuşması için de çok çaba sarf etmiştir. Çankırı'dan gelen büyük bir heyet ile 1966 yılında o zamanki Spor ve Gençlik işleri ile görevli olan Gaziantep Senatörü Kamil Ocak'ı ziyaret etmiştir. Planlamanın öngördüğü yeri kapalı tribün ve saha için talepte bulunmuştur. Bu talebi makul karşılamışlar ve Nurettin Ok sayesinde, Çankırı'ya bir stadyum yapılmasını programlarına almışlardır[417].

Süleyman Demirel 1969 yılında hükümeti kurarken, o dönem için ilk defa Gençlik ve Spor Bakanlığı adı altında bir bakanlık kurmuş ve buraya Aydın Milletvekili İsmet Sezgin'i görevlendirmiştir. Nurettin Ok, bir heyetle bakan beye müracaat etmiş, Çankırı Spor Sahasında Kapalı Spor Salonu yapılmasını talep etmiştir. Bu talep olumlu karşılanmış ve Çankırı çok yönlü hizmette bulunan Kapalı Spor Salonuna kavuşmuştur. Nurettin Ok, bu spor salonuna Hasan Fehmi Gökşen ismini verdirmiştir. 1976 yılında hükümette Tokat Milletvekili Gençlik ve Spor Bakanı Ali Şevki Erek ile anlaşarak o yıl içinde Türkiye'de henüz on il merkezinde bile bulunmayan kapalı yüzme havuzu ihalesini yaptırmış ve deniz görmeyen Çankırı'da gençliğinin suya alışması imkânı sağlanmıştır[418].

Nurettin Ok'a göre otopark yönetmeliği çok önemlidir. Şehirler çığ gibi büyümekte ve her konut sahibi bir otomobil edinmek istemekte fakat bunu park edecek yer bulmakta sıkıntı çekmektedir. Buna çare bulunması gerekmektedir. Bu amaçla yapılacak konutların mutlaka garaj yerini de yapması ancak mimari yönden buna olanak bulunmuyorsa bölge otoparkları yapılabilmesi amacıyla belediyelere para ödemelerini düzenleyen otopark yönetmeliğini çıkarmıştır[419].

7/11645 sayı ve 7 Nisan 1976 tarihli kararnamede; İran İmar ve İskân Bakanının daveti üzerine İmar ve İskân Bakanı Nurettin Ok, Afet İşleri Genel Müdürü Faruk

[416] *BCA* 30 18 01 02 340 73 5.
[417] Ok, *a.g.e.*, s. 125-126.
[418] Ok, *a.g.e.*, s. 125-126.
[419] Ok, *a.g.e.*, s. 148.

Kaygısız ve Mesken Genel Müdürü Nusret Köklü'nün 10 - 17 Nisan 1976 tarihleri arasında İran'a gönderilmesi hakkında karar alınmıştır[420].

Nurettin Ok'un İmar ve İskân Bakanı olduğu sırada, Çukurova Pamuk Tarım Satış Kooperatifleri Birliği tarafından Adana bölgesinde gerçekleştirilecek olan projelerin finansmanını sağlamak üzere Avrupa Konseyi İskân fonu ile istikraz anlaşması yapılmasıyla alakalı bir karar alınmıştır. 30 Nisan 1963 tarihli ve 227 sayılı kanunla kurulmuş bulunan Türkiye Süt Endüstrisi Kurumuna ait Kastamonu, Çankırı, Burdur, Muş Peynir ve Tereyağı Fabrikalarının teşekkül işletmesi halinde faaliyetlerinin devamına izin verilmesine karar verilmiştir[421]. Ayrıca Adana'da gerçekleştirilecek olan '*Pamuk İpliği Tesisi*' ve '*Pamuk Yağı Üretimi Tesisi*' projeleri için Avrupa Konseyi İskân fonu ile yapılacak anlaşmanın onaylanmasıyla alakalı karar alınmıştır.

Çukurova Pamuk Tarım Satış Kooperatifleri Birliği tarafından Adana bölgesinde gerçekleştirilecek olan '*Pamuk İpliği Tesisi*' ve '*Pamuk Yağı Üretimi Tesisi*' projeleri için 15.000.000 D.M. tutarında kredi sağlanması konusunda Türkiye Hükümeti ile Avrupa Konseyi İskân fonu arasında 1 Mayıs 1976 tarihinde ilişik anlaşması imzalanmıştır[422].

Nurettin Ok'un İmar ve İskân Bakanı olduğu esnada, Amasya, Balıkesir, Isparta, Kırklareli, Ağrı, Çankırı, Erzincan, Gümüşhane, Kastamonu, Mersin, Muğla, Muş, Rize, Uşak ve İzmir (Çiğli) illerinde birer Organize Sanayi Bölgesi kurulması hakkında 24 Ekim 1976 tarihinde Bakanlar Kurulunca karar alınmıştır[423].

Köy İşleri Bakanlığı Toprak ve İskân Genel Müdürlüğüne ait "*1. Derece Deprem Kuşağındaki Köy Konutlarının Yenilenmesi Projesi*"nin finansmanına katılacak olan Avrupa Konseyi İskân fonu ile yapılacak olan 40 Milyon D.M. tutarındaki kredi anlaşmasının imzalanması hakkında 12 Aralık 1976 tarihinde Bakanlar Kurulunca karar alınmıştır[424]. Aynı zamanda Avrupa Konseyi İskân fonu ile T.C. Hükümeti arasında imzalanan bu anlaşmanın onaylanması ile alakalı olarak 31 Aralık 1976

[420] *BCA*, 030 10 01 02.350.121.10.
[421] *BCA*, 30 13 01 02 357 160 9.
[422] *BCA*, 30 18 01 02 356 151 19.
[423] *BCA*, 30 18 01 02 364 2 17.
[424] *BCA*, 30 01 02 363 186 1.

tarihinde Bakanlar Kurulunca karar alınmıştır[425]. Bu anlaşmayla Türkiye Cumhuriyeti hükümetine '*1. Derece Deprem Kuşağındaki Köy Konutlarının Yenilenmesi Projesi*' için 40 Milyon İsviçre D.M. tutarında kredi sağlanmıştır[426].

Çorum - Çankırı Enerji nakil hattı için belirlenen arazinin tarım dışı amaçlarla kullanılması hakkında karar alınmıştır. Türkiye Elektrik Kurumu Genel Müdürlüğü (TEK) tarafından, Çorum - Çankırı arasında tesis edilecek enerji nakil hattı için kullanılmak üzere, ilişik 1/2000 ölçekli planda sınırları belirtilen 14.000 metrekare yüzölçümü gayrimenkulün tarım dışı amaçlarda kullanılmasına izin verilmesine 12 Eylül 1977 tarihinde Bakanlar Kurulunca karar verilmiştir[427].

5 Haziran 1977 yılında milletvekili genel seçimi yapılmıştır. Seçime katım oranı %72,4'tür. Kullanılan oyların %41,4'ünü CHP almıştır. AP ise oyların %36,9'unu almıştır. CHP 213 Milletvekili, AP ise 189 üyelik kazanmıştır. Cumhurbaşkanı Hükümeti kurma görevini Bülent Ecevit'e vermiştir. Ancak Bülent Ecevit güvenoyu alamamıştır. Bunun üzerine 2. MC Hükümeti Süleyman Demirel Başkanlığında kurulmuştur[428]. 2. MC Hükümetine güvenoylaması sonucunda 225 evet, 219 hayır oyu kullanılmıştır. Bu sonuçlara göre Süleyman Demirel tarafından kurulan 2.MC Hükümeti güvenoyu almıştır[429]. Ancak Nurettin Ok seçimde yeniden Çankırı milletvekili olarak Millet Meclisi'ne girmeyi başarmışsa da seçimin ardından kurulan 2. MC Hükümeti listesinde yer almadığı için bakanlık görevi sona ermiştir.

4.5. Kırsal Gelişme Projesi

1975 tarihli Çankırı – Çorum Kırsal Kalkınma Projesi gerek Türkiye'de gerekse dünyadaki ilk entegre kırsal kalkınma projesidir. Temel amacı tarım ekimi ve tarımsal etkinliklerle hayvan yetiştiriciliği olan bu kalkınma projesi Dünya Bankası tarafından finanse edilmiştir. Üreticilerin yaşam seviyesini arttırmak maksadıyla hayvancılığı geliştirmek ve bitkisel üretimi artırmak gibi bir dizi çalışmalar

[425] *BCA*, 30 18 01 02 364 9 20.
[426] *BCA*, 30 18 01 02 364 55.
[427] *BCA*, 30 18 01 02 368 62 3.
[428] Atabay, *a.g.e.*, s. 230-231; "Ecevit: Hükümeti Kurma Görevi Bizde", *Milliyet*, 6 Haziran 1977, s. 1; "CHP 220 Sandalyeyi Aştı", *Cumhuriyet*, 6 Haziran 1977, s. 1.
[429] "Güven Oylamasının Sonucunda Koalisyon Onaylandı", *Milliyet*, 2 Ağustos 1977, s. 1; "Güven Oylamasının Sonucunda Koalisyon Onaylandı", *Cumhuriyet*, 2 Ağustos 1977, s. 1.

yapılmıştır. Yedi yıl süren proje tatbikatı o günlerin işlevsel kuruluşları olan Tarım Bakanlığına bağlı Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü, Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü ile T.C. Ziraat Bankası, DSİ, TEK ve bugün teşkilatları lağvedilmiş olan Yol Su Elektrik Genel Müdürlüğü, Toprak Su Müdürlüğü ile Toprak İskân Genel Müdürlüğü bu projenin uygulanmasında görev almıştır. Proje için yoğun eğitim faaliyeti yürütülürken, T.C. Ziraat Bankası aracılığıyla çiftçilere tarımsal kredi sağlanması, 12.500 hektarlık alanın sulanması, yeni köy okullarının yapımı ile mevcutların iyileştirilmesi, 120 köye içme suyu temini, 233 köye elektrik getirilmesi, 63 köye sosyal tesis getirilmesi hedeflenmiştir[430]. Projenin Çorum ile birlikte toplam maliyeti 161,6 milyon dolar olarak hesaplanmıştır. İlk 6 yılı ödemesiz olan bu kredi 25 yıl vadelidir.

Projeye konu olan yörelerde 920 yerleşme biriminin %61'inin suyu vardır, %34'ünün suyu yetersiz, %5'inde ise suyu olamayan birim mevcuttur. Orta ilçesinde bulunan Güldürcek barajı bu proje çerçevesinde yapılmıştır. Köylerin %93'ü elektriksizdir. Çankırı, sağlık düzeyinin geliştirilmesi maksadıyla 1976 yılında sosyalizasyon kapsamına alınmıştır[431]. Ayrıca konuyla alakalı Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Çorum - Çankırı Kırsal Kalkınma Projesi Müdürlüğünce, Çorum - Çankırı Kırsal Kalkınma Projesi değerlendirme raporu yayınlanmıştır. Raporun içeriği şu şekildedir: Çorum ve Çankırı illerinde bir Entegre Kırsal Kalkınma Projesi'nin finansmanı için Türkiye Cumhuriyeti Dünya Bankası'ndan yardım talep etmiştir[432].

Çorum - Çankırı Kırsal Kalkınma Projesi tarla bitkileri ve hayvansal ürünleri arttırma olanağı sağlayacak ve çiftçi gelirlerini ve yaşama standartlarını 7 yolla artıracaktır. Bu yollar; yoğun bir yayım servisi, Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası aracılığıyla kredi olanağı, yeni sulama olanakları ve yaklaşık 12.500 hektarlık bir alanda çiftçilik geliştirme planları ile sulama tesisleri, yeni köy yolları ve bazı mevcut yolların ıslahı, yetersiz su kaynağına sahip 120 köy için içme suyu, 233 yerleşme yerine elektrik, 63 köyde bazı sosyal tesislerdir. Bunlara ek olarak özellikle Proje Yayım Servisi'ne idari ve teknik konularda ve hizmet içi eğitimde tavsiyede bulunmak üzere kısa ve uzun vadede uluslar arası konsültanlık hizmetlerinin teminini proje finanse edecektir.

[430] Ayhan, *a.g.e.*, s. 250-252.
[431] Ayhan, *a.g.e.*, s. 250-252.
[432]Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Çorum-Çankırı Kırsal Kalkınma Projesi Müdürlüğü, *Çorum-Çankırı Kırsal Kalkınma Projesi: Değerlendirme Raporu*, Ankara 1976, s. 1.

Tahmini proje maliyeti toplam maliyetin yüzde %34 oranında olan tahmini dış para ihtiyacı ile beraber 161,6 milyon dolardır. Çiftçilerin öz katkılarından dolayı kısa ve orta vadeli krediler döner bir kaynak tarafından finanse edilecek ve toplam proje yatırımının Türk Hükümeti'ne maliyeti 142,1 Milyon dolar olacaktır. Dünya Bankası'nın 75 Milyon dolarlık kredisi, dış para ihtiyacının tamamı ve iç maliyetin takriben 1/4 ü de dâhil olmak üzere takriben toplam proje yatırım maliyetinin %53'ünü finanse edecektir. Kredi için ödeme dönemi, 6 aylık ödemesiz devre dâhil 25 yıldır[433].

Çorum–Çankırı yörelerinin ekonomik ve sosyal yönünün geliştirilmesini amaçlayan Kırsal Gelişme Projesi'nin dış finansmanını sağlamak üzere Dünya Bankası'ndan sağlanacak kredi ile ilgili görüşmelere T.C. Hükümeti adına Washington'da banka yetkilileri ile yapılacak görüşmelere hükümeti temsilen Washington Büyükelçiliği Maliye ve İktisat Başmüşaviri Muammer Akıncı Başkanlığında Köyişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Hüseyin Yeğin, Gıda - Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Ziraat İşleri Genel Müdür Yardımcısı Kemal Kaptan, T.C. Ziraat Bankası Genel Sekreteri Neşet Parman, Devlet Planlama Teşkilatı İktisadi Planlama Dairesi Tarım Sekreteri Uzmanı Arif Hikmet Uğur, Maliye Bakanlığı Hazine Genel Müdürlüğü ve Milletlerarası İktisadi İşbirliği Teşkilatı elemanlarından Atilla Arman'dan kurulu bir heyetin katılması hakkında Bakanlar Kurulunca karar alınmıştır[434].

Çorum-Çankırı bölgelerinin ekonomik ve sosyal yönünün geliştirilmesini amaçlayan Kırsal Gelişme Projesinin dış finansmanını karşılamak üzere, T.C. Hükümetiyle Dünya Bankası arasında 23 Haziran 1975 tarihinde imzalanan 75 Milyon dolarlık ikraz antlaşması ile yine aynı tarihte T.C. Ziraat Bankası ile Dünya Bankası arasında imzalanan proje anlaşması, 13 Kasım 1975 tarihinde Bakanlar Kurulunca onaylanmıştır[435]. Konuyla alakalı olarak, Çankırı - Çorum Kırsal Kalkınma projesi alanında inşa edilecek göletler ve yapılacak tarla içi geliştirme hizmetlerinde kullanılacak makine, teçhizat ve yedek parçaların dış memleketlerden pazarlıkla satın alınması hakkında Bakanlar Kurulunca karar alınmıştır[436].

[433]Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Çorum-Çankırı Kırsal Kalkınma Projesi Müdürlüğü, a.g.r., s. 1-3.
[434] *BCA*, 30 18 01 02 332 33 19.
[435] *Resmi Gazete*, sayı: 15.423, 25 Kasım 1975, s. 1.
[436] *BCA*, 30 18 01 02 360 171 6.

Yüksek Planlama Teşkilatı, Çorum - Çankırı Kırsal Kalkınma Projesi ile ilgili projeleri, 1976 yılı programına alınması hakkında rapor hazırlamıştır. Bu rapor Bakanlar Kurulunca 30 Eylül 1976 tarihinde kabul edilmiştir[437]. Ayrıca T.C. ile Birleşmiş Milletler (BM) Kalkınma Programı arasında imzalanan '*Çorum - Çankırı Kırsal Kalkınma Projesine Danışmanlık Desteği*' konulu teknik yardım anlaşması Bakanlar Kurulunca onaylanmıştır[438].

4.6. Nurettin Ok'un Çankırı'daki Diğer İmar Faaliyetleri

1962 yılında Çankırı'nın Orta İlçesi Kaymakamı olan Yılmaz Kocabaş Ankara'ya bir heyetle Çankırı'nın Orta ilçesinde ortaokul açılması için Nurettin Ok'un yanına gitmiştir[439]. Bunun üzerine hep beraber o zamanın Milli Eğitim Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlunun ziyaretine gitmişlerdir. Bakan teklifleri kırmamış ve ortaokulun Orta İlkokulu binasında açılması talimatını vermiştir. 27 Ekim 1962 tarihinde Çankırı'nın Orta ilçesinde ortaokul büyük bir törenle açılmıştır. Nurettin Ok, 1965 yılından itibaren yoğun çalışmalar sonucunda 5 yıl içerisinde Çankırı'daki bütün ilçeler ve nahiyelerde ortaokullar açtırmıştır. 1969 yılında Demirel'in de açılışına katıldığı ile Ilgaz'ın Çörekçiler Köyünde bir ortaokul eğitime başlamıştır. Sırasıyla Çerkeş, Kurşunlu, Ilgaz ve Eskipazar Liseleri hizmete açılmıştır. Daha sonraki adımda Orta ve Şabanözü'nde liseler açılmıştır. Onu takibeden yıllarda Eskipazar'da bölge yatılı okulu açılmıştır. Çankırı'nın merkezine yeni bir Kız Meslek Lisesi binası yapılmıştır. Sağlık Koleji Çankırı'da açılmıştır. Nurettin Ok, Bayındırlık Bakanı iken henüz Türkiye'nin on ilinde dahi Ticaret Okulu yokken Çankırı'da Ticaret Lisesini açtırmıştır[440]. 17 Ekim 1966 tarihinde, saat 09.00'da yapılan törenle Çankırı Ticaret Meslek Lisesinin açılışı gerçekleştirilmiştir. Bu merasime Çankırı'nın önde gelen devlet adamları iştirak etmiştir[441]. Önceden Çankırı Piyade Atış Okulunun bulunduğu binaya Nurettin Ok'un büyük uğraşlarıyla Konya'da bulunan Astsubay Okulu getirilmiştir. Bu okul Çankırı için ekonomik ve sosyal anlamda çok büyük katkı sağlamıştır[442]. Astsubay Hazırlama Okulunun Çankırı'ya intikali, 19 Ağustos 1966

[437] *BCA*, 30 18 01 02 363 185 16.
[438] *BCA*, 30 18 12 377 200 4.
[439] Ok, *a.g.e.*, s. 91.
[440] Ok, *a.g.e.*, s. 92-94, 96.
[441] "Şehrimiz Yeni Bir İlim Yuvasına Daha Kavuştu", *Çankırı,* 17 Ekim1966, s. 1.
[442] Ok, *a.g.e.*, s. 94-95.

tarihinde tamamlanmıştır. Okul komutanı ve bir kısım personelin Çankırı'ya gelmesiyle Astsubay Okulu, Çankırı'da yeni binasına yerleşmiş ve görevine başlamıştır[443].

Nurettin Ok, Çankırı'da Belediye Başkanı olduğu sırada Eldivan'ı, daha sonrada Korgun'u Enterkonnekte şebekeyle elektriğe kavuşturmuştur. Nurettin Ok, İmar ve İskân Bakanı olduğu dönemde şu anda şehir merkezindeki en önemli ulaşım güzergahı olan bulvarı Çankırı'ya kazandırmıştır. İlerleyen süreçte bu bulvarın etrafına binalar yapılmıştır. Bulvar şu andaki şekline kavuşmuştur. O zamanki belediye meclisi, Nurettin Ok'un katkılarından dolayı bu bulvara Nurettin Ok Bulvarı ismini vermiştir. Ancak ileri ki zamanda bu bulvarın ismi Atatürk Bulvarı olarak değiştirilmiştir. Günümüzde de Atatürk Bulvarı olarak geçmektedir. Aynı zamanda yayaların güvenli bir şekilde geçebilmeleri amacıyla o dönemde buraya bir üst geçit inşa edilmiştir. Fakat bu üst geçit 12 Eylül 1980'den sonra yıkılmıştır[444]. Konuyla alakalı olarak Çankırı Belediyesi Encümenince, Buğday Pazarı Mahallesi ile Kucaklama Taşı arasında kalan 24,5 metre genişliğindeki yola Nurettin Ok isminin verilmesi kararlaştırılmıştır[445]. Ayrıca Çankırı Belediyesi Encümenince, Buğday Pazarı Mahallesinde Hükümet Caddesinin devamını teşkil eden yeni açılan 24,5 metrelik yol üzerine Buğday Pazarı Caddesi ile Hükümet Caddesinin kesiştiği kısma yaptırılan üst geçit yaya köprüsüne İmar ve İskân Bakanı Nurettin Ok'a atfen Ok geçidi konulmasına dair karar alınmıştır[446]. Nurettin Ok, bulvarın tam bittiği yere 8 katlı ve altında dükkânlar üzerinde konutlar olmak üzere özel bir proje yaptırmıştır. Emlak Kredi Bankasına verdiği talimat ile de inşaatına başlamıştır. Bu siteye büyük oğlu Süleyman Tuluğ'un ismini vermiştir[447]. Bu site günümüz "*Tuluğ Sitesi*" adıyla varlığını sürdürmektedir.

Nurettin Ok kitabında imarette doğup büyüdüğü için bütün gelişmesini yakinen bildiği bölgenin eskici dükkânları ile kaplı köhne halinden kurtulabilmesi için mevzii bir plan yaptırdığından söz etmiştir. Ayrıca Tarihi Büyük Cami karşısında bulunan

---

[443] "Astsubay Okulu Şehrimize Yerleşerek Dün Törenle Atatürk Anıtına Çelenk Koymuştur", *Devrim,* 20 Ağustos 1966, s. 1.
[444] Ok, *a.g.e.*, s. 137-139.
[445] Çankırı Belediyesi Meclis Karar Defteri, *Yeni Açılan 24,5 Metrelik Yola Nurettin Ok Bulvarı İsminin Konulması Hakkında Karar,* Evrak No: 76, 19 Ekim 1977, s. 1.
[446] Çankırı Belediyesi Meclis Karar Defteri, *Üst Geçit Yaya Köprüsüne Ok Geçiti İsminin Konulmasına Dair Karar,* Evrak No: 85, 27 Ekim 1977, s. 1.
[447] Ok, *a.g.e.*, s. 175.

büyük çarşı sitesinin projesini en önde gelen mimarlara çizdirdiğinden de bahsetmiştir. Babasının şekerci dükkânını ve iki yanında bulunan hanları daha yukarıdaki kahvehaneyi ve eskici dükkânlarını kaldırarak bu projeye göre çok katlı bir iş hanı yaptırmak niyetinde olduğuna da değinmiştir. Ok, kitabında, bu projenin sonraları ortadan kaldırıldığından ve bu projeye 12 Eylül'den sonra ne olduğuyla alakalı olarak kimsenin bir şeyler söylemediğinden söz etmiştir. Ayrıca oraya başka bir bina yaptırılmıştır. Ok, koca bir siteden memleketi mahrum edenleri affetmediğinden de bahsetmiştir. Bakanlığı sırasında Yüksek Mimar Müşaviri Erol Ünal'a çizdirdiği yeni bir projeyi uygulama imkânına kavuşmuştur. İmarette bulunan köhneleşmiş dükkânları kaldırarak buraya modern bir çarşı sitesi yapma girişiminde bulunmuştur. Süratle bu bölgeyi yıktırarak yeni projesine göre inşaata başlamıştır. İmaret meydanını kucaklayan bu eser kısa süre de ortaya çıkmıştır. Ok, bu siteyi hizmete açmak için Çankırı'ya geldiği esnada ikinci oğlu Cevat Tansuğ dünyaya gelmiştir. Bu siteye onun adını vermiştir[448]. Bu site işlevsel olarak günümüze kadar varlığını korumuş ve korumaya da devam etmektedir. Konuyla alakalı olarak Çankırı Belediye Encümenince, İmaret mevkiinde belediyece inşa ettirilen iş hanına Nurettin Ok'un küçük oğlunun ismine atfen, "*Tansuğ Sitesi*" isminin verilmesi hakkında karar alınmıştır[449].

Çankırı Eski Belediye Başkanlarından Necdet İpek ise bu iş hanını kendisinin yaptırdığını iddia etmiştir ve bu konuyla alakalı olarak şunları söylemiştir:

> "*Nurettin Ok bakanken, TBMM Başkanvekili iken, İller Bankasından bir gün takip etmiş orayı yaptırmış, temeli attırmış, zemin kattan birinci katın kolonlarını çıkmış, rahmetli Yusuf Karaaslan merdivenin başına 'Bu bina Sayın Nurettin Ok bilmem ne iken Çankırı'ya kazandırılmıştır' yahu kardeşim, şimdi bak ben ne yapayım şimdi, Belediye Başkanısın bina daha bitmemiş, binanın sorumluluğu belediyeye ait, kredisi belediyeye ait, bütçesi belediyeye ait, ha İller Bankası bir bina yapar onu hediye eder, ona bir şey diyemem. Bak SSK Binası yaptırdı ona tamam. Bu konuda en ufak şikâyetim yok ama burası belediyenin parası ile yapılan bir yer. Sen buraya levha koyduramazsın. Sen bu levhayı belki koyun da demedin ama işte Yusuf Karaaslan'ın işgüzarlığı, buraya koymuş. Söktürmedim ama günlerce düşündüm, ulan milleti kendimize güldürmeyelim. İki hemşeri birbirine girdi, biri levha koyuyor, öteki söküyor, biri köprü yaptırıyor, öteki yıktırıyor dedirtmeyelim dedim. Kendi kendime mukayyet oldum.*"

[448] Ok, *a.g.e.*, s. 178-179.
[449] Çankırı Belediyesi Meclis Karar Defteri, *Belediye İşhanı'na Tansuğ İsminin Konulması Hakkında Karar*, Evrak No: 86, Tarih: 27 Ekim 1977, s. 1.

Ayrıca Necdet İpek'in belediye başkanlığı döneminde Nurettin Ok'un çabalarıyla yaptırılan ve onun adının verildiği bulvarın adı "*Atatürk Bulvarı*" olarak değiştirilmiştir[450]

Nurettin Ok, Tekel Binasının arkasında kalan ve yeni açılan bulvar üzerinde bulunan şehrin en önemli merkezinde yeni imar planı değişikliği ile büyük bir çarşıyı, modern bir site haline getirmek için kamulaştırma işlemine başlamıştır. İller Bankasına verdiği talimatla bu yerde otel, restaurant, toplantı salonu, pastane, kahvehane, dükkânlar ve bürolar bulunan bir mimari proje yaptırmıştır. Bu yaptırılan sitede yürüyen merdiven de vardır. Nurettin Ok, site projesini ivedi olarak İller Bankasınca ihaleye çıkartmıştır. Bakanlık görevinin sona ermesinden önce inşaatın başlamasını istemiştir. Kaya Okur isminde bir müteahhitte ihalesi yapılmıştır. Bu müteahhit inşaat demirlerini dahi getirmiş ve çalışmalarına başlamak üzereyken müteahhittin Konya yolunda bir trafik kazasında vefat etmesi projeyi olumsuz etkilemiştir. Daha sonraki süreçte sahip çıkılmadığından proje gerçekleşmemiştir. Ancak bu faaliyet gerçekleşmemiştir. Ayrıca Ok'a göre en iyi mimarlara çizdirdiği şehrin değişik bölgeleri için havuz projeleri de belediyenin mahzenlerinde çürütülmüştür[451].

Nurettin Ok, hatıratında, Atatürk Heykeli arkasında Milli Eğitime ait küçük iki katlı bir binanın olduğundan, ayrıca bu binanın Milli Eğitim Müdürlüğü olarak kullanıldığından söz etmiştir. Ok, bunun yerine çok amaçlı ve Çankırı'yı sembolize eden bir Kültür Sitesi yaptırma düşüncesindedir. Milli Eğitim Bakanı Ali Nail Erdem beye ricada bulunmuştur. Kültür Bakanlığına devrini yaptırmıştır. Kültür Bakanı Rıfkı Danışman ilgi göstermiş ve buraya Kültür Sitesi yapılmasını kararlaştırmıştır. Nurettin Ok, Mimar Erol Ünal'a çok güzel bir proje çizmesini rica etmiştir. Bakan Rıfkı Danışman Erol Ünal'ın çizmiş olduğu projeyi beğenerek ihaleye çıkartmıştır. Toplantı Salonu, Kütüphane, Müze gibi şehrin en kıymetli varlıklarını ifade eden bu güzel eser, Atatürk'ün şapka inkılâbını sembolize eden heykeli şimdi ince silueti ile kucaklamaktadır[452].

[450] Nurettin Derelli, "Çankırı Tarihine Tanık: Necdet İpek", *w.w.w.cansaati.org*, Erişim tarihi: 11.01.2020.
[451] Ok, *a.g.e.*, s. 181-182.
[452] Ok, *a.g.e.*, s. 183-184.

Nurettin Ok, Çankırı için diğer bir büyük girişimi de sosyal konut konusunda başlatmıştır. Şehrin büyümesi karşısında yeni bir mahalle ve yeni bir yerleşim yeri tespit ederek oraya sosyal konutlar yaptırmayı planlamıştır. Yer olarak da Kış Çeşmesi veya Ağlarkaya diye tanımlanan bölgede askeriyeye ait bir araziyi İmar Bakanlığı olarak satın almıştır. 500 Daireyi ihtiva eden 50 apartman ve diğer tesislerden oluşan projeye başlamıştır. 400 adedini dar gelirli hemşerilere ve kamulaştırmadan zarar gören vatandaşlara vermeyi planlamıştır. 100 adedini de belediyeye daimi gelir getirmek üzere belediyeye vermeyi kararlaştırmıştır. Temel atma töreninin yapıldığı gün kürsüde konuşan hatip daha önce Kırkevlerde daha sonra aynı yerin arkasında Emlak Kredi Bankası vasıtası ile yaptırılan konutların yanı başında şimdi de 500 evlik büyük bir mahalle kurulmakta olduğunun sevincini dile getirirken bu mahalleye Nurettin Ok Mahallesi adının verileceğini müjdelemiştir. Ancak evlerin inşasının tamamlanmasından sonra hepsi unutulmuştur. Belediyeye kira getirmesi için tahsis edilen 100 ev daha sonraki dönemde satılmıştır. Ayrıca Sarıbaba Mezarlığı civarında yine hazineye ait bulunan bir arazide de 100 dairelik bir sosyal konut sitesi yaptırılarak bunları da dar gelirli Çankırılı hemşerilerin hizmetine sunma imkânı bulmuştur. Aynı zamanda Yapraklı ilçesi yolu üzerinde E tipi cezaevi yapımı kararlaştırılmıştır. Bu cezaevinin yapımının tamamlanmasından sonra merkezdeki cezaevinin yıkılması planlanmıştır[453].

Nurettin Ok, Çankırı'ya yeni ve modern bir hükümet binası yaptırmak için harekete geçmiştir. Yeni Çankırı hükümet binası projesi için mimari proje yarışması açtırmıştır. Yarışmaya 56 proje katılmıştır. Bu projeler içinden Yüksek Mimar Merih Karaaslan'a ait proje birinciliği kazanmıştır. Ok, inşaatı ihale ettireceği sırada Anıtlar Yüksek Kurulu mevcut hükümet binasının tarihi eser olduğunu ve yıkılamayacağını iddia etmiştir. Uzun süren itiraz ve müzakerelerden sonra ikinci sınıf tarihi eser olarak bir ara yol bulunmuştur. Buna göre binanın reliyefi alınacak ve ona göre bir çözüm bulunacaktır. Ok, kitabında, bu projenin 12 Eylül'den sonra takipsiz kaldığını belirtmiştir. Kimsenin bu işin üzerine gitmediğinden ve mevcut hükümet binasına biçimsiz bir bina ilave edilerek kullanılmaya devam ettiğini, diğer birçok proje gibi Çankırı Hükümet Konağı projesinin de sonuçsuz kaldığını belirtmiştir[454].

[453] Ok, *a.g.e.*, s. 184.
[454] Ok, *a.g.e.*, s. 185.

Nurettin Ok, Çankırı'da Spor Sahasını ve Kapalı Tribünleri inşa ettirmiştir. Beden Eğitimi Öğretmeni Hasan Fehmi Gökşen Ankara'ya her gelişinde Çankırı'nın kapalı spor sahasına olan ihtiyacı belirtmiş ve bu ihtiyacın giderilmesini yetkili mercilerden talep etmiştir. Ayrıca bir de yüzme havuzu isteğinde bulunmuştu. Nurettin Ok'un da gayretleriyle Çankırı Kapalı Spor Salonu, Beden Eğitimi Öğretmeni Hasan Fehmi Gökşen'in sağlığında inşa ettirilmiş ve ölümünden sonra bu salona "*Hasan Fehmi Gökşen*" ismi verilmiştir[455].

Nurettin Ok, 1976 yılında Çankırı'ya büyük uğraşlar sonucunda yüzme havuzunun da yapılmasını sağlamıştır[456]. Nurettin Ok, belediye başkanlığı, milletvekilliği ve bakanlık yapmış olduğu dönemlerde Çankırı adına yapmış olduğu faaliyetlerle Çankırı'nın alt yapısının gelişmesinde çok büyük katkıları olmuştur[457].

Yaşar Ateşsoy, "*Nevzat Ayaz ve Değişen Çankırı Gerçeği*" isimli kitabında, Nurettin Ok'un dönemiyle alakalı önemli değerlendirmelerde bulunmuştur. Kitapta, Çankırı'da uygulanan Çorum - Çankırı Kırsal Projesi, akabinde Ağır Sanayi Teçhizat Fabrikası, Devlet Demiryolları Makas Fabrikası gibi yatırımların Çankırı'ya yöneltildiği yıllarda, Çankırı'nın İl Merkezi ve ilçelerinde yoğun bayındırlık ve imar hareketlerinin gözlenildiğinden söz etmiştir. Ateşsoy, Çankırı'nın modern bir kent hüviyetine kavuşmasına yönelik gayretlerin bugünkü Çankırı'nın "*üzerinde yükseldiği temeller*" olduğu görüşündedir. Ayrıca Çankırı'da organize sanayi bölgesinin kurulmasının Çankırı'nın kalkınmasını hızlandıran mühim bir atılım olduğu kanaatine sahiptir. Ateşsoy kitabında, bu tür hizmet atılımlarının neden yıllar sonra gerçekleştiği konusunda önemli bir tespitte bulunmuştur. Yazarın tespitine göre, "*Çankırı'yı Ankara'da temsil edenlerin Çankırı'yı tanıması, bilmesi ve sevmesinin mantığıyla doğrudan alakalıdır*[458]."

[455] Ok, *a.g.e.*, s. 186.
[456] Ok, *a.g.e.*, s. 186-187.
[457] Ayhan, *a.g.e.*, s. 250.
[458] Yaşar Ateşsoy, *Nevzat Ayaz ve Değişen Çankırı Gerçeği*, Cem Ofset Matbaacılık ve Sanayi A.Ş., İstanbul, 1996, s. 69-70.

5. SONUÇ

Nurettin Ok, 1955 yılından 1980 yılına kadar süren aktif siyasi hayatında Çankırı'nın en önemli iki problemleri elektrik ve içme suyu problemlerini çözüme kavuşturarak Çankırı'da önemli bir yer edinmiştir. Ayrıca Çankırı'nın yeşile kavuşması için Zonguldak ilinin Çaycuma ilçesine gidip 5 Kamyon çınar ağacını getirerek Çankırı'yı yeşillendirmiştir. Şu anda ki Çankırı Halk Kütüphanesinin temelini de Nurettin Ok atmıştır. Nurettin Ok'un emeklerinden dolayı bu halk kütüphanesine Nurettin Ok Halk Eğitim Merkezi adı verilmiştir. Atatürk Bulvarı, Nurettin Ok'un İmar ve İskân bakanlığı döneminde yapılmıştır. Çankırı'nın en eski yapılarından Kucaklama Taşındaki Tansuğ sitesi ve İmarette ki Tuluğ sitesi de onun zamanında yapılmıştır. Ayrıca Kız Meslek Lisesi, Ticaret Meslek Lisesi de onun milletvekilliği döneminde açılmıştır. Hatta şu anda ki Çankırı Karatekin Üniversitesi Meslek Yüksekokulunun temeli de onun zamanın da atılmıştır. Hasan Fehmi Gökşen Kapalı Yüzme Havuzu Nurettin Ok'un İmar ve İskân Bakanlığı zamanında yapılmıştır. Nurettin Ok Çankırı'nın sanayileşmesinde de çok büyük katkılara sahiptir. Yapmış olduğu imar faaliyetleriyle Çankırı'nın alt yapısının oluşmasında çok önemli bir yer edinmiştir. Türkiye için önemli bir yere sahip olan İstanbul Boğaziçi Köprüsü onun Bayındırlık Bakanı olduğu dönemde onun tarafından açılmıştır. Bu yapmış olduğu eserlerle hem Çankırı Siyasi tarihinde hem de Türkiye Siyasi tarihinde önemli bir yere sahip bir siyasi şahsiyettir. Ayrıca 1955 – 1980 yılları arasında aktif bir şekilde siyasette görev almasından dolayı bu dönemin siyasetine yakından şahit olması ve bu dönemin siyasi şahsiyetleriyle de yakın ilişkiler içerisinde olmasından ötürü bu dönem ile alakalı olarak çalışmalar da bulunacak insanlara referans olabilmesi açısından da mühim bir siyaset insanıdır.

KAYNAKÇA

A. ARŞİV BELGELERİ

1.1. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

030 11 1.268.58. ; 030 01 118.750.5., 030 10 01 02.350.121.10., 030 13 01 02 357 160 9., 030 18 01 02 356 151 19., 30 18 01 02 340 73 5., 30 18 01 02 368 62 3., 30 18 01 02 364 2 17., 30 01 02 363 186 1., 30 18 01 02 364 9 20., 30 18 01 02 364 55., 30 18 01 02 332 33 19., 30 18 01 02 360 171 6., 30 18 01 02 363 185 16., 30 18 12 377 200 4.

B. RESMİ YAYINLAR

Resmi Gazete

TBMM Tutanak Dergisi, 1.11.1961, B. 4, C. 1, s. 48-49.

TBMM Tutanak Dergisi, 15.12.1961, B. 22, C. 1, s. 300-302.

TBMM Tutanak Dergisi, 9.5.1962, B. 86, C. 5, s. 220-222.

TBMM Tutanak Dergisi, 1.11.1962, B. 1, C. 9, s. 2-7.

TBMM Tutanak Dergisi, 24.4.1963, B. 77, C. 16, s. 445-446.

TBMM Tutanak Dergisi, 24.4.1963, B. 77, C. 16, s. 492.

TBMM Tutanak Dergisi, 2.11.1966, B. 2, C. 9, s. 29-35.

TBMM Tutanak Dergisi, 16.12.1966, B. 19, C. 9, s. 615-637.

TBMM Tutanak Dergisi, 6.1.1967, B. 30, C. 11, s. 95-132.

TBMM Tutanak Dergisi, 9.3.1967, B. 70, C. 15, s. 91.

TBMM Tutanak Dergisi, 10.3.1967, B. 71, C. 15, s. 96-127.

TBMM Tutanak Dergisi, 12.4.1967, B. 84, C. 16, s. 48-78.

TBMM Tutanak Dergisi, 17.4.1967, B. 87, C. 16, s. 214-235.

TBMM Tutanak Dergisi, 26.5.1967, B. 108, C. 17, s. 405

TBMM Tutanak Dergisi, 16.6.1967, B. 120, C. 21, s. 657-676.

TBMM Tutanak Dergisi, 24.7.1967, B. 146, C. 21, s. 543-581.

TBMM Tutanak Dergisi, 27.7.1967, B. 149, C. 21, s. 692-698.

TBMM Tutanak Dergisi, 10.11.1967, B. 4, C. 22, s. 83.

TBMM Tutanak Dergisi, 19.2.1968, B. 45, C. 25, s. 380-381.

TBMM Tutanak Dergisi, 19.2.1968, B. 45, C. 25, s. 378.

TBMM Tutanak Dergisi, 19.2.1968, B. 45, C. 25, s. 410.

TBMM Tutanak Dergisi, 20.2.1968, B. 46, C. 25, s. 410.

TBMM Tutanak Dergisi, 20.2.1968, B. 46, C. 25, s. 380-381.

TBMM Tutanak Dergisi, 20.2.1968, B. 46, C. 25, s. 397-401.

TBMM Tutanak Dergisi, 20.2.1968, B. 46, C. 25, s. 397-398.

TBMM Tutanak Dergisi, 20.2.1968, B. 46, C. 25, s. 399-400.

TBMM Tutanak Dergisi, 20.2.1968, B. 46, C. 25, s. 404-406.

TBMM Tutanak Dergisi, 20.2.1968, B. 46, C. 25, s. 406.

TBMM Tutanak Dergisi, 20.2.1968, B. 46, C. 25, s. 406-407.

TBMM Tutanak Dergisi, 20.2.1968, B. 46, C. 25, s. 407.

TBMM Tutanak Dergisi, 20.2.1968, B. 46, C. 25, s. 408.

TBMM Tutanak Dergisi, 11.12.1968, B. 16, C. 29, s. 530-549.

TBMM Tutanak Dergisi, 17.1.1969, B. 31, C. 31, s. 89-94.

TBMM Tutanak Dergisi, 3.11.1969, B. 3, C. 1, s. 38.

TBMM Tutanak Dergisi, 12.6.1970, B. 102, C. 6, s. 314-315.

TBMM Tutanak Dergisi, 25.6.1970, B. 111, C. 7, s. 3-32.

TBMM Tutanak Dergisi, 14.7.1970, B. 127, C. 8, s. 383-400.

TBMM Tutanak Dergisi, 1.11.1970, B. 1, C. 9, s. 3-12.

TBMM Tutanak Dergisi, 1.11.1971, B. 19, C. 12, s. 2-14.

TBMM Tutanak Dergisi, 25.10.1972, B. 154, C. 28, s. 252-258.

TBMM Tutanak Dergisi, 4.11.1972, B. 3, C. 29, s. 16-18.

TBMM Tutanak Dergisi, 8.2.1972, B. 16, C. 29, s. 586-645.

TBMM Tutanak Dergisi, 18.12.1972, B. 22, C. 30, s. 352-375.

TBMM Tutanak Dergisi, 18.2.1973, B. 61, C. 34, s. 185-228.

TBMM Tutanak Dergisi, 30.4.1973, B. 101, C. 37, s. 22-43.

TBMM Tutanak Dergisi, 30.1.1980, B. 36, C. 13, s. 921-922.

TBMM Tutanak Dergisi, 12.2.1980, B. 37, C. 46, s. 459.

TBMM Tutanak Dergisi, 23.2.1980, B. 51, C. 15, s. 2.

TBMM Tutanak Dergisi, 2.4.1980, B. 68, C. 16, s. 184.

TBMM Albümü (1920-2010), TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, C. 2, Ankara, 2010.

"Nurettin Ok'un Seçim Mazbatası", *TBMM Arşivi, 115 NSD*.

"Nurettin Ok'un Tercüme-i Hal Kâğıdı", *TBMM Arşivi, 115 NSD.*

Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Belediye Başkan ve Azaların Ankara'ya Gitmeleri Hakkında Karar*, Evrak No: 63, 23 Ocak 1956.

Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Belediye Reisi Nurettin Ok'un Elektrik İşlerini Takip Etmek Üzere Ankara'ya Gitmesi Hakkında Karar*, Evrak No: 289, 9 Nisan 1956.

Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Belediye Reisi Nurettin Ok'un Ankara'ya Gitmesi Hakkında Karar,* Evrak No: 147, 7 Ocak 1957

Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Belediye Reisi Nurettin Ok'un Ankara'ya Gitmesi Hakkında Karar,* Evrak No: 231, 1 Nisan 1957.

Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Karataş Hamamının Onarım İşinin İhaleye Çıkarılması Hakkında Karar,* Evrak No: 382, 30 Mayıs 1957.

Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Belediyeye Ait Karataş Hamamının Ahşap Kısmının Bir Komisyon Marifetiyle Yıktırılması Hakkında Karar,* Evrak No: 467, 24 Haziran 1957.

Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Çankırı İstasyon Meydanının Onarım İşinin Emanetten Yaptırılması Hakkında Karar*, Evrak No: 185, 4 Mart 1958.

Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Ark Suları Sandıklarının Onarılması ve Su Arklarının Temizletilmesi Hakkında Karar*, Evrak No: 394, 20 Mayıs 1958.

Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Dedeler Köprüsü Yanına Muvakkat Bir Köprü Yapılması Hakkında Karar*, Evrak No: 940, 25 Kasım 1958.

Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Ebuzülâl Deresine Yapılacak İstinat Duvarının Emanetten Yaptırılması Hakkında Karar,* Evrak No: 939, 25 Kasım 1958.

Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Selden Hasar Gören Yolların Tamiri Hakkında Karar,* Evrak No: 116, 10 Şubat 1959.

Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Belediye Reisinin Ankara'ya Gitmesi Hakkında Karar*, Evrak No: 327, 16 Nisan 1959.

Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Damlanca Deresindeki Çeşme Depolarının Emanetten Yaptırılması Hakkında Karar*, Evrak No: 356, 24 Nisan 1959.

Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı İçin Bir Adet Tank Yaptırılması Hakkında Karar*, Evrak No: 453, 15 Mayıs 1959.

Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Kastamonu Şosası Üzerine Hacıbayram Köprüsünün Yaptırılması Hakkında Karar*, Evrak No: 903, 9 Ekim 1959.

Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Alacamescit Çeşmesinin Emanetten Yaptırılması Hakkında Karar*, Evrak No: 904, 9 Ekim 1959.

Çankırı Belediyesi Encümen Karar Defteri, *Su Deposuna Bir Gazino Binasının Yaptırılması Hakkında Karar*, Evrak No: 388, 20 Mayıs 1960.

Çankırı Belediyesi Meclis Karar Defteri, *Yeni Açılan 24,5 Metrelik Yola Nurettin Ok Bulvarı İsminin Konulması Hakkında Karar,* Evrak No: 76, 19 Ekim 1977.

Çankırı Belediyesi Meclis Karar Defteri, *Üst Geçit Yaya Köprüsüne Ok Geçiti İsminin Konulmasına Dair Karar,* Evrak No: 85, 27 Ekim 1977.

Çankırı Belediyesi Meclis Karar Defteri, *Belediye İşhanı'na Tansuğ İsminin Konulması Hakkında Karar,* Evrak No: 86, 27 Ekim 1977.

Dr. Rıfkı Kâmil Urga Araştırmaları Merkezi, *Belediye Sicil Defteri*, Demirbaş No: 863, Defter No: 130.

C. TEZLER

KURU, H., *Türk Siyasal Yaşamında Adalet Partisi*, (Basılmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İzmir, 1996.

KARATAŞ, İ., *Nihat Erim'in Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri (1912-1980),* (Basılmamış Doktora Tezi), Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, 2020.

D. ARAŞTIRMA ESERLER

ALTAN, Ç., Ben Milletvekili İken, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1971.

ATABAY, M., *Partiler, Seçimler, İktidarlar ve Müdahalelerle Türk Demokrasi Tarihi*, Paradigma Akademi Yayınları, Edirne, 2015.

ATEŞSOY, Y., *Nevzat Ayaz ve Değişen Çankırı Gerçeği*, Cem Ofset Matbaacılık ve Sanayi A.Ş., İstanbul, 1996.

AVCI, O. S., *Dinlediklerim, Öğrendiklerim, Söylediklerim ve Yaptıklarım*, Nurol Matbaacılık ve Ambalaj Sanayi A.Ş., Mayıs, 2005.

AYHAN, B., *Çankırı Tarihi*, Irmak Tan. Taahh. Mat. San.Tic. Ltd. Şti., Ankara, 1998.

_____, *Çankırı Tarih-Coğrafya-Ekonomi*, Nevin Matbaası, Ankara, 1984.

_____, *Çankırı Gezi Rehberi*, Mega Basım, İstanbul, 2009.

_____, *Çankırı Tarih-Kültür-Turizm*, Uzman Matbaacılık, Ankara, 2007.

_____, *Çankırı Tarih-Kültür-Turizm Yazı Dizisi-1*, Çanfed Yayınları, İstanbul, 2008.

Başbakanlık O ve M Daire Başkanlığı, *Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri (1960-1978)*, cilt: 2, Başbakanlık, Ankara, 1978.

BÜYÜKTOLU, R., Recep Büyüktolu, "Çerkeşli Bir Gazeteci, Öğretmen ve Milletvekili: Ahmet Hamdi Çelen", *Çerkeş Araştırmaları I*, Gece Kitaplığı, Ankara, 2021, ss. 283-299.

BÜYÜKTOLU, R., *Demokrasinin Gelişim Sürecinde Çankırı Milletvekilleri (1950-1954)*, Çankırı Belediye Yayınları, Çankırı, 2014.

BÜYÜKTOLU, R., *Milletvekili Genel Seçimlerinde DP'nin Seçim Propagandaları (1946-1957)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2021.

ÇETİNKAYA, H., *Sancılı Yıllar Kuşatılmış Sokaklar 1968'den – 1978'e*, Cumhuriyet Kitapları, Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 2010.

ÇINAR, M., *Türk Parlamento Tarihi Türkiye Büyük Millet Meclisi – 13. Dönem (1965 – 1969)*, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No:147, C. 4, Ankara, 2012.

ÇAVDAR, T., *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1950-1995)*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1996.

DEMİRBAĞ, U., *Çankırı'nın Tarihi ve Kültürel Mirası XI-XX. Yüzyıl*, Levent Baskı Merkezi San.Tic. Ltd. Şti., İstanbul, 2018.

ELİBOL, A., *XIX. Yüzyıl Başlarında Çankırı*, Kayıkçı Mat. Yay. San. Ltd. Şti., Çankırı, 2008.

ERBAKAN, N., *Ağır Sanayi*, Semih Ofset Matbaacılık, Ankara, 1977.

FİNCANCIOĞLU, Y., *Demokraside Duraklama Yılları*, Büke Yayıncılık, Aydoğan Matbaası, İstanbul, 2000.

GÜNAL, E., *Türkiye'de Demokrasinin Yüzyıllık Serüvenleri*, Kara Kutu Yayınları, İstanbul, 2009.

KANKAL, A., *XVI. Yüzyılda Çankırı*, Kayıkçı Mat. Yay. San. Ltd. Şti., Çankırı, 2009.

KARA, M. A., *Türk Siyasal Yaşamında Koalisyon*, BingBang Yayınları, Tarcan Matbaası, Ankara, 2015.

KARAER, İ.- Erişti, R.- Ceylan, A., *Dünden Bugüne Başbakanlık 1920 -2004*, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara, 2004.

KARPAT, K. H., *Türk Demokrasi Tarihi Sosyal, Kültürel, Ekonomik Temeller*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010.

NEZİROĞLU, İ.- Yılmaz, T., *Koalisyon Hükümetleri, Koalisyon Protokolleri, Hükümet Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri*, Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları, C. 1, Ankara, 2015.

ÖZNUR, H., *Ülkücü Hareket,* Alternatif Yayınları, C. 1, Ankara, 1999.

ÖZGEN, Y., *Arşiv Belgelerine Göre Atatürk'ün Çankırı Gezisi*, Çankırı Belediyesi Kültür Yayınları, Çankırı, 2011.

SANAL, T., *Türkiye Cumhuriyeti ve 50 Hükümeti*, Sim Matbaa, Ankara, 1995.

E. HATIRATLAR

AVCI, S. O., *Dinlediklerim, Öğrendiklerim, Söylediklerim ve Yaptıklarım*, Nurol Matbaacılık ve Ambalaj Sanayi A.Ş., Ankara, 2005.

OK, N., *Çankırı'da Ağır Sanayi Mücadelesi*, Ajanstürk Matbaası, Ankara, 2001.
_____, *Çankırı Viyana Arasında Geçen Bir Ömürde Anılar Belgeler ve Resimler*, Desen Ofset A.Ş., Ankara, 2001.

F. MAKALELER

AVCI, O., "Türkiye Siyasetinde Süleyman Demirel", *Türk Yurdu*, C. 31, S. 289, Eylül 2011, ss. 52.

BURGAÇ, M., "1946 Genel Seçimlerinde Propaganda", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. 13, S. 26, 2013, ss. 164.

BÜYÜKTOLU, R., "Çankırı Milletvekili Kemal Atakurt'un Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri (1950-1954), *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 8, S. 2, 2017, s. 116-138.

"Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi", *https://tr.wikipedia.org.*, Erişim tarihi: 1.10.2021.

"Denizleri idama gönderen eller!", *https://www.milliyet.com.tr*, Erişim tarihi: 31.10.2021.

DERELLİ, N., "Çankırı Tarihine Tanık: Arif Tosyalıoğlu", *w.w.w.cansaati.org*, Erişim tarihi: 11.06.2020.

_____, "Çankırı Tarihine Tanık: Necdet İpek", *w.w.w.cansaati.org*, Erişim tarihi: 11.06.2020.

_____, "Çankırı Tarihine Tanık: Nurettin Ok", *w.w.w.cansaati.org*, Erişim tarihi: 10.01.2020.

_____, "Çankırı Tarihine Tanık: Nuri Çelik Yazıcıoğlu", *w.w.w.cansaati.org*, Erişim tarihi: 10.06.2020.

_____, "Çankırı Tarihine Tanık: Rahmi İnceler",*w.w.w.cansaati.org*, Erişim tarihi: 10.06.2020.

"Kabataşlılar Derneği", *Kabataş*, C. 2, S. 6, İstanbul, Mayıs 2005, ss. 33.

"Kabataş Erkek Lisesi Eğitim Vakfı Tarihçesi", *https://www.kelev.org.tr.*, Erişim tarihi: 28.08.2021

KANDEMİR, A., "Ağır Sanayi Çankırı'ya Neler Getirir", *Çankırı Dergisi*, S. 2, Ekim 1976, ss. 8.

OK, N., "Konut Bakanlığı Kurulmalı", *Konut Birlik*, S. 11, 1984, ss. 18.

"Milliyetçi Umumi Efkâra Bir Açıklama: Bir Parti Mücadelesine Ait Bazı Gerçekler", *Ötüken*, S. 22, İstanbul 1965, ss. 5-6.

SALEP, M., "Sıkıyönetim Uygulamaları Üzerine Değerlendirmeler (1971-1973)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 10 S. 52, 2017, ss. 422-435.

TUNA, I., "27 Mayıs'ın Gölgesinde Demokrasiye Dönüş: 15 Ekim 1961 Genel Seçimleri", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. XX, S. 40, 2020-Bahar, ss. 227-251.

"Türkiye Siyasi Tarihi", *https://tr.wikipedia.org.*, Erişim tarihi: 23.09.2021.

YILMAZ, M., "Çankırı'da Evlerden Suyu İlk Akıtan Adam Nurettin Ok", *www.cankiripostasi.com*. Erişim tarihi: 08.03.2020.

Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Çorum-Çankırı Kırsal Kalkınma Projesi Müdürlüğü, *Çorum-Çankırı Kırsal Kalkınma Projesi: Değerlendirme Raporu*, Ankara 1976.

"12 Mart Muhtırası", *https://tr.wikipedia.org.*, Erişim tarihi: 23.09.2021.

"12 Eylül Darbesi", *https://tr.wikipedia.org.*, Erişim tarihi: 23.09.2021.

"27 Mayıs Darbesi", *https://tr.wikipedia.org.*, Erişim tarihi: 26.02.2020.

"33. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti", *https://tr.wikipedia.org.*, Erişim tarihi: 24.09.2021.

"35.Türkiye Hükümeti", *https://tr.wikipedia.org.*, Erişim tarihi: 24.09.2021.

"1955 Türkiye Yerel Seçimleri", *https://tr.wikipedia.org,* Erişim tarihi: 22.09.2021.

"1979 Türkiye milletvekili ara seçimleri", *https://tr.wikipedia.org.*, Erişim tarihi: 23.09.2021.

G. SÖZLÜ KAYNAKLAR

Avukat Mehmet Çivitçioğlu ile mülakat, Çankırı, 22 Mart 2021.

H. SÜRELİ YAYINLAR

Cumhuriyet Gazetesi

Çankırı Gazetesi

Devrim Gazetesi

Doğruyol Gazetesi

Güneş Gazetesi

Hürriyet Gazetesi

Karatekin Gazetesi

Milliyet Gazetesi

Yeni Çankırı Gazetesi

EKLER

EK-1. Nurettin Ok'un Kıyafetleri[459]

[459]Dr. Rıfkı Kamil Urga Araştırmaları Merkezi

EK-2. Nurettin Ok'un Foter Şapkası[460]

[460]Dr. Rıfkı Kamil Urga Araştırmaları Merkezi

EK-3. 1958 Yılında Çankırı'yı ziyarete gelen Süleyman Demirel ve Nurettin Ok[461]

[461]Dr. Rıfkı Kamil Urga Araştırmaları Merkezi

EK-4. 29 Ekim 1973 Tarihinde İstanbul Boğaziçi Köprüsünün Açılışı ve Bayındırlık Bakanı Nurettin Ok'un Açılış Konuşması[462]

[462]Dr. Rıfkı Kamil Urga Araştırmaları Merkezi

EK-5. Nurettin Ok Eski Belediye Binasında Çankırı'da konuşma yaparken[463]

[463]Dr. Rıfkı Kamil Urga Araştırmaları Merkezi

EK-6. Nurettin Ok Eski Belediye Binasında Çankırı'da konuşma yaparken[464]

[464]Dr. Rıfkı Kamil Urga Araştırmaları Merkezi

EK-7. Nurettin Ok İmar ve İskân Bakanı iken 1977 yında Çankırı'da Açılan Bulvarı

EK- 8. Nurettin Ok İmar ve İskân Bakanı iken 1977 yılında Çankırı'ya İnşaa Ettirilen Tansuğ Sitesi

EK-9. Nurettin Ok İmar ve İskân Bakanı iken 1977 yılında Çankırı'ya İnşaa Ettirilen Tuluğ Sitesi

EK-10. Nurettin Ok'un İmar ve İskân Bakanlığı Döneminde 1976-1977 Yılları Arasında Temeli Atılan 100. Yıl Kültür Merkezi

EK-11. Nurettin Ok'un Çankırı Sarıbaba Mezarlığındaki Kabri

EK-12. Nurettin Ok'un Kardeşinin Sarıbaba Mezarlığındaki Kabri

EK-13. Nurettin Ok'un Annesi ve Babasının Çankırı Sarıbaba Mezarlığındaki Kabirleri

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	Ümit YILDIZ
Doğum Yeri	Çankırı
Doğum Tarihi	16.01.1993

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Fakülte	Edebiyat
Bölüm	Tarih

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	**KPDS (….) ÜDS (….) TOEFL (….) EILTS (….)**
…	

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	TCDD
Görevi/Pozisyonu	İşçi
Tecrübesi	

KATILDIĞI

Kurslar	
Projeler	

İLETİŞİM

Adres	
E-mail	umit_yildiz18@hotmail.com